

**KAMU HİZMETLERİNİN ELEKTRONİK ORTAMDA SUNUMU: E-
BÜTÇE SİSTEMİNİN BELEDİYELERDE UYGULANABİLİRLİĞİ**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Maliye Ana Bilim Dalı
Maliye Programı**

Müfit Anıl ÖZER

Danışman: Prof. Dr. Fatih DEYNELİ

**Kasım 2024
DENİZLİ**

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Müfit Anıl ÖZER

ÖNSÖZ

Teknolojinin hızlı gelişimi, yaşamın her alanında olduğu gibi kamu sektöründe de köklü değişikliklere yol açmıştır. Özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin kamu hizmetlerine entegrasyonu, hizmetlerin daha hızlı, verimli ve şeffaf bir şekilde sunulmasını sağlamıştır. Bu dönüşümün en önemli örneklerinden biri, kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunulmasına olanak tanıyan *e-Devlet* uygulamalarıdır. Türkiye’de e-Devlet’in gelişimi, 2000’li yılların başlarına dayanmaktadır ve 2008 yılında “e-Devlet Kapısı” projesinin başlatılması ile birlikte bu süreç hız kazanmıştır. Bu projeye birlikte, kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi ve merkezi bir platformda toplanması, vatandaşlara sunulan hizmetlerin etkinliğini artırmıştır.

Kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi yalnızca vatandaş odaklı hizmetlerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda kamu kurumlarının iç işleyişlerini de kapsamıştır. Bu kapsamda, bütçeleme ve mali yönetim süreçlerinin elektronik ortamda yürütülmesi, devlet yönetiminde önemli bir dönüşümü beraberinde getirmiştir. *e-Bütçe* sistemi, kamu mali yönetiminde şeffaflık, verimlilik ve hesap verebilirliği artıran önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Merkezi idarelerde başarıyla uygulanan bu sistemin, yerel yönetimler ve özellikle belediyeler düzeyinde de uygulanabilirliğinin araştırılması, kamu mali yönetiminin dijitalleşmesine dair kritik bir adımdır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’deki belediyeler üzerinde yapılan bir araştırma ile *e-Bütçe* sisteminin belediyelerde uygulanabilirliğini incelemektir. Belediyeler, yerel yönetimlerin temel yapı taşları olarak önemli bir rol oynamakta olup, bütçeleme ve mali yönetim süreçlerinin dijitalleşmesi, hem hizmetlerin etkinliğini artırmak hem de kaynakların doğru ve verimli kullanılmasını sağlamak açısından büyük bir önem taşımaktadır. Ancak, farklı belediyelerin farklı bütçeleme sistemlerine sahip olması, bu sürecin genel yönetim bütçesi çerçevesinde standardize edilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, Türkiye’deki mevcut e-Bütçe uygulamalarını analiz ederek, belediyelerde tek bir dijital bütçe sistemi kullanımının gerekliliği ve bu sistemin uygulanabilirliği konusunda önemli bulgular sunmayı hedeflemektedir. Çalışmanın, belediyelerde e-Bütçe sistemine geçişin zorlukları, fırsatları ve potansiyel faydaları

hakkında kamu mali yönetim ve yerel yönetim alanındaki araştırmalara katkı sağlaması beklenmektedir.

Tezimin yazılmasında bana rehberlik eden danışmanlarıma, katkı sağlayan akademik çevreye, bu süreçte bana büyük sabır gösteren eşime ile oğluma ve çalışmamı okuyan tüm ilgililere teşekkür ederim.

ÖZET

KAMU HİZMETLERİNİN ELEKTRONİK ORTAMDA SUNUMU: E-BÜTÇE SİSTEMİNİN BELEDİYELERDE UYGULANABİLİRLİĞİ

ÖZER, Müfit Anıl

Yüksek Lisans Tezi

Maliye ABD

Maliye Programı

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Fatih DEYNELİ

Kasım, 2024 XI+120 sayfa

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte hem özel kesimin hem de kamu kesiminin hizmet sunumu değişmeye başlamıştır. Kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunumu, bilgisayar ve internetin kullanılmaya başlamasından sonra ortaya çıkmış ve bunların kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte e-Hizmet sunumu artış göstermiştir. Dünyadaki teknolojik gelişmelerle birlikte ülkemizde de “e” dönüşüm gerçek anlamda 2000’li yıllarda başlamıştır. 2008 yılı itibariyle “e-Devlet Kapısı” projesi yürürlüğe girerek e-Hizmetler tek bir çatı altında toplanmıştır. Devletlerin sunduğu birçok kamu hizmeti vardır ve bunlardan birisi de bütçe iş ve işlemleridir. E-Hizmete geçişle birlikte kurumların bütçe hazırlık ve uygulama süreçleri de elektronik ortama taşınmıştır. Ülkemizde merkezi yönetim kapsamındaki idareler e-Bütçe (bütçe yönetim enformasyon sistemi) sistemi üzerinden bütçe işlemlerini ve süreçlerini gerçekleştirirken mahalli idarelerde farklı uygulamalar görülmektedir. Bu kapsamda ülkemiz genel yönetim bütçesi çatısı altında toplanan merkezi ve mahalli idareler farklı bütçe uygulamaları kullanmalarının yanında belediyeler arasında da bu alanda farklılıklar görülmektedir. Ayrıca bütçenin temel ilkelerinden birlik, toplama ve yeknesaklık ilkeleri gereği genel yönetim bütçesi oluşturulmakta ve bu nedenle bu yapı içerisindeki idarelerin tek bir elektronik bütçe sistemi üzerinden işlemlerini yapmalarında yarar olacaktır. Bu çalışmanın asıl amacı, e-Devlet ile ilgili pek çok çalışma mevcut olmasına rağmen bütçe uygulamasıyla ilgili araştırma ve kaynak yetersizliği görüldüğünden dolayı kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunumunda Türkiye’de uygulanan, bütçeleme sürecinin dijital uygulaması olan e-Bütçe sistemi örneğinin belediyelerde uygulanabilirliğini göstermektir. Bu çalışmayla, seçilen belediyeler ile ilgili inceleme/araştırma yapılarak genel yönetim kapsamındaki tüm idarelerde özellikle de belediyelerde e-Bütçe sistemiyle tek bir bütçe sisteminin uygulanabilirliği ölçülmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: E-Devlet, E-Bütçe, E-Belediye, Birlik-Toplama-Yeknesaklık İlkesi

ABSTRACT**PRESENTATION OF PUBLIC SERVICES IN ELECTRONIC ENVIRONMENT: APPLICABILITY OF E-BUDGET IN MUNICIPALITIES**

ÖZER, Müfit Anıl

Master Thesis

Finance Department

Finance Programme

Adviser of Thesis: Prof. Dr. Fatih DEYNELİ

November, 2024 XI+120 pages

With the development of information and communication technologies, the service delivery of both the private and public sectors has started to change. The electronic delivery of public services emerged after the use of computers and the internet, and with the widespread use of these technologies, e-Services have increased. Along with global technological advancements, Turkey's "e-transformation" began in the 2000s. In 2008, the "e-Government Gateway" project was launched, consolidating e-Services under a single platform. Governments offer various public services, one of which is budget operations. With the transition to e-Services, the budget preparation and implementation processes of institutions have also moved to the electronic environment. In Turkey, public institutions under central administration carry out budget processes through the e-Budget system, while different applications are seen in local administrations. In this context, while central and local administrations under the general government budget use different budgeting applications, differences are also observed among municipalities. Furthermore, in line with the basic principles of unity, aggregation, and uniformity in budgeting, a general government budget is created, and it would be beneficial for administrations within this structure to perform their operations through a single electronic budget system. The main aim of this study is to demonstrate the applicability of the e-Budget system in municipalities in Turkey, focusing on the budgeting process, an area that lacks sufficient research despite the abundance of studies on e-Government. The research aims to assess the feasibility of implementing a unified electronic budgeting system across all public institutions, particularly municipalities.

Keywords: E-Government, E-Budget, E-Municipality, Unity-Collection-Uniformity Principle

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU	i
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
TABLolar DİZİNİ	x
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM E-DEVLET KAVRAMI

1.1. E-Devletin Tanımı.....	3
1.2. E-Devletin Gelişimi	5
1.4. E-Devletin Amaçları	7
1.5. E-Devletin Yararları ve E-Devlet Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar.....	9
1.6. E-Devletin Unsurları	11
1.6.1. Hizmetten Yararlanan Unsurlar	12
1.6.1.1. Vatandaşlar.....	13
1.6.1.2. Şirketler	13
1.6.2. Hizmet Sunucusu Olan Unsurlar.....	13
1.6.2.1. Devlet	14
1.6.2.2. Kamu Kurumları	14
1.6.2.3. Kamu Çalışanları.....	15
1.7. E-Devlet Etkileşimleri.....	16
1.8. Dünya’da ve Türkiye’de E-Devlet	20
1.8.1. Dünya’da E-Devletin Gelişimi.....	21
1.8.2. Amerika Birleşik Devletleri	25
1.8.3. Danimarka	26
1.8.4. Kore Cumhuriyeti.....	28
1.8.5. Yeni Zelanda	28
1.8.6. Güney Afrika.....	29
1.8.7. Avrupa Birliği	30
1.8.6. Türkiye’de E-Devletin Gelişimi.....	31
1.8.7. Türkiye’de E-Devletin Uygulama Alanları.....	37
1.8.8. Türkiye’de E-Devlet İstatistikleri	39

İKİNCİ BÖLÜM BÜTÇE İŞLEMLERİNİN ELEKTRONİK ORTAMDA SUNUMU: E- BÜTÇE UYGULAMASI

2.1. Bütçenin Kavramsal Çerçevesi ve Bütçenin Ortaya Çıkışı.....	42
2.2. Türkiye’de Bütçe Sistemi.....	44
2.2.1. Türkiye’de Uygulanan Bütçe Sistemi	45
2.2.2. Türkiye’de Bütçeleme Süreci.....	48

2.3. E-Bütçe Sistemi.....	50
2.3.1. E-Bütçenin Tanımı	51
2.3.2. E-Bütçenin Gelişimi.....	52
2.3.3. E-Bütçe Sisteminin Önemi.....	53
2.3.4. E-Bütçe Uygulama Örnekleri.....	54
2.3.4.1. Bütçe Hazırlık İşlemi	56
2.3.4.2. Ayrıntılı Finansman Programı (AFP) / Ayrıntılı Harcama Programı (AHP)	58
2.3.4.3. Ödenek Revize İşlemi	59
2.3.4.4. Ödenek Serbest Bırakma İşlemi.....	60
2.3.4.5. Ödenek Ekleme İşlemi	61
2.3.4.6. Ödenek Aktarma İşlemi	62
2.3.4.7. Ödenek Devir İşlemi ve Ödenek İptal İşlemi.....	64
2.3.4.8. Ödenek Gönderme İşlemi	65
2.3.4.9. Gider-Gelir Durum Listesi/Masraf Cetveli	66

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

E-BÜTÇE SİSTEMİNİN BELEDİYELERDE UYGULANABİLİRLİĞİ

3.1. Türkiye’de Yerel Yönetim ve Belediye	68
3.1.1. Yerel Özerklik.....	73
3.1.2. Mali Yerelleşme	74
3.2. E-Belediye Kavramı.....	75
3.3. Belediyelerde Bütçe Süreci	79
3.3.1. Belediyelerde Bütçe Sistemi	80
3.3.2. Belediyelerin Gelir ve Giderleri.....	82
3.3.3. Belediyelerde Bütçe Hazırlık Süreci	87
3.3.4. Belediyelerde Bütçe İşlemleri	89
3.3.4.1. Ödenek Kullanımı	90
3.3.4.2. Ödenek Aktarma	91
3.3.4.3. Ek Ödenek.....	91
3.3.4.4. Yedek ödenek.....	92
3.3.4.5. Ödeneklerin İptali ve Devri.....	92
3.3.4.6. Bütçe Kesin Hesabının Düzenlenmesi ve Görüşülmesi.....	92
3.4. E-Bütçe Sisteminin Belediyelerde Uygulanabilirliği.....	92
SONUÇ	101
KAYNAKLAR	104
EKLER.....	113
ÖZ GEÇMİŞ	120

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1. E-Devletin Unsurları	12
Şekil 2. Geleneksel Devlet ve E-Devlet Yapısında Unsurlar Arasındaki Etkileşim.....	18
Şekil 3. 1990-2023 Yılları İnternet Kullanıcılarının Sayısı (Milyon).....	22
Şekil 4. Danimarka'nın E-Devlet Dönüşümü	27
Şekil 5. Türkiye'nin E-Devlet Dönüşümü	36
Şekil 6. E-Bütçe Uygulamasında Ana Menü	56
Şekil 7. Bütçe Hazırlık İşlemleri	57
Şekil 8. Ayrıntılı Finansman Programı İşlemi	59
Şekil 9. Revize İşlemi	60
Şekil 10. Serbest Bırakma İşlemi	61
Şekil 11. Ekleme İşlemi (Likit Karşılığı).....	62
Şekil 12. Aktarma İşlemi.....	63
Şekil 13. Ödenek Gönderme Belgesi	65
Şekil 14. Gider-Gelir Durum Listesi/Masraf Cetveli.....	66
Şekil 15. Türkiye Cumhuriyeti İdari Teşkilatı	69
Şekil 16. Türkiye'de Belediye Türleri	70
Şekil 17. Türkiye'de Mali Yönetimin Kapsamı	81

TABLolar DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1. E-Devletin Amaçları ve Yararları.....	9
Tablo 2. Geleneksel Devlet ve E-Devlet Karşılaştırması.....	17
Tablo 3. Devlette Etkileşim Alanları ve E-Devletin Sağlayacağı Başlıca Avantajlar	19
Tablo 4. 2022 Yılı E-Devlet Gelişmişlik Endeksine Göre Lider Ülkeler.....	24
Tablo 5. Bölgelere Göre İlk Üç Sıradaki Ülkelerin E-Devlet Gelişimleri (2022 Yılı Verilerine Göre)	24
Tablo 6. E-Devlet Gelişmişlik Endeksi.....	41
Tablo 7. E-Katılım Endeksi	41
Tablo 8. Anayasa Değişikliği ile Bütçedeki Değişim	47
Tablo 9. Türkiye’de Bütçeleme Süreci	49
Tablo 10. Belediyelerin Görev, Sorumluluk, Yetki ve İmtiyazları arasındaki Farklar ...	72
Tablo 11. E-Belediyenin İşlevleri	76
Tablo 12. Belediye Organları ve Bütçe Görev ve Yetkileri.....	79
Tablo 13. Belediyelerde Bütçe Hazırlık Süreci.....	88
Tablo 14. E-Bütçe Sisteminin Uygulanabilirliğinde Seçilen Belediyeler.....	96
Tablo 15. Kamuya Açık Kaynaklar Üzerinden Elde Edilen Bulgular	97

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFP	Ayrıntılı Finansman Programı
AHP	Ayrıntılı Harcama Programı
BELBİS	Belediye Yönetim Bilgi Sistemi
BM	Birleşmiş Milletler
BT	Bilgi Teknolojileri
BİT	Bilgi İletişim Teknolojileri
BYES	Bütçe Yönetim ve Enformasyon Sistemi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
E	Elektronik
E-BÜTÇE	Bütçe Yönetim Enformasyon Sistemi
EBYS	Elektronik Belge Yönetim Sistemini
EFT	Elektronik Fon Transferi
EGDI	E-Devlet Gelişmişlik Endeksi
G2B	Government to Business
G2C	Government to Citizen
G2G	Government to Government
GOVTECH	Government Technology
GTMI	Govtech Olgunluk Endeksi
ITU	Uluslararası Telekomünikasyon Birliği
MERNİS	Merkezi Nüfus İstatistikleri Projesi
OYTEK	Oyak Teknoloji
PTT	Posta ve Telgraf Teşkilatı
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
TBB	Türkiye Belediyeler Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TUENA	Ulusal Enformasyon Altyapısı
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
ULAKBİM	Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi
US	United States
USA	United States of America
WEB	World Wide Web
WEF	Dünya Ekonomik Forumu
YEREP	Yerel Yönetimler Eğitim Malzemesi Geliştirme Projesi
YER-YÖN	Yerel Yönetimlerin Güçlendirilmesi Araştırma Projesi

GİRİŞ

Bilgisayarın icadından ve internetin kullanılmaya başlanmasından beri hizmet sektöründe pek çok değişimler yaşanmıştır. Bu değişimler hem hizmet sunucularını hem de hizmetten yararlananları etkilemiştir. Bu etki her iki taraf için olumlu etkiler içermiş olmalı ki bu alanda dijitalleşme giderek artmıştır. Artık günümüzde dijital ortamda oldukça ilerleme kaydedilmiştir. Dijitalleşme ya da elektronikleşme sadece özel sektörde değil kamu kesiminde de etkin rol oynamaya başlamıştır. Yeni kamu yönetimi anlayışında vatandaş yerine müşteri odaklı olma, daha kaliteli hizmet sunumu ve vatandaş/müşteri memnuniyetini artırma çabası içerisine sokmuştur. Böylelikle kamu hizmetlerinin artık elektronik ortamda sunumu gerçekleşmeye başlamıştır.

Gelişen bilgi, iletişim ve haberleşme teknolojilerinin sayesinde kamu hizmeti günden güne dijital ortama taşınmış, insanların bilgisayar ve internet kullanımının yaygınlaşmasıyla “e” kamu hizmetlerine duyulan talepler de artmıştır. Dünya genelinde ve ülkemizde sunulan kamu hizmeti sayısı oldukça fazladır. Hem hizmeti sunan devlet için hem de hizmetten yararlananlar için bürokrasi, kırtasiye, zaman, mekân ve maliyet tasarrufu sağlamaktadır. Kamu hizmetlerinin elektronik bir ortamda sunulmasına kısaca e-Devlet denilmektedir. Bu nedenle ilk olarak e-Devlet kavramı ile e-Devletin Dünya’daki ve Türkiye’deki durumuna değinilecektir. Kamu hizmetlerinden yararlananlar sadece vatandaşlar değildir ayrıca hizmet sunumunu gerçekleştirecek olan kamu çalışanları da bu “e” yapının en önemli parçalarıdır.

Ülkemizde birçok kamu hizmeti gerçekleşmekle birlikte bunlardan bir tanesi de kamu idarelerinin yürüttükleri bütçe iş ve işlemleridir. E-Devlete geçiş süreciyle birlikte kamu kurumlarının bütçe uygulamaları da dijital sisteme ayak uydurmuştur. Bu kapsamda ülkemiz idari yapısı göz önüne alınarak bakıldığında Merkezi yönetim kapsamındaki kamu kurumları e-Bütçe adlı bir sistem kullanmaktadır. Bu nedenle çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye’de bütçe süreci içerisinde kullanılan “e-Bütçe” sistemi anlatılacaktır.

Türkiye’de bütçe hazırlama ve uygulama işlemleri kamu idarelerin mali yapılarına göre değişiklik göstermektedir. Ülkemizdeki mali yönetimin kapsamından dolayı kamu idarileri genel yönetim bütçesi çatısı altında; genel bütçeli idareler, sosyal güvenlik kurumları ve mahalli idareler şeklinde bir sınıflandırmaya sokularak bütçe iş ve

işlemlerinin yürütmektedirler. Tüm kurumlar belli bütçe mevzuat hükümleri çerçevesinde bütçelerini oluşturmakta ve uygulamaktadır. Ancak nihai olarak bütçenin birlik ve toplama ilkeleri gereği ülkede tek bütçe onaylanmaktadır. Bunun yanı sıra elektronik ortama taşınan bütçe süreçlerinde farklı elektronik sistemlerin mevcudiyeti bütçenin hem birlik hem de toplama ilkesiyle pek örtüşmemektedir. Bu nedenle çalışmanın son bölümünde Türkiye’de kamu hizmeti sunumunda merkezi yönetim kapsamındaki idarelerin bütçe iş ve işlemlerinde kullandıkları e-Bütçe sisteminin mahalli idareler içerisinde önemli bir e-Hizmet sunucusu olan belediyelerde uygulanabilirliği ölçülmeye çalışılacaktır. Bu çalışmada ölçümleme için inceleme/araştırma yöntemi tercih edilmiş olup T.C. İçişleri Bakanlığı e-Belediye Bilgi Sistemine geçen yirmi Büyükşehir belediyesi seçilmiştir. Seçilen bu belediyelerin öncelikli olarak her yıl yayımladıkları Faaliyet Raporları detaylıca incelemiştir.

Bu çalışmanın yapılmasındaki temel amaç, e-Devlet sistemi üzerine pek çok çalışma yapılmasına rağmen e-Bütçe sistemi üzerine literatürde çok az çalışmanın olması ve bütçe süreçleri içerisinde elektronik düzeyde de tek bir bütçe sistemi kullanılarak bütçede birliğin oluşmasına katkı sağlanmasıdır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; e-Devlet kavramı ile Dünya’da ve Türkiye’de e-Devletin durumu incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde; bütçe işlemlerinin elektronik ortamda sunumunu içeren ve merkezi yönetim kapsamındaki idarelerin kullandıkları e-Bütçe sistemi anlatılarak bu sistem üzerinden örnekler paylaşılmıştır. Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümde ise; e-Belediye kavramından kısaca bahsedilmiş, belediyelerin bütçe sistemi anlatılmış ve daha sonra e-Bütçe sisteminin uygulanabilirliği hakkında seçilen belediyelerin konu hakkındaki durumları analiz edilerek bir sonuca varılmıştır. Çalışma, genel bir değerlendirmenin yapıldığı, e-Bütçe sisteminin uygulanabilirliğinin olup olmadığı ve elde edilen bilgiler çözümlenerek yorumlamanın yapıldığı sonuç bölümüyle tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

E-DEVLET KAVRAMI

Geleneksel devlette kamunun sunduğu hizmetlerin gelişen teknolojiyle beraber ağ ortamında sunulma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Sunulan kamu hizmetleri, bilgi iletişim teknolojileri araçlarının da yardımıyla hizmetten yararlanan ve hizmeti sunanların etkileşimiyle elektronik ortamda gerçekleşmeye başlanmıştır. Basit tabirle bu durum elektronik devlet ya da e-Devlet olarak ifade edilmektedir.

E-Devletin ortaya çıkmasında birçok sebep bulunmaktadır. Bununla birlikte, e-devletin ortaya çıkış sebeplerinin en başında vatandaşın kamu yönetimine katılma isteğinin artması ve tamamen elektronik ortamda herkesin erişimine açık bir platformun buna imkân sağlayabilmesi gelmektedir. Ayrıca e-devletin bir diğer önemli ortaya çıkış sebebinin; bilgi iletişim teknolojileri (BİT) sayesinde kamu hizmetlerine erişim yaygınlaştırılması ile kamu yönetimini daha etkin ve verimli hale getirilmesinde sağladığı altyapı olarak ifade etmek mümkündür. (Uçkan, 2003, s. 45). Bu bölümde e-Devletin ne olduğu, neden ortaya çıktığı ve gelişimi, kimlerle etkileşim halinde olduğu ve unsurları gibi konular anlatılacaktır.

1.1. E-Devletin Tanımı

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla yaygınlaştığı günümüzde bu teknolojilerin kullanılmadığı pek az alan kalmıştır. Bu doğrultuda kamu hizmetleri de artan nüfusun etkisi, bürokrasinin azaltılması yönündeki toplumsal talep, şeffaflığın daha etkin sağlanması vb. birçok sebepten ötürü dijitalleşmeye başlamıştır.

Günümüzde her alanda olduğu gibi kamu yönetimi alanında da dijitalleşmenin etkisiyle köklü değişimler yaşanmakta ve bilişim teknolojilerinden daha fazla yararlanılmaktadır. Devletin ve kamu yönetiminin dijitalleşmesi ile birlikte; hemen hemen her kurumun, her hizmetin başına “e” harfi getirilmektedir (Evcimen, 2005, s. 3).

E-Devlet kavramının literatürde farklı bakış açıları ve farklı yaklaşımlar ile yapılmış pek çok tanımı bulunmaktadır. Arifoğlu vd. e-Devlet kavramını, devletin vatandaşlarına ve vatandaşların da devlete karşı olan görevlerini, hizmetlerini ve yükümlülüklerini

elektronik bir ortamda karşılıklı, kesintisiz ve güvenli bir şekilde yürütülmesi olarak tanımlamıştır (Arifoğlu v.d., 2002, s. 206).

Özbek, ise e-Devleti bir organizasyon olarak tanımlamış ve vatandaşların, çalışanların ve diğer unsurların bilgi iletişim teknolojilerini kullanarak kamu hizmetlerine ulaşmalarını ve bundan yararlanmalarını sağladığına vurgu yapmıştır. Ayrıca gelişen teknolojiyle birlikte çevremizdeki değişen ihtiyaçlara da güncel çözümler sunduğunu dile getirmiştir (Özbek, 2007, s. 7).

Şahin e-Devlet kavramının, kamu yönetiminde modernleşme, yeniden yapılanma ve bilgi toplumunun olanaklarını kullanması bakımından oldukça önemli olduğunu ve e-Devletin sadece kamu hizmetlerinin elektronik ortamda vatandaşlara sunulması değil aynı zamanda devletin kendi kamu birimleri arasındaki iş ve işlemlerinin gelişimi ve sadeleştirilmesi için de kullanıldığını ifade etmiştir (Şahin, 2016, s. 69).

Uçkan ise e-Devleti, kamu yönetimi anlayışının yeniden yapılandırılmasını sağlayan bir araç olarak görmüş ve BİT, etkinlik ve verimliliğin sağlanması, e-katılım, hesap verilebilirlik ve saydamlığın sağlanması gibi hedefler içerdiğine vurgu yapmıştır (Uçkan, 2003, s. 43).

Dünya Bankası ise e-Devlet'i, devletin vatandaşlar, işletmeler ve diğer devlet kurumlarının birbirleriyle ilişkilerini bilgi teknolojileri vasıtasıyla sağlanması olarak tanımlamaktadır (World Bank, 2023).

Bir başka ifadeyle, e-Devlet ya da elektronik devlet, hizmet sunumunda paydaşlara kamu kurumları vasıtasıyla verilen hizmetlerin dijital ortamda sunulması demektir. Bu doğrultuda, devlet hizmetlerinin vatandaşlara veya ilgililere en kolay ve en etkin yoldan, kaliteli, hızlı, kesintisiz ve güvenli bir şekilde ulaştırılması hedeflenmektedir (<https://www.turkiye.gov.tr/bilgilendirme?konu=sikcaSorulanlar> Erişim tarihi:25/04/2022).

Görüldüğü gibi, literatürde e-Devletin pek çok farklı tanımı yapılmıştır. Bununla birlikte genel anlamda e-Devlet kavramı, bilgi ve iletişim teknolojileri araçlarından yararlanılarak devletin, vatandaşlarına, kamu personellerine, kamu kurumlarına ve özel sektöre sunduğu kamu hizmetlerinin verimliliğinin artırılması, iyileştirilmesi ve kurumsal yapıların değişiminin sağlanması ayrıca hizmet performanslarının geliştirilmesi için

hizmetlerin elektronik ortamda sunulması şeklinde tanımlamak mümkündür (Demirhan ve Türkoğlu, 2014, s. 237).

1.2. E-Devletin Gelişimi

E-Devletin bugün bildiğimiz anlamda yaygınlaşması ve kullanımı bilgi teknolojilerindeki gelişmelere paralel bir seyir izlemektedir. Bu doğrultuda e-devletin gelişimi ve devletlerin dijital uygulamalara geçişi zamana yayılmış aşamalı bir süreci ifade etmektedir. Devletin ve kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi hesap makineleri, faksler ve bilgisayarlar gibi bilgi ve iletişim teknoloji araçlarının devlet dairelerinde kullanılması ile başlamıştır. E-Devletle ilgili en büyük ve en önemli adım ağ yapılanması yani internetin ortaya çıkışı olmuştur. 1960'lardan sonra başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere bütün dünyada internetin giderek yaygın hale gelmesi ve kamu hizmetlerinde kullanımı e-Devletin gelişiminde çok önemli bir etkiye sahiptir (Uçkan, 2003, s. 45; Akçakaya, 2017, s. 12).

Yapılan çalışmalarda e-Devletin gelişim süreci üç dönem şeklinde incelenmektedir (Leigh ve Atkinson, 2001, s. 6-8):

- ***İlk dönem; bilgi paylaşımı için internetin kullanılması (1993- 1998):***
Devletlerin 1990'lı yıllara kadar internet ve web sitesi kullanımı oldukça pasiftir. Bu dönemde e-Devlet yurttaşlarına bilgi sunmak amacıyla var olmuş ve bunun dışında elektronik olarak hizmet sunumu sağlayamamıştır.
- ***İkinci dönem; kamu kurumlarının hizmetleri çevrimiçi sunması ve vatandaşların çevrimiçi işlem yapması (1998- 2001):***
1990'lı yılların sonlarından itibaren devlet dairelerinde bilgi paylaşımının yanında çevrimiçi işlem yapılabilme evresine doğru geçiş başlamışlardır. İlk etapta işlemler bir form indirmek, formun çıktısını alıp göndermek şeklindeydi. Daha sonraları devletler çevrimiçi işlere izin verdikçe sunulan hizmetler ve işlemler artmıştır. Bu dönemde, e-posta ile bilgi gönderimi, çevrimiçi vergilerin ödenmesi vb. işlemler gerçekleştirilmiştir.
- ***Son dönem; internet sitelerinin bütünleşmesi (2001- ?):***
Kamu kurumları, 2000'li yılların başından bu yana kamu hizmetlerini daha verimli, daha bütünsel bir şekilde çevrimiçi sunmaktadır. Bu dönem kamu

hizmeti sunumunda ve ortaya çıkabilecek sorunların çözümünde, vatandaş, kamu ve özel sektörün ortaklaşa çalışmasını ifade etmektedir.

E-Devletin gelişim süreci, Amerikan Kamu Yönetimi Derneği ve Birleşmiş Milletler Örgütü tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ise beş evreye ayrılmıştır (Akçakaya, 2017, s. 13). Bu evreleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

- 1- **Birinci evre;** resmi olarak kamu kurumlarının sadece web sitelerinin oluşturulmaya başlandığı e-Devletin ortaya çıkış evresidir.
- 2- **İkinci evre;** elektronik devletin gelişme evresidir. Bu evrede kamu kurumlarına ait web sitesi sayısında artış olmuş ve süreç dinamik bir hal almıştır.
- 3- **Üçüncü evre;** interaktif bir evre olarak ifade edilmektedir. Bu evrede, e-Devlet kullanıcılarının işlem yapmak istediği kamu kurumu internet sitelerinden evrak, form, dilekçe vb. indirebildiği ve kamu idareleri ile etkileşimde bulunabildiği evredir.
- 4- **Dördüncü evre;** e-Devlet kullanıcılarının bazı kamu hizmetlerinin bedellerini yine kamu kurumlarının siteleri üzerinden ödeyebildikleri işlem evresidir.
- 5- **Beşinci evre ise;** kamu kurumlarının birbirine bağlandığı, bütünleştiği ve ilgili kamu hizmetlerinin kamu kurumları tarafından internet üzerinden sorunsuz bir şekilde sunulduğu evreyi ifade etmektedir. Bu evre ayrıca tüm kamu hizmetlerinin e-Devlet kapısı veya e-Devlet portalı gibi isimlerle anılan ve tek bir internet sitesi ve/veya ekran üzerinden tüm kamu hizmetlerine muhatapların ulaştığı e-Devlet evresidir.

Tıpkı e-Devletin gelişim süreci gibi devletlerin e-Devlet yapısını oluşturma ve kamu hizmetlerini e-Devlet uygulamaları üzerinden sunma süreçleri de aşamalı olarak gerçekleşmiştir. Ülkelerin genel olarak e-Devlet eğilimleri, stratejileri ve faaliyetleri üç ana aşamada birleşmiştir. Ayrıca devletlerin, kamu sektörünün ve diğer paydaşlarının karşı karşıya oldukları zorlukları da ifade eden bu üç aşama içerisinde özetlenmeye çalışılmıştır. Birbiriyle ilişkili ve örtüşen bu üç aşama şunlardır (United Nations, 2008);

- 1- Altyapı: E-Devletin tüm sunucuları ve tüm kullanıcıları için güvenilir ve makul fiyatlı internet ağına dayalı bir bilgi altyapısını oluşturmak,

- 2- Entegrasyon: Vatandaş merkezli yönetim modelleri yoluyla kamu hizmetlerini bir araya getirmek ve hizmetlerdeki bilgileri daha iyi ve verimli bir şekilde paylaşmak için birden fazla dağıtım kanalını uyumlaştırmak,
- 3- Dönüşüm: E-Devletin, devlet politikalarında ve her düzeyinde yer aldığı, ülkenin tüm sektörleri arasında ağ üzerinden etkileşiminin olduğu, yönetim modelleri vasıtasıyla e-Devletin daha geniş bir toplum kesimine ulaşmasını ve hizmet yeniliğinin sürekliliğinin sağlanmasıdır.

E-Devletin gelişimi literatürde genel olarak aşama ve dönemler şeklinde yukarıdaki gibi özetlenmiştir. Ana hatlarıyla sistem gelişimi; ağ ortamında güvenli bir altyapı, sistemden yararlanacak olanlar ve sunucuların ortak ağda işlem yapabilmeleri ve son olarak tüm sistemin ortak bir çatı altında uyumlaşmasıyla yönetimin gelişmesidir. Bu gelişim süreci içerisinde devletler; geleneksel kuralların kaldırılması ya da azaltılması, alt birimlerin yetkilerinin genişletilmesi, bazı hizmetlerin özelleştirilmesi, daha az müdahaleci bir yönetim ilişkisi veya daha katılımcı yönetim anlayışı ve kamu yönetiminde ve hizmet sunumunda BİT etkin bir şekilde kullanılması gibi (Uçkan, 2003, s. 45) politikalar geliştirip uygulamak zorunda kalmışlardır.

1.4. E-Devletin Amaçları

Bilgi iletişim teknoloji araçları, vatandaşlara kamu hizmetlerinin daha iyi sunulması, bilgiye erişimin arttırılması, devlet politikalarının daha verimli yürütülmesi ve devlet, vatandaş ve iş dünyası arasındaki etkileşimin iyileştirilmesi gibi amaçlara hizmet edebilmektedir. Bu araçların kamu hizmeti sunumunda verimli kullanılması neticesinde işlemlerde kolaylık, yolsuzluğun azalması, şeffaflığın artması, gelir artışı ve maliyetlerde azalış ortaya çıkan faydalardır (World Bank, 2023).

Bu doğrultuda bilgi iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, kamu yönetiminde de bazı değişikliklerin yaşanmasına yol açmıştır. BİT araçlarının ve uygulamalarının günden güne her alanda daha fazla kullanılması, kamu hizmetlerinin ve devlet politikalarının süreçlerini ve yöntemlerini de değiştirmiştir; e-Devlet adını verdiğimiz uygulamaların yaygınlaşmasına sebep olmuştur. E-Devlet, sadece vatandaşlara kamu hizmeti sağlamak için değil, aynı zamanda kamu sektörünün verimliliği, şeffaflığı, hesap verebilirliğini artırmak ve maliyet tasarrufu sağlamak için de kullanılmaya başlanmıştır. Bu nedenle e-Devlet uygulamaları sadece vatandaşlara hizmet

sunumunun yeni bir biçimi olarak değil aynı zamanda devletlerin bir dönüşüm aracı olarak da görülmelidir (United Nations, 2008, s. 2).

Devletin hizmet sunumundaki en büyük aksaklıkları yavaş işleyen bir bürokrasi ve en küçük işlem için bile harcanan kırtasiye giderleridir. Bu iki temel problem vatandaş-devlet ilişkisinde hem zaman hem de maddi maliyetler yüklemektedir. Teknolojik gelişmeler sayesinde kamu hizmetlerinin bir kısmının elektronik devlet modelinde çözümlenmesiyle bürokratik süreç hızlanmış, vatandaşın kamu kurumlarına ulaşması çok kolaylaşmıştır. Bilgisayarlar ve internet ağı üzerinden yapılan hizmet alışverişi nedeniyle kırtasiye maliyetleri de ortadan kalkmıştır.

Bilgi iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişimler sonucunda kamu hizmetlerinin sunumunun elektronik ortamda yapılmaya başlanmasıyla ortaya çıkan e-Devlet, yeni kamu yönetimi anlayışı çerçevesinde teknolojiye uyum sağlayarak vatandaşın işlerini kolaylaştırmayı, yavaşlayan bürokrasiyi rahatlatmayı ve ortaya çıkan maliyetleri azaltmayı amaçlamaktadır (Leigh ve Atkinson, 2001, s. 8).

Yukarıda açıklanan temel amaçlar ile e-Devlet uygulamaları hayata geçirilmekle birlikte e-Devlete geçişten beklenen amaçlara devletlerin bu süreçten beklentilerine göre farklılaşmaktadır. Uygulamadaki bu farklılıkları göz önüne alarak e-Devlet amaçlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür: (Şahin ve Örselli, 2003, s. 348-349);

- 1- Yaygın ve erişilebilir kamu hizmeti sağlamak,
- 2- Kamu hizmeti sunumunda katılımcı vatandaş anlayışını benimsemek,
- 3- Kamu kurumlarının daha verimli çalışmasını sağlamak,
- 4- Kamu kurumları ve vatandaş arasında etkin koordinasyon sağlanmak,
- 5- Zaman ve Maliyet tasarrufu sağlamak
- 6- Kamu hizmetinde şeffaflık ve güven ortamını geliştirmektir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler hayatın her alanını etkilemiş devletlerin de bu gelişmelere uyum sağlaması kaçınılmaz hale gelmiştir. Yaşanan bu gelişimin temel sonucu vatandaşların, kamunun daha hızlı, daha doğru ve daha az maliyetle hizmet sunumunu gerçekleştirmesi beklentisini doğurmuştur. Bu beklenti ve devletlerin teknolojik gelişmelere uyum sağlama çabası ise e-Devlet sistemlerinin hayata

geçmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu sürecin bir sonucu olan e-Devlet sistemi ile vatandaş-devlet (hizmet alan - hizmet veren) ilişkisi karşılıklı olarak internet ortamında uygulanabilmekte, kamu hizmetleri yer ve zaman fark etmeksizin sunulabilmekte, vatandaşlar ise görev ve yükümlülüklerini daha kolay bir şekilde internet üzerinden yerine getirebilmektedirler (Çarıkçı, 2010, s. 100).

10-12 Mayıs 2002 tarihinde Türkiye Bilişim Şurası düzenlenmiştir. Bu şurada pek çok konuyla birlikte e-Devlet ile ilgilide bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Aşağıda yer alan Tablo 1’de bu çalışma grubuna göre, e-Devletin genel amaçları ve bu amaçların gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkan yararlar özetlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 1: E-Devletin Amaçları ve Yararları

HEDEFLENEN AMAÇLAR	GERÇEKLEŞEN AMAÇLARIN SONUÇLARI
<ul style="list-style-type: none"> • Şeffaf Devlet • Hızlı ve Etkin Devlet • Kurumlar Arasında Etkin İletişim • Toplumsal Yönetişim Anlayışı • Kolaylaştırıcı Hizmet Sunumu ve Alımı • Hızlı Karar Verme Süreci 	<ul style="list-style-type: none"> • Zamandan Tasarruf • Verimlilik Artışı • Maliyetlerin Düşmesi • Memnuniyet Artışı • Yaşam Kalitesinde Artış • Kırtasiyecilikte Azalış • Kamu Hizmetine Hızlı Ulaşım

Kaynak: (Arifoğlu, 2002, s. 212).

Yukarıdaki Tablo 1’de e-Devletin amaçları ve bu amaçların gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkan yararlar gösterilmiştir. Bu göre; kamu hizmetlerinin sunumunda e-Devlet sisteminden beklenen daha açık, anlaşılabilir, ulaşılabilir, hızlı, güvenli ve az maliyetli bir yapıdır.

1.5. E-Devletin Yararları ve E-Devlet Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar

Günümüzde pek çok devlet kamu hizmetlerinin klasik yöntemlerle sunumun mümkün olmadığını farkındadır. Bu farkındalığın sonucunda devletler kamu hizmetlerinin elektronik ortamlarda sunumunu sağlamak için e-Devlet uygulamalarını geliştirmektedir. (United Nations, 2008). Bunun için en önemli şey iyi bir altyapı ile kademeli bir dönüşüm sürecinden geçmektedir.

E-Devlet sistemlerinin ve uygulamalarının gerçek faydası, sadece teknolojinin kullanımında değil, teknolojinin söz konusu dönüşüm süreçlerine dâhil edilmesinde yatmaktadır. Bu dönüşüm süreci, devletin yapısında, farklı kademelerindeki kurumlar, kuruluşlar ve birimler arasındaki koordinasyonunu geliştirebilir ve iletişimi kolaylaştırabilir. Ayrıca, e-Devlet süreçleri kırtasiyeciliği azaltabileceği gibi işlevselliği arttırarak verimlilikte de artış sağlayabilmektedir. Bu nedenle, devletlerin e-Devlet sistemleri ve uygulamaları ile dijitalleşmesi onları daha işlevsel, yalın ve uygun maliyetli bir yapıya dönüşmesine yardımcı olur (United Nations, 2008).

Kamu hizmetlerinin sunumunun elektronik ortama taşınmasında şüphesiz birçok yarar sağlanacaktır. Bunların en başında e-Devlet yapısının temel amacı olan maliyet ve zaman tasarrufu ile e-Devletin her bir unsuru için yarar sağlanmış olacaktır. E-Devlet uygulamaları elbette bunun ötesinde başka yararlar da sağlayacaktır. Örneğin, Kırçova'ya göre e-Devlet uygulamasının yararları; ülke ekonomisinin gelişmesine katkı sağlaması, sunulan devlet hizmetlerinin iyileştirilmesi, devletin etkinliğinin artırılması, katılımcı vatandaş anlayışının geliştirilmesi, vatandaş-devlet etkileşiminin sağlanması ve politika oluşturma süreçlerinin iyileştirilmesidir.

Sayılan bu faydaların yanında e-Devlet yapısının kurulmasıyla birlikte şirketlerin ve vatandaşların kamu sektörü ile etkileşimi gelişmekte ve bilgiye erişimi daha kolay hale gelmektedir. Kamu kurumlarının verimliliğini ve etkinliğini arttıracak gibi hesap verebilirliği ve şeffaflığı arttırmaktadır. İlerleyen teknolojik gelişmelerle katılımcı yurttaş anlayışı çerçevesinde e-demokrasiyi desteklemektedir (Wirtz ve Daiser, 2018, s. 984). Ayrıca e-Devlet sistemleri ve uygulamalarının sonucunda kamu yönetiminde bilgi iletişim teknolojilerinin kullanılmasıyla beraber kamu hizmetlerinin daha düşük maliyetli ve daha kaliteli sunulmasına ek olarak kaynak yönetiminde sürdürülebilirlik de sağlanacaktır. Yine sistem kullanıcıları için oluşacak zaman, emek ve para maliyetleri en aza inmiş olacak memnuniyet ve katılım artacaktır (Uçkan, 2003, s. 46).

E-Devlet uygulamalarının pek çok yararı olduğu gibi uygulamada karşılaşılan sorunlar da vardır. Bu sorunları; hukuki altyapıda yetersizliklerin varlığı, sistem güvenliğine ilişkin eksikliklerin varlığı, e-Devlet sisteminin kurulması ve geliştirilmesinde karşılaşılabilecek finansman sorunlarının varlığı, kamu hizmet sunumunda yararlanıcılar ve hizmet sunucularının yıllardan gelen alışkanlıklarının olması ve erişim sorunlarının yaşanabilmesidir (Çakır, 2015, s. 44-46). Yaşanabilecek bu sorunlara ek olarak e-Devlet

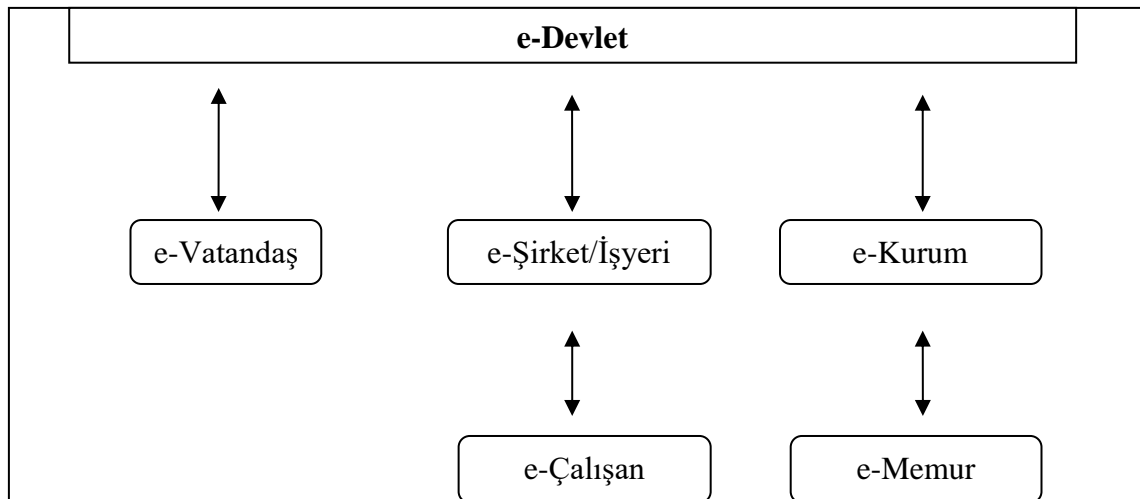
sistem ve uygulamalarının çalışması için gereken dijital alt yapının kurulma maliyetinin oldukça yüksek olması, bu sistem ve uygulamalar ile elde edilmesi beklenen mali tasarrufların sağlanmaması veya beklenenden daha düşük bir tasarruf yapılması riski de mevcuttur. (Leigh ve Atkinson, 2001, s. 4).

1.6. E-Devletin Unsurları

Geleneksel kamu hizmetleri ile devletin dijitalleşmesini ön plana alan e-Devlet üzerinden sunulan hizmetler arasındaki niceliksel ayrım geleneksel devlet unsurları ile e-Devlet unsurları arasında da bulunmaktadır. E-Devlet üzerinden sunulacak hizmetler her bir unsuru ağ üzerinden birbirine bağlamaktadır. Böylece vatandaş ve devlet ilişkilerinde zaman, mekân ve maliyet tasarrufu sağlanmakta, kamu hizmetleri daha etkin bir şekilde yerine getirilmektedir. Kamu idareleri arasında evrak ve bilgi paylaşımı kolaylaşmakta işlemlerin mükerrerliği ortadan kalkmaktadır. E-Devletin başlıca unsurlarını, kamu hizmetini elektronik ortamda sunanlar ve kamu hizmetlerinden elektronik ortamda yararlananlar olarak ikiye ayırabileceğimiz; devlet, vatandaş, şirketler, kurumlar ve kamu çalışanları şeklinde sıralamak mümkündür (Kırçova, 2003, s. 17). E-Devletin bu unsurlarının oynadığı dört temel rol vardır. Bunlar;

- Kanun koymak,
- Bu kanunun uygulanmasını sağlamak,
- Uygulamaya geçen kanunun programlanmasını sağlamak ve
- Yürürlüğe konan ve programlanan e-Devlet hizmetini kullanmaktır.

E-Devlet sisteminin üreticisi, devlet ve kurum yöneticiler iken son kullanıcıları ise vatandaş-müşterileridir (United Nations, 2008, s. 13). Ayrıca kurum ve kamu çalışanları da e-Hizmetleri hem kurum içinde hem de şirketler ve vatandaşlar için kullanmaktadırlar. Buraya kadar yapılan açıklamalar çerçevesinde e-Devletin unsurları ve bu unsurların kamu hizmet sunumunda aralarında oluşan ilişkiler aşağıda yer alan Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1: E-Devletin Unsurları

Kaynak: (Arifoğlu, 2002, s. 206).

Yukarıda Şekil 1’de e-Devletin temel unsurları gösterilmiş olup geleneksel kamu yönetimi unsurların yerine elektronikleşme anlamına gelen “e” harfi getirilmiş ve bunların ilişkileri gösterilmiştir.

E-Devletin temel unsurlarını oluşturan e-Vatandaş, e-Şirket ve e-Kurum öncelikle kendi içlerinde gelişmeli ve tamamlanmalıdır. Böylece bu yapılar zaman içerisinde birbirlerinden etkilenecekler ve e-Devlet sistemini oluşturacaklardır (Demirel, 2006, s. 85).

Yapılan bu açıklamalar çerçevesinde e-Devletin unsurları bu başlıkta kamu hizmetini sunan unsurlar ve hizmetten yararlanan unsurlar olarak ikili bir ayrıma tabi tutularak incelenecektir.

1.6.1. Hizmetten Yararlanan Unsurlar

Kamu hizmeti, toplumun ortak ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan ya da yaptırılan işler olup devleti oluşturan temel Unsurlar arasında yer almakta; hatta devletin varlık gerekçelerinden birini oluşturmaktadır. Bu nedenle e-Hizmetlerde e-Devletin merkezinde yer almaktadır. Tıpkı geleneksel hizmet sunumunda olduğu gibi hizmet sunucusu olan unsurlar aynı zamanda e-Hizmetlerden de yararlanmaktadırlar. Ancak asli ve nihai olarak hizmetten yararlanan e-Devlet unsurları vatandaşlar ve şirketlerdir.

1.6.1.1. Vatandaşlar

Elektronik ortamda sunulan her türlü hizmete, her vatandaş bir ağa bağlı olma şartıyla erişebilmektedir. E-Devletin kullanımı bir ülkede internet kullanımının ne kadar yaygın olduğuna bağlıdır. Devlet ve vatandaşların kamusal hizmette buluşması ağ üzerinden sağlanmaktadır. Ayrıca vatandaşlar kamu hizmetinden yararlanırken bürokratik gecikmelerden ve maliyetlerden kurtulmaktadır (Evcimen, 2005, s. 11). Nitekim süreci tamamlanmış bir e-Devlet yapısı içerisinde kamusal hizmetlere e-Hizmet olarak erişebilen vatandaşlar, tek bir ekran vasıtasıyla sunulan e-Hizmetlerden yararlanabilmektedir. Böylelikle vatandaşlar daha hızlı ve açık bir şekilde kamu hizmetlerinden yararlanabilmektedirler.

1.6.1.2. Şirketler

Bir ülkenin ekonomisinde en büyük yapı taşlarından biri de şirketlerdir. Devlet unsuruna göre yeniliklere daha açık ve daha az hantal yapıdadırlar. Dünya çapında yürütülen e-Ticaret uygulamaları bu duruma örnek gösterilebilir (Özbek, 2007, s. 20). En büyük amacı kar elde etmek olan şirketlerin daha fazla kar elde etmeleri ve büyümeleri için teknolojik alanda ilerlemeli ve bu alana da yatırım yapmaları gerekmektedir. Devlet unsurunun yanında şirketler, kar amaçları doğrultusunda teknolojik gelişmeler yönünden daha hızlı yatırım yapabilmektedirler. Bu nedenle e-Hizmetleri kullanmaya diğer e-Devlet unsurlarına göre daha yatkın olmuşlardır. Ayrıca şirketlerin gelişmesi ve büyümesine katkı sağlayacak her bir e-hizmet, ülkenin genel gelişimine de katkı sağlamaktadır.

1.6.2. Hizmet Sunucusu Olan Unsurlar

E-Uygulamalar her ne kadar vatandaşlar ve onların kullanımına uygun hazırlansa da bazı hizmet türleri için hizmeti sunan yani hizmetin uygulayıcısı açısından da e-Uygulamalara ihtiyaç vardır. Bu uygulamalar devlet ve devlet örgütünü oluşturan kamu kurumlarında kullanılmakta; bu kurumların çalışanları aracılığı ile hayata geçirilmektedir. Bu başlık altında e-Devlet uygulamaları açısından hizmet sunucu konumunda olan, e-Devlet uygulamalarının sunumunda elektronik alt yapıyı kullanan ve e-Devlet uygulamalarından hizmet sunucu ya da hizmet alan olarak yararlanan e-Devlet unsurları incelenecektir.

1.6.2.1. Devlet

Kamu hizmetlerinin sunucusu olan devlet, elektronik devlet süreçlerinin de hem kurucusu hem yürütücüsü hem de geliştiricisidir. Bu bağlamda devlet unsuru, e-Devlet sistemin bir ülkede oluşması, gelişmesi ve kabullenmesi konusunda temel görevleri bulunmaktadır. Devlet unsuru bu görevleri hem kendisi hem de bağlı olduğu kamu kurumları aracılığıyla yapabilmektedir. Yani hizmet sunucusu olan devlet unsurunun e-Devlet sistemi ve süreci içerisinde çatı bir yeri bulunmaktadır.

Devletin yürüttüğü kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunumu, e-Devletin en temel unsurudur. Devletin kamu hizmetlerini, gelişmiş bilgi-iletişim yöntemleriyle çeşitli olanaklardan yararlanarak dijital ortamında yürütmesi, genel anlamda verimlilik ve etkinlik sorununa çözüm olmaktadır. Devletler için ilişkide bulunduğu diğer e-Devlet unsurları olan vatandaşlar, şirketler, devlet çalışanları ve kamu kurumları ile ilişkilerin geliştirilmesi, kolaylaştırılması ve para ve zaman tasarrufu sağlanması e-Devlet uygulamalarının kullanımı açısından oldukça önemlidir (Kırçova, 2003, s. 18).

Devletlerinde kamu hizmetlerini sunmak, politika üretmek ve daha etkin bir yapıya bürünmek için bilgiye ihtiyaçları vardır. Bilginin etkin kullanılması için ilk önce kurum içi ve daha sonra kurumlar arası ortak alt yapıların oluşması gerekmektedir. Böylece kurum veya alt kurumlar arasındaki süreçler elektronik ortamda gerçekleşmesi hedeflenerek tekrarlanan süreçlerden kaçınılmış ve altyapı maliyetleri azaltılmış olacaktır (Arifoğlu, 2002, s. 210).

1.6.2.2. Kamu Kurumları

Hem şirketlerin hem devletin hem de yurttaşların var olduğu internet ortamının bir diğer tamamlayıcı unsuru da kamu kurumlarıdır. Üniversiteler, yerel idareler, dernekler ve vakıflar, sivil toplum kuruluşları, noterler vb. kurum ve kuruluşlar e-Devlet mekanizmasında bir unsur olarak yer almaktadır. Şirketlerin ve vatandaşların günlük hayatta kamu kurumlarında birçok işlem yapması gerekmektedir. Yapılan başvuruların ve talep edilen işlemlerin daha hızlı ve daha rahat tamamlanabilmesi; kamu hizmetlerinin daha hızlı ve verimli bir şekilde sunulabilmesi için kamu kurumlarının da internet ortamında hizmetlerin elektronik olarak ilgilere ulaştırılmasında aktif şekilde rol almaları gerekmektedir. Örneğin; bilgi edinme, hizmet başvurusu ve takibi, vergi ve diğer

ödemelerin yapılması, hizmet sorgulaması, randevu alma, şikâyet vb. işlemler ağ ortamında yapılabilmektedir.

Ayrıca e-Devlet yapısı kurumlar arasında veya kurum içerisindeki düzende birimler arasında iş birliği ve koordinasyonun gelişmesini sağlamaktadır. Her kamu kurumunun elektronik ortamda sunduğu bir hizmeti olacaktır ancak e-Devlet portalı üzerinden yapılacak benzer kamu hizmetleri için ortak uygulamalar tercih edilmesi sistemin kurulumu ve çalıştırılması için gerekli altyapı maliyetlerini azaltacaktır. (Álvaro, 2008, s. 75).

Kamu kurumları sundukları e-Hizmetler sayesinde e-Devlet yapısı içerisinde hem devlet unsuru hem de diğer unsurlar arasında bir köprü görevi görmektedir. Kamu kurumları çatı bir e-Devlet sistemi üzerinden kamu hizmetlerini sağladığı gibi kamu kurumunun kendi içerisinde de iş ve işlemlerini elektronik ortamda yürütebilmektedirler. Ayrıca kamu kurumları tüm işlemlerini kamu çalışanları aracılığıyla gerçekleştirmektedir.

Sadece kamu çalışanları ve kurumların kullandıkları bazı uygulamalar vardır. Bunlardan bir tanesi de bu çalışmanın konusunu oluşturan “E-Bütçe Sistemidir.” Bu sistem ikinci bölümde detaylı olarak anlatılacak olup kısaca, Ülkemiz merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin bütçe hazırlık, uygulama, izleme vb. işlemlerini ağ ortamında gerçekleştirebildikleri bir uygulamadır. Bu sistem sayesinde kurumların bütçe işlemleri elektronik olarak gerçekleşmekte, idarelerin bağlı oldukları üst kurumlar yapılan işlemleri kontrol edebilmekte ve kurumlar arası gerçekleşen e-Hizmet için iş birliği ve koordinasyon sağlanmaktadır. Ayrıca ülkemizde merkezi yönetim kapsamındaki kurumlar e-Bütçe sistemi üzerinden bütçe işlemlerini kurum içerisinde yetkilendirdikleri kamu çalışanları aracılığıyla yapmaktadır.

1.6.2.3. Kamu Çalışanları

Devlet hizmetlerinin sunumunda kamu çalışanları etkin şekilde rol alan kamu çalışanları e-Devletin unsurlarından birisidir. Kamu çalışanlarının teknolojik bakış açısı kazanması, kamu hizmetlerini belirli süreçler çerçevesinde yürütmesi ve teknolojik becerilerini geliştirmesi, devletlerin diğer devletlerle ve kurumların hem kendi içlerinde hem de kurumlar arası iş, işlem ve ilişkilerinde oldukça önemli rol oynamaktadır. Bu

entegrasyonun sağlanmasıyla tüm e-devlet unsurları arasında birbirleriyle bağlantılı bir yönetim ilişkisi gelişmektedir. Bu yönetim ilişkisi çerçevesinde kamu çalışanları, e-Devlet organizasyonunda elektronik kamu hizmet sunumunda arka planda yer almaktadır. Sistemin geliştirilmesi, aksaklıkların giderilmesinde rol oynar ve işlemlerin ağ üzerinden yapılamayan kısımların tamamlanmasını sağlarlar (United Nations, 2008, s. xvi).

E-Devlet uygulamaları kamu hizmetinden yararlananlar ve kamu kurumları için sağladığı avantajların benzerlerini kamu çalışanları için de sağlamaktadır. Bu avantajlardan bazılarını; dış görevlerde azalma sağlaması, zaman, kâğıt ve enerjiden tasarruf sağlanması, personelden kaynaklı gecikmelerin azalması, daha iyi hizmet sunumu ve memnuniyet artışının gerçekleşmesi, kamu personeli ve diğer unsurlar arasındaki iletişimin daha hızlı ve etkin olması şeklinde sıralamak mümkündür (Demirel, 2005, s. 31). E-Devlet sisteminin uygulayıcısı konumunda bir unsur olarak yer alan kamu çalışanları, e-Devlet sisteminin kabullenilmesinde, uygulanmasında ve geliştirilmesinde öncü bir unsur olmaktadır.

Bu bölümde e-Devlet sisteminin unsurlarının ne olduğundan bahsedilmiş ayrıca bu unsurlar, kamu hizmetini sunan unsurlar ve hizmetten yararlanan unsurlar olarak ikili bir ayrıma tabi tutularak anlatılmaya çalışılmıştır. Bir sonraki bölümde ise yukarıda bahsedilen e-Devlet sistemin ve e-Devletin unsurlarının birbiriyle olan etkileşimleri incelenecektir.

1.7. E-Devlet Etkileşimleri

Dijitalleşen bir devlet için e-Devlet, geleneksel devlet yapısını sürdürmekten ziyade bu yapının işlevinin dönüşümünü içermektedir (Şahin, 2016, s. 70). Geleneksel devlet yapısının dönüşümünü temel alan e-Devlet, kamu sektörü modernizasyonuna yönelik bir idari yönetim yaklaşımının bütünüdür ve kamu sektörü modernizasyonunun üç yönünü vurgulamaktadır. Bunlar;

- Evrensel olarak erişilebilir vatandaş merkezli kamu hizmetleri,
- Dijital devlet dönüşümüne yönelik bütüncül bir devlet yaklaşımı ile
- Açık, verimli ve şeffaf bir e-Hizmet sistemleridir.

Geleneksel devlet yapısının modernizasyon temelli değişimini ifade eden e-Devletin dört odak noktası bulunmaktadır. Bunlar; kamu hizmeti sunumunu geliştirmeye yönelik faaliyetler, temel devlet sistemlerinin desteklenmesi, vatandaş katılımının yaygınlaştırılması ve e-Devletin etkinleştirilmesidir (World Bank, 2022).

Geleneksel devlet yaklaşımındaki dönüşümü beraberinde getiren e-Devlet yapısı ile geleneksel devlet yapısının farklılıkları aşağıdaki Tablo 2’de özetlenmiştir.

Tablo 2: Geleneksel Devlet ve E-Devlet Karşılaştırması

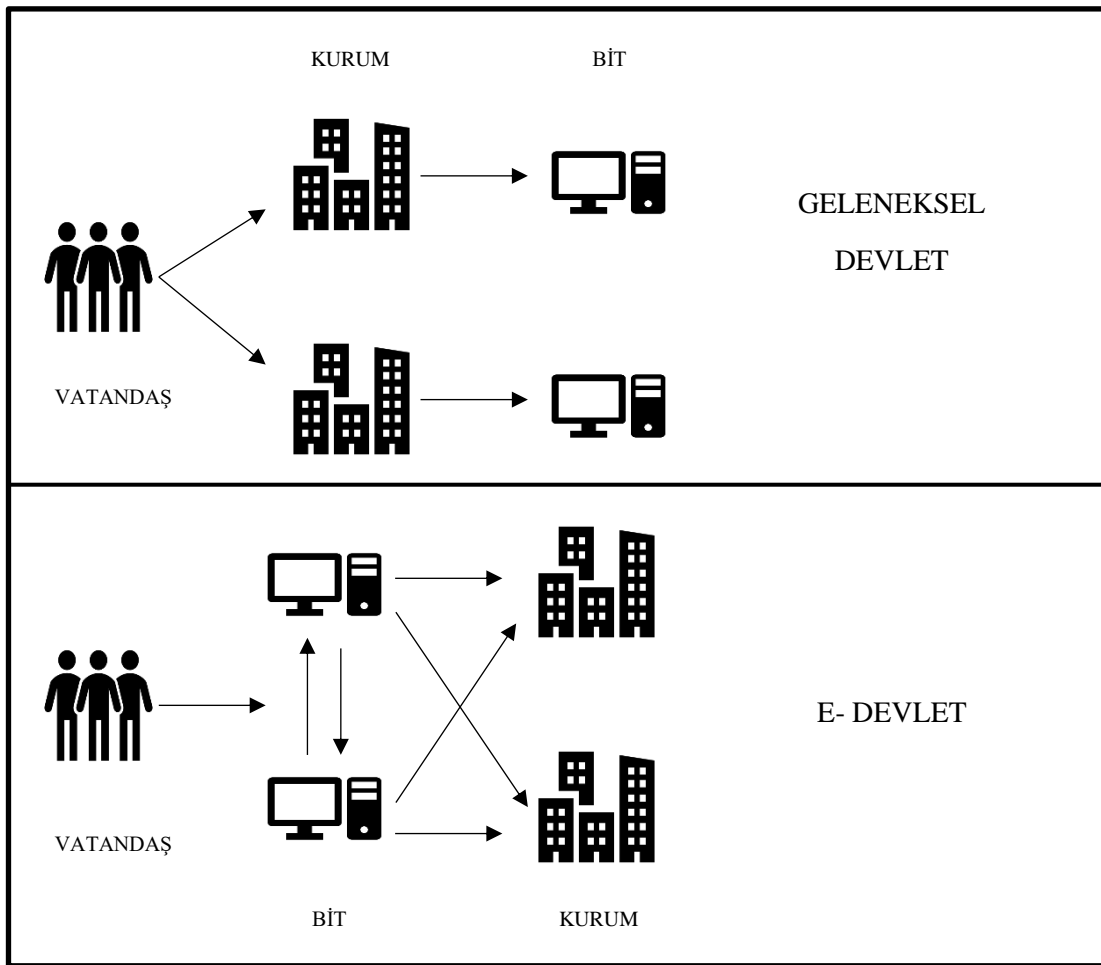
Geleneksel Devlet	E- Devlet
Pasif Yurttaş	Aktif Yurttaş (Müşteri Odaklı)
Kâğıt Temelli İletişim	Elektronik İletişim
Dikey / Hiyerarşik Yapılanma	Yatay / Koordineli Ağ Yapılması
Yönetiminin Veri Yükleme	Yurttaşın Veri Yükleme
Eleman Yanıtı	E-Posta, Çağrı Merkezi vb. (BİT Araçlarıyla)
Eleman Yardımı	Kendi Kendine Yardım / Uzman Yardımı
Eleman-Temelli Denetim Mekanizması	Otomatik Veri Güncellemesiyle Denetim
Nakit Akışı / Çek	Elektronik Fon Transferi (EFT)
Tek Tip Hizmet	Kişiselleştirilmiş / Farklılaştırılmış Hizmet
Bölümlenmiş / Kesintili Hizmet	Bütünsel / Sürekli / Tek-Duraklı Hizmet
Yüksek İşlem Maliyetleri	Düşük İşlem Maliyetleri
Verimsiz Büyüme	Verimlilik Yönetimi
Tek Yönlü İletişim	Etkileşim
Uyruk İlişkisi	Katılım İlişkisi
Kapalı Devlet	Açık Devlet

Kaynak: (Uçkan, 2003, s. 47).

Tablo 2’de görüldüğü üzere genel olarak e-Devlet yapısında katılımın ve etkileşimin daha fazla olduğu, maliyetin aza indirildiği, kamu hizmetinde karşılıklı verim artışının olduğu ve bilgi iletişim araçlarının aktif kullanıldığı anlaşılmaktadır. Yapılan açıklamalardan hareketle e-Devletin üç sacayağı olduğunu ifade etmek mümkündür. Bunlar; erişilebilirlik, gizlilik ve güvenlidir. Kamu hizmetlerinin sunumunda geleneksel devlet yapısından elektronik devlet yapısına dönüşümde oldukça önemli olan bu üç ilke tamamlanmadan e-Devlet unsurlarının, e-Sistemleri ve e-Hizmetleri talep etmeleri ve sunmaları oldukça zordur (Leigh ve Atkinson, 2001, s. 23).

Geleneksel devlet ve e-Devlet yaklaşımları arasındaki farklılığa paralel olarak geleneksel devlet ve e-Devlet unsurları arasındaki etkileşimde farklılaşmaktadır. Aşağıda yer alan Şekil 2’de geleneksel devlet ve e-Devlet yapısında devlet unsurları arasındaki etkileşim gösterilmiştir.

Şekil 2: Geleneksel Devlet ve E-Devlet Yapısında Unsurlar Arasındaki Etkileşim

Kaynak: (Arifoğlu, 2002, s. 206)

Şekil 2'den de anlaşılacağı üzere e-Devlet yapısı içerisindeki unsurların etkileşimi geleneksel devlet yapısından farklı olarak iç içe geçmekte ve karşılıklı etkileşime geçmektedir. Buna göre; e-Devletin unsurları arasındaki temel etkileşimi aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür (Uçkan, 2003, s. 47; Kırçova, 2003, s. 51-60; Executive Office Of The President Of The United States, 2003, s. 9):

- **Devletten Devlete (Government to government G2G):** Devletin idari/yönetim birimlerinin kendi aralarındaki ilişkileri ifade etmektedir. Kamu kurumlarının kendi aralarındaki iletişim, iş birliği, koordinasyon, bilgi ve belge aktarımı vb. unsurların gerçekleşmesini sağlar.
- **Devletten Şirkete (Government to Business G2B):** Devletin idari/yönetim birimleri ile ülkedeki özel sektör şirketleri, ticari işletmeler, sivil toplum kuruluşları, dernekler, odalar, tedarikçiler vb. diğer kuruluşlar arasında olan ilişkileri ifade etmektedir.

- **Devletten Vatandaşlara (Government to Citizen G2C):** Devletin idari/yönetim birimleri ile kamu hizmetinden yararlanan vatandaşlar/müşteriler arasındaki ilişkileri ifade etmektedir.

Aşağıda yer alan Tablo3'te e-Devlet unsurları arasındaki yukarıda açıklanan üç etkileşimin yönü, alanları ve avantajları gösterilmiştir.

Tablo 3: Devlette Etkileşim Alanları ve E-Devletin Sağlayacağı Başlıca Avantajlar

ETKİLEŞİMİN YÖNÜ	ETKİLEŞİMİN ALANLARI	ETKİLEŞİMİN AVANTAJLARI
Devletten Vatandaşa	Bilgi Verme, Vergi, Sağlık, Eğitim, Kültür, Başvuru, İşlem Takibi	Alternatif Hizmet Seçeneklerinin Kullanılması, Kişiyeye Özel, Hızlı ve Kolay Erişilebilir Hizmetler Sunumu, Açıklık, Düşük İşlem Maliyetleri
Devletten Şirkete	Destek Programları, Tavsiye ve Yol Gösterme, Düzenlemeler, Teşvikler, Muafiyetler, İstisnalar, Vergi	Hızlı ve Etkin Etkileşim, Daha Az Bürokrasi, Düşük İşlem Maliyetleri
Devlet ve Tedarikçiler	E-Satın Alma, E-Belge Ve E-Makbuz	Verimlilikte Artış, Düşük İşlem Maliyetleri
Devletten Devlete	Kamu Kurumları Arası İletişim, Merkezi ve Yerel Yönetimler Arası İletişim, Kurum İçi İletişim	Verimlilikte Artış, Etkin Bilgi Paylaşımı, Esnek Çalışma Ortamı, Hızlı İş ve İşlemler

Kaynak: (Kayalı & Yereli, 2002, s. 121)

Yukarıdaki Tablo 3'de e-Devlet unsurlarının etkileşim yönü, alanları ve sağladığı avantajlar özet şeklinde gösterilmiştir. Bu tabloda e-Devletin devlet unsurunun diğer e-Devlet unsurlara olan etkileşiminden bahsedilmiş olup, sunulan e-Hizmetlerin türlerine göre ne gibi bir avantajları olacağı açıklanmıştır.

Yukarıda açıklanan üç ana etkileşim arz yönlü olmakla birlikte, Şirketten Devlete (Business to Government B2G) ve Vatandaştan Devlete (Citizen to Government C2G) talep yönlü iki etkileşimin de olduğundan söz etmek mümkündür. Talep yönlü bu iki etkileşim günümüz modern devletlerinde daha doğrusu e-Devlet süreçlerini

tamamlamış/tamamlamaya yaklaşmış devletlerde görülmektedir. Burada e-Devletin devlet dışındaki diğer unsurlar, sadece devlet unsurunun sunduğu e-Hizmetlerden yararlanmamakta aynı zaman da e-Hizmette talep edebilmektedirler.

E-Devlet yapısında devletten vatandaşa ve şirketlere sağlanan etkileşim, kamu yönetime elektronik katılım, e-Demokrasi, daha etkin hizmet alma talebi, kamu hizmetlerinde etkinliği artması ve maliyetlerin azalmasını sağlamaktadır. Ayrıca devletlerarası ve devletin kendi içerisindeki hiyerarşisinde etkileşimin sağlanması ile bürokratik süreçlerin azalmasına, kırtasiyeciliğin azalmasına, görev yetki ve sorumlulukların açık biçimde ortaya konmasına ve iş ve işlemlerde iş birliği ve koordinasyonun daha etkin sağlanmasına olanak vermektedir. (Balcı ve Kırılmaz, 2009, s. 50).

Dolayısıyla e-Devlet aralarındaki etkileşimin etkinliği e-Devlet uygulamalarından beklenen faydaların ortaya çıkması ve e-devlet uygulamalarına geçiş sürecinde belirlenen hedeflere ulaşılması adına kilit bir rol oynamaktadır. Söz konusu etkileşimin sadece arz yönünde değil talep yönünde de sağlanması e-Devletin kendinden beklenen sonuçları ortaya çıkması açısından son derece önemlidir.

1.8. Dünya’da ve Türkiye’de E-Devlet

Başta bilgisayar ve internetin ortaya çıkması daha sonrasında bilgi iletişim teknolojilerinin hızla gelişmesiyle birlikte ülkeler geleneksel yapılarını değiştirmeye başlamışlardır. Kamu hizmetlerinin artık daha kolay sunulabilmesi, yararlanılması ve devlet kurumları arasında hızlı koordinasyonun sağlanması devlet yapısının dijitalleşmesini beraberinde getirmiştir. Geleneksel kamu hizmetlerinin e-Hizmete dönüşmesi önceki bölümde bahsedilen e-Devletin her bir unsuru için oldukça fayda sağlamaktadır.

Dünya genelinde bugün pek çok ülke, e-Devlet uygulamalarına yatırım yapmaktadır (Şahin ve Örselli, 2003, s. 351). İnternet ve bilgi iletişim teknolojilerinin hayatımıza girmesiyle birlikte bilgiye erişim ihtiyacı ve talebi artmış ve bu artış kamu hizmetlerinin sunum biçimlerini de etkilemiştir (Gül, 2002, s. 5). Bilgi iletişim araçlarının vazgeçilmezi olan internet sayesinde resmî kurumlar da geleneksel devlet yapısına göre daha açık, güvenilir ve sürdürülebilir bir yapıya dönüşmüştür. Bu süreç hemen hemen her

ülkede benzer bir gelişim göstermiş ve bilgi toplumuna dönüşüm dünya genelinde bir devlet politikası haline getirilmiştir (Arifoğlu, 2002, s. 217).

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler sayesinde ülkeler e-Devlet ve bu gibi alanlarda birbirleriyle rekabete girmişler ve Türkiye’de çağın gereklerine uymak ve diğer ülkelerden geri kalmamak için e-Devlet alanındaki yarışa dâhil olmuştur (Çarıkçı, 2010, s. 102). Özellikle ülkemizde 2000’li yıllardan önce internetin yaygınlığı ve kullanım alanı sorgulansa da 2000’li yılların başından itibaren internetin yaygınlaşmasıyla e-Devlet bakımından iyi bir seviyeye ulaşmıştır. (Kırçova, 2003, s. 156).

Türkiye’de 1980 ve 1990 yıllarını kapsayan on yılda, e-Devlet alanında araştırma geliştirme faaliyetleri başlamış, 2000’li yıllara gelindiğinde ise e-Türkiye, e-Dönüşüm ve e-Devlet kapısı projeleri ile oldukça önemli ilerlemeler kaydedilmiştir (Güven ve Çolak, 2019, s. 184). Türkiye’de kamu kurumları içerisinde bilgi ve iletişim teknolojileri kullanarak vatandaşlara ve diğer hizmet yararlanıcılarına hizmet veren kurum sayısı bu süreçte oldukça artmıştır (Kırçova, 2003, s. 156). 2007 yılında Darrell M. West öncülüğünde gerçekleştirilen dünya genelindeki e-Devlet ile ilgili araştırma sonuçlarına göre; Türkiye, e-Devlet değerlendirmesinde 198 ülke içerisinde 9. sırada yer almıştır (Güven ve Çolak, 2019, s. 180).

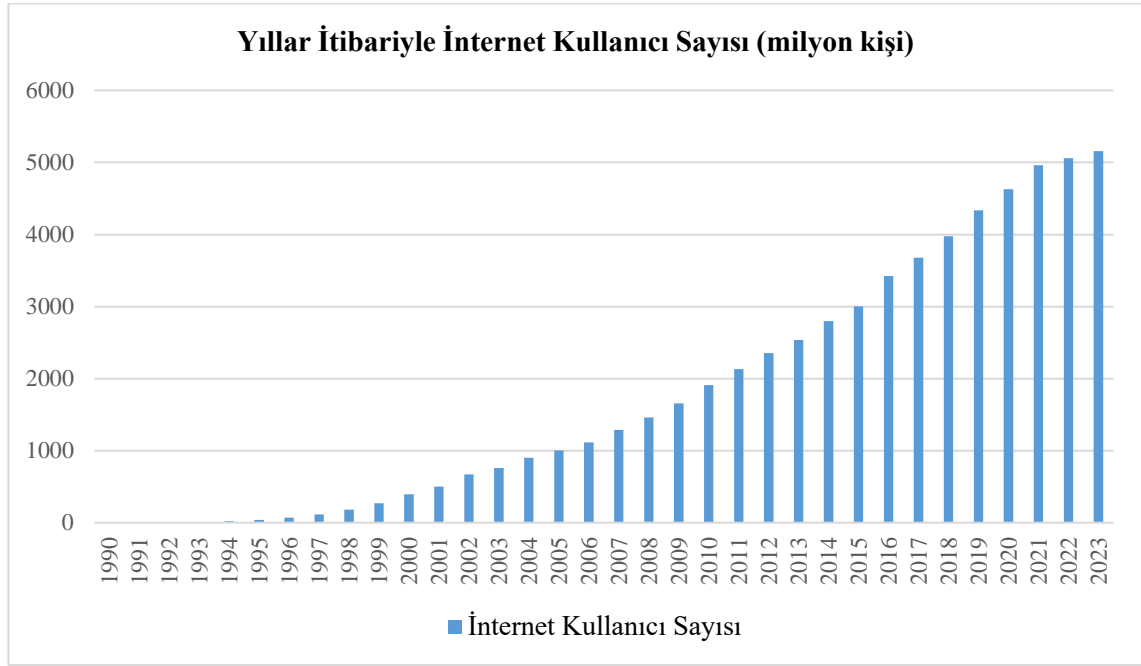
Bu başlık altında öncelikle dünyada e-Devlet uygulamalarının geneli hakkında açıklayıcı bilgiler ve istatistiki veriler sunulacak; ardından e-devletin gelişim süreci hem 2022 Birleşmiş Milletler E-Devlet Gelişmişlik Endeksindeki veriler temelinde bölgesel gelişmişliklerini göz önüne alınarak seçilmiş ülke örnekleri hem de Türkiye üzerinden açıklanacaktır. Bu kapsamda e-devletin gelişimi öncelikle yukarıda açıklanan kritereler göre seçilen ülke örnekleri incelenecek ardından ve Türkiye özelindeki gelişim süreci açıklanacaktır.

1.8.1. Dünya’da E-Devletin Gelişimi

Bu başlık altında dünyada e-Devlet uygulamalarının mevcut durumu istatistiki veriler yardımıyla ortaya konulacak ve yukarıda açıklanan kriterlere göre seçilen örnek ülkelerde e-Devlet uygulamalarını gelişim süreci incelenecektir. Dijitalleşme süreci internetin varlığı, bilgisayar teknolojisinin gelişmesi ve bunların hızla yayılması ile

birlikte hız ve yaygınlık kazanmıştır. Buna ek olarak son yıllarda internete erişimin kolaylaşması ve taşınabilir cihazların sayısında ve kullanım şekillerinde meydana gelen artış ile birlikte dijitalleşme süreci daha da hızlanmıştır. Aşağıda yer alan Şekil 3'te "Digital 2023 Global Overview Report" verilerine göre yıllar itibariyle internet kullanıcılarının sayısı gösterilmiştir.

Şekil 3: 1990-2023 Yılları İnternet Kullanıcılarının Sayısı (Milyon)

Kaynak: (Kemp, 2023, s. 30).

Şekil 3'te de görüldüğü üzere toplam internet kullanıcılarının sayısı, 2023 verilerine göre 5,16 milyar kişidir. Bu verilere göre internet kullanıcılarının sayısı sadece son yirmi yılda beş katına, son on yılda ise iki katına ulaşmıştır. 2023 yılı internet kullanıcılarının, dünya nüfusuna oranı ise %64,40'dır. Ayrıca internet erişiminde en çok kullanılan bilgi iletişim aracı ise cep telefonudur. (Kemp, 2023, s. 28). Bu veriler dijitalleşme sürecinin son yıllarda ne denli hızlandığı ve hayatın her alanında dijitalleşmenin neden etkilerinin hissedildiğini kanıtlaması açısından önemlidir. Hayatın her alanından çok hızlı bir dönüşüme sebep olan bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişim temelli bu değişim süreci devlet yapısında da kamu hizmetlerinin üretim, sunum ve yürütme süreçlerinde de kendisini göstermiştir.

Devletlerin dijitalleşme süreçleri, internet ve bilgisayarla tanışmalarıyla ve bunları devlet kurumlarında kullanmalarıyla başlamıştır. İnternet teknolojisi ilk olarak 1970'li yıllarda ABD'de ortaya çıkmış, daha sonra Avrupa ülkelerine yayılmıştır. 1990'lı yıllara

gelindiğinde kamu yönetimi alanında bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımı devlet yapısını da dönüştürmeye başlamış ve yeni bir devlet yapısı (elektronik devlet modeli) gelişim göstermiştir. Bu değişimin etkileri ile ortaya çıkan e-Devlet uygulamaları ilk kez 1981 yılında Singapur’da uygulanmıştır (Arifoğlu, 2002, s. 253; Şahin, 2016, s. 156). Sonraki yıllarda belirsizliklere rağmen e-Devlet uygulamaları başarılı ülke örnekleriyle birlikte kamu hizmetlerinin karşılanmasında bir araç olarak e-Devletin kullanılabilmesi düşüncesi uygulanabilir bir yapı olarak kabul görmeye başlamıştır (Yamaç, 2011, s. 219). Genel olarak, ülkelerin elektronik devlete dönüşüm çalışmalarında aşağıdaki başlıkları ele aldıkları görülmektedir. Bunlar;

- E-Devlette hizmet önceliklerinin belirlenmesi,
- E-Devlet hizmetlerinin sunulmasında sivil toplum örgütlerinin rolünün daha belirgin olması,
- Özel sektörün e-Devletteki hizmet rolünün yeniden tanımlanması,
- Sektörler-Unsurlar arası güvenli bağların kurulması,
- E-Devlet organizasyonu dışında kalan ya da kalmak isteyen bireylerin haklarının korunmasıdır (Arifoğlu, 2002, s. 253).

Dünya genelinde e-Devletin ülkelerdeki gelişmişlik düzeyini araştırmak için Birleşmiş Milletler 2003 yılından beri bir “E-Devlet Araştırma Raporu” yayımlamaktadır. Rapor, 2008 yılından itibaren ise iki yılda bir düzenli olarak yayımlanmaktadır. Bu raporda devletlerin e-kamu hizmeti sunumunda isteklerini ve kapasite gelişimini; vatandaşların teknolojik araçlara uyumunu ölçmek için belirlenen göstergeler aracılığıyla ülkelerin e-Devlet uygulamalarındaki gelişmişlik seviyesi değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmenin yapılabilmesi için üç alt bileşen incelenmektedir. Bunlar; Online hizmet endeksi, telekomünikasyon altyapı endeksi, insan sermayesi endeksidir (T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Strateji Daire Başkanlığı, 2024).

2022 yılında son yayımlanan Birleşmiş Milletler E-Devlet Araştırma Raporunda e-Devlet Gelişmişlik Endeksine göre lider ülkeler aşağıda yer alan Tablo 4’te gösterilmiştir. Bu tabloya göre 2022 yılında e-Devlet gelişmişlik endeksi en yüksek ülke Danimarka olurken; ilk onda yer alan diğer ülkeler ise Finlandiya, Kore Cumhuriyeti, Yeni Zelanda, İsveç, İzlanda, Avustralya, Estonya, Hollanda ve ABD olarak sıralanmıştır.

Tablo 4: 2022 Yılı E-Devlet Gelişmişlik Endeksine Göre Lider Ülkeler

Endeks Sıralaması	Ülke	Bölge	EGDI (2022)
1	Danimarka	Avrupa	0,9717
2	Finlandiya	Avrupa	0,9533
3	Kore Cumhuriyeti	Asya	0,9529
4	Yeni Zelanda	Okyanusya	0,9432
5	İsveç	Avrupa	0,9410
6	İzlanda	Avrupa	0,9410
7	Avustralya	Okyanusya	0,9405
8	Estonya	Avrupa	0,9393
9	Hollanda	Avrupa	0,9384
10	A.B.D.	Amerika	0,9151

Kaynak: (United Nations, 2022, s. 8).

Yukarıda yer alan Tablo 4’te Birleşmiş Milletler E-Devlet Araştırma Raporunda, yer alan lider ülkeler herhangi bir coğrafi ayrıma tabi tutulmaksızın gösterilmiştir. Aşağıda yer alan Tablo 5’te ise 2022 yılında yayınlanan Birleşmiş Milletler E-Devlet Araştırma Raporu verilerine göre beş ayrı bölge için “E-Devlet Gelişmişlik Endeksi” (EGDI) puanları en yüksek üç ülke ve bu ülkelerin dünya sıralamasındaki yerleri gösterilmiştir.

Tablo 5: Bölgelere Göre İlk Üç Sıradaki Ülkelerin E-Devlet Gelişimleri (2022 Yılı Verilerine Göre)

BÖLGE	ÜLKE	EGDI	DÜNYA SIRA NO
AFRİKA	Güney Afrika	0.7357	65
	Morityus	0.7201	75
	Seyşeller	0.6793	85
AMERİKA	Amerika Birleşik Devletleri	0.9151	10
	Kanada	0.8511	32
	Uruguay	0.8388	35
ASYA	Güney Kore	0.9529	3
	Singapur	0.9133	12
	Birleşik Arap Emirlikleri	0.9010	13
AVRUPA	Danimarka	0.9717	1
	Finlandiya	0.9533	2
	İzlanda	0.9410	5
OKYANUSYA	Yeni Zelanda	0.9432	4
	Avusturalya	0.9405	7
	Fiji	0.6235	97

Kaynak: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/data-center> (United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2024). Tablo yazar tarafından düzenlenmiştir.

Yukarıda yer alan Tablo 5’te beş coğrafi bölge düzeyinde EDGI düzeyi en yüksek üç ülke gösterilmiştir. Tablo5’te yer alan veriler incelendiğinde Avrupa bölgesindeki ilk

üç ülkenin e-Devlet 2022 sıralamasında ilk beşte yer aldığı görülmektedir. Ayrıca EGDI skoruna göre en geride olan bölge Afrika bölgesi olduğu anlaşılmaktadır. Tablo 5'te paylaşılan veriler ülkelerin e-Devlet gelişmişlik düzeyini ölçen EDGI skorunun ve dolayısıyla endeksteki ülkelerin genel gelişmişlik seviyeleriyle paralel olduğunu göstermektedir.

Dünyada e-Devlet uygulamalarının gelişiminin incelenmesinde daha önce belirtildiği üzere öncelikle sürecin gelişimine ilişkin genel bilgiler verilecek sonrasında seçilecek örnek ülkelerde bu gelişim süreci açıklanacaktır. Bu kapsamda sonraki başlık altında 2022 Birleşmiş Milletler E-Devlet Araştırması Raporuna göre, bölgeler düzeyinden her bölge için ilk sırada olan; Amerika Birleşik Devletleri, Danimarka, Güney Kore, Güney Afrika ve Yeni Zelanda' da e-Devletin ve e-Devlet uygulamalarının gelişim süreci kısaca incelenecektir. Bu başlık altında ayrıca Avrupa Birliği ve Türkiye'nin e-Devlet uygulamaları ve gelişim süreci de ele alınacaktır.

1.8.2. Amerika Birleşik Devletleri

Teknolojik gelişmişlik bakımından öncü ülkelere olan ABD, e-Devlet uygulamalarını en erken geliştiren ülkelerdendir. ABD'de 1985 senesinde ilk olarak vergi tahsilatı ve beyanname doldurma işlemleriyle elektronik kamu hizmeti sunulmaya başlanmıştır. 1993 yılında "Access America" adlı bütün kamu hizmetlerinin tek bir merkez portaldan sunulma hedefini içeren e-Devlet programı başlatılmıştır. Bu program tam anlamıyla 2001 senesinde yasalaşmıştır ve 2003 yılında faaliyete geçmiştir (Uçkan, 2003, s. 75).

Amerika Birleşik Devletleri Başkanlık Ofisi tarafından 2003 yılında, 2003 ve 2004 yılları için e-Devlet stratejilerinin belirlendiği bir rapor yayınlamıştır. Bu raporda yer alan stratejiler şunlardır; e-Devlet üretkenliğinin artırılması, BİT araçlarının maliyetlerinin kontrol edilmesi, 2002 yılında kabul edilen yasanın yürürlüğe geçirilmesi, siber güvenliğin iyileştirilmesi ve etkili bir BİT için işgücü oluşturulmasıdır (Executive Office Of The President Of The United States, 2003, s. 5). Böylece ülkede kurulmuş olan e-Devlet yapısının ilk amaçları ortaya konulduğu görülmekle birlikte Amerika Birleşik Devletlerindeki e-Devlet sisteminin gelişim yönünün de çizildiği anlaşılmaktadır.

Daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde e-Devlet sisteminin gelişim sürecinde, West, Darrell M. 2008 yılında bir araştırma yapmıştır. Yapılan bu araştırmada şu sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (West, 2008, s. 1-17);

- Ülkedeki web sitelerinin neredeyse tamamı çevrimiçi olarak hizmet vermektedir,
- Devlet web sitelerinin %58'inde güvenlik politikası vardır,
- Devlet web sitelerinin %40'ı en az bir yabancı dil çevirerek hizmet verebilmektedir,
- Eyalet web sitelerinin %19'u, federal web sitelerinin %25'i engellilerin erişimine uygundur,
- ABD' de en çok kullanılan e-hizmet siteleri; USA.gov portalı, Tarım Bakanlığı, Genel İdari Hizmetler, Posta Servisi, Gelir Servisi, Eğitim Bakanlığı, Küçük İşletmeler İdaresi, Kongre Kütüphanesi, Hazine bakanlığı ve Federal Rezerv Kuruludur.

West, Darrel'in yapmış olduğu bu araştırma sonuçlarına göre, genel olarak ülkedeki e-Devlet sisteminin durumunu gösteren istatistiki bilgilere yer verdiğini söylemek mümkündür.

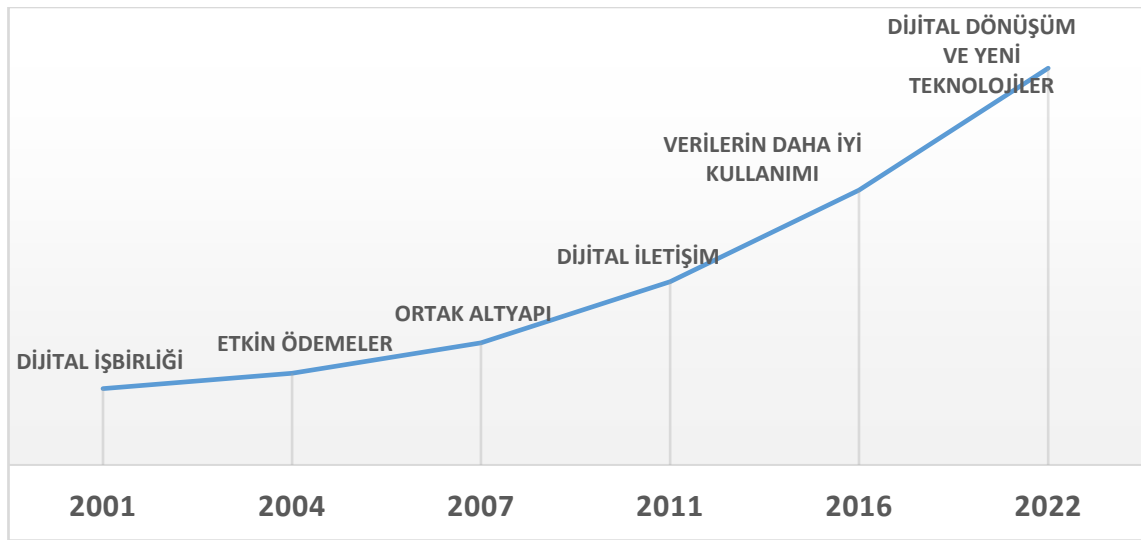
2012 yılına gelindiğinde Amerikan Hükümeti, vatandaşlarına daha iyi bir dijital hizmet sunmak için kapsamlı bir "Dijital Hükümet Stratejisi" belirlemiştir. Bu stratejide; hizmet sunumunun kolaylaştırılması ve kamu hizmetlerinin geliştirilmesi, verimli, etkili ve sorumlu bir devlet yapısı temel alınmıştır. Açık Veri Politikasıyla, maliyetleri azaltarak verimliliği arttırmak, hizmetleri iyileştirmek, kişisel bilgileri korumak, devlet ve yürütülen faaliyetler ile ilgili bilgilere halkın erişimini sağlamak amaçlanmıştır. Ayrıca Federal Kaynak Kodu Politikasıyla, yeniden kullanılabilir ve açık kaynaklı yazılım aracılığıyla verimlilik, şeffaflık ve yeniliğe ulaşmak amaçlanmıştır. Bu ilkeler gereği devlet, <https://data.gov> adresinden tüm verileri paylaşmaktadır (U.S. Department of State, 2024).

1.8.3. Danimarka

Danimarka, e-Devlete geçiş sürecinde teknolojik gelişmişlik, kamunun ve vatandaşların bu alanda farkındalığa sahip olması vb. sebeplerden dolayı AB ülkeleri içerisinde en avantajlı ülke olmuştur. 2000 yılında "*Denmark on the Internet*" adlı eylem planı bilgi toplumuna geçiş için bazı ilke ve konular belirlenmiştir. 2001 yılında ise "Project E-Government" projesi ile merkezi yönetim, yerel yönetim, sivil toplum kuruluşları, özel kesim ve vatandaşlarla iş birliği içinde kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunulması için hedefler belirlenmiştir (Uçkan, 2003, s. 85-86).

2001 yılından itibaren Danimarka'daki merkezi, bölgesel ve yerel idareler dijital kamu yönetiminin temel yapısını ve dijital altyapıyı oluşturmak için iş birliği içerisinde çalışmaktadırlar. Bu iş birliği sayesinde Danimarka, e-Devlete ilişkin yapılan uluslararası çalışmalarda üst sıralara yerleşmiştir (Agency For Digital Government, 2024). 2022 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yapılmış olan e-Devlet anketinde, e-Devlet gelişmişlik endeksine göre birinci sırada yer almaktadır (United Nations, 2022, s. 8). E-Devlet dönüşümünde çok başarılı bir ülke olan Danimarka'nın 2000 yılında başlattığı dönüşüm süreci aşağıda yer alan Şekil'4'te gösterilmiştir.

Şekil 4: Danimarka'nın E-Devlet Dönüşümü

Kaynak: https://en.digst.dk/media/27446/danishdigitaljourney-visual_1170px.jpg (Agency For Digital Government, 2024). Şekil yazar tarafından düzenlenmiştir.

Yukarıda yer alan Şekil 4'te Danimarka'nın dijital devlete dönüşümünde yer alan önemli gelişmeler gösterilmiştir. 2000 yılında Danimarka'nın e-Devlet dönüşüm sürecinin başlamasıyla birlikte 2001 yılında ülkedeki tüm kamu kurumları dijital yönde iş birliği içerisinde hareket etmeye başlamışlardır. 2004 yılında e-Devlet sistemi içerisine ödeme hizmeti eklenmiştir. 2007 yılına gelindiğinde dijital ortak bir altyapı oluşturulmuştur. Bu gelişmelerden en önemlisi, 2011 yılında kurulan Dijital Hükümet Ajansıdır. Bu ajansın kurulmasıyla birlikte ülkenin dijital kamu sektörüne geçişi hızlanmış ve dijital hizmet altyapısı büyük ölçüde gelişim göstermiştir. Ajans 2022 yılında Dijital Hükümet ve Cinsiyet Eşitliği Bakanlığı'na bağlanmış, dijital dönüşüm ve yeni teknolojilere dayanan; yapay zekâ, siber güvenlik, yeşil dijital dönüşüm, otomasyon ile BİT yönetimine odaklanan ve 2022-2025 Ulusal Dijital Stratejini ortaya koymuştur (Agency For Digital Government, 2024).

1.8.4. Kore Cumhuriyeti

Bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmişlik düzeyi bakımından iyi bir noktada olan Kore Cumhuriyeti, e-Devlet uygulamalarının gelişmişlik düzeyi açısından benzer bir performans göstermektedir (Şahin, 2016, s. 169-170). Kore Cumhuriyeti'nde e-Devletin başlangıcı, idari işlemlerde bilgisayarların kullanılmasıyla 1970'lerin sonlarına denk gelmektedir. Daha sonra 1986 yılından itibaren on yıllık süre zarfında her bakanlıkta ağ altyapısı oluşturulmuştur. 1997 yılından 2002 yılına kadar kurumlar arası ağ entegrasyonu sağlanmış ve 2003 ile 2011 yılları arasında e-Devlette kapsamlı hizmet sunumu gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Kore Kamu Yönetimi ve Güvenlik Bakanlığı Kore Politika Çalışmaları Kurulu, 2012, s. 22-27).

Ülkenin ilk değerlendirmesi 2001 yılında Birleşmiş Milletler e-Devlet hazırlık endeksinde yapılmış bu değerlendirmede Kore Cumhuriyeti on beşinci ülke olmuştur. Hızlı bir ilerleyiş gösteren Kore Cumhuriyeti, 2010 yılına gelindiğinde ise en iyi e-Devlet sistemini işleten ülke olarak Birleşmiş Milletler e-Devlet katılım endeksinde ilk sıraya oturmuştur (Kore Kamu Yönetimi ve Güvenlik Bakanlığı Kore Politika Çalışmaları Kurulu, 2012, s. 22). Birleşmiş Milletler E-Devlet verilerine göre, e-Devlet gelişmişlik endeksinde 2010 yılından günümüze kadar ilk üç sırada kalmayı başarmıştır (United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2024).

Ayrıca 2022 yılı Dünya Bankası verilerinde GovTech Olgunluk Endeksi (GTMI), Çekirdek Hükümet Sistemi Endeksi ve GovTech Etkinleştirici Endeksinde Kore Cumhuriyeti birinci sıradadır. (Kore İçişleri ve Güvenlik Bakanlığı, 2024). Kore Cumhuriyeti, günümüzde 2021-2025 yıllarını kapsayan Dijital Devlet Master Planı yayımlanmıştır. Kore Cumhuriyeti akıllı kamu hizmetlerinin uygulanması, veriye dayalı yönetimi kolaylaştırmak ve dijital dönüşümün temelini güçlendirmesi görevlerini kapsayan Dijital Devlet Master Planı'nı uygulamaktadır. Bu plan, üç temel görev içermektedir (Kore İçişleri ve Güvenlik Bakanlığı, 2024).

1.8.5. Yeni Zelanda

Yeni Zelanda, birçok konuda yeni fikir ve teknolojileri en erken benimseyen ülkelerden biridir. Sadece beş milyon gibi küçük bir nüfusa sahip olmasına rağmen teknolojik bakımından ilerlemiş ve buna bağlı olarak da e-Devlet uygulamaları alanında

gelişmiş bir ülke olan Yeni Zelanda sahip olduğu iyi e-Devlet uygulamaları ile dünya genelinde model ülke olarak görülmektedir (Boyle ve Nicholson, 2003, s. 89-90).

Yeni Zelanda'da 1990'lı yıllardan itibaren internetin varlığıyla temel düzeyli web sitelerini kamu kurumlarında kullanılmaya başlanmıştır. 1996 yılından itibaren devlet fonksiyonlarını geliştirmek için bu alanda teknolojisini kullanmış ve ilerlemiştir. 2002 yılına gelindiğinde ülkede e-Hizmetler ile ilgili temel standartlar belirlenmiş ve bundan iki yıl sonra kamu hizmetlerinin büyük çoğunluğu e-Devlet portalında sunulmaya başlanmıştır (Boyle ve Nicholson, 2003, s. 91-105). 2007 senesinde Yeni Zelanda Kamu Hizmetleri Komisyonu, hizmeti sunan kamu görevlileri ile kamu idareleri arasındaki etkileşimi dijital standartlara ulaştırmak amacıyla kamu hizmetlerinin çağın gerektirdiği modern bir bilgi ve teknik altyapı yönetimine ulaştırmak için çalışmalarda bulunmuştur (O'Neill, 2009, s. 758).

Bu alanda sürekli kendini geliştiren Yeni Zelanda, insanların kamu hizmetlerinde neye ihtiyaç duyduklarına ve gelişen teknoloji, devlet kültürü ve süreç değişikliklerini inceleyerek ihtiyaçları ne şekilde karşılayabileceğine odaklanmaktadır. Ayrıca Yeni Zelanda devleti, e-Devlet ile verimliliği artırmaya, şeffaflığı artırmaya ve daha iyi bir kullanıcı deneyimi sağlamaya çalışmaktadır (New Zealand Government, 2024).

Gelişen ve değişen şartlara göre sürekli kendisini güncellemeye çalışan Yeni Zelanda devleti, 2017 ve 2019'da dijital dünyanın gerektirdiği ihtiyaçları karşılamak ve kamu sektörünün bu alanda nasıl evrilebileceğine, insanları ve işletmeleri devlet hizmetlerinin merkezine koyarak kamu hizmetinin modernleştirilmesine yönelik kapsamlı çalışmalarda bulunmuştur. Bunun en önemli örnekleri olan; mobil biletleme ve dijital kimlik programı uygulamalarıyla dünya çapında öncü ülkelerden olmuştur. (New Zealand Government, 2024). 2022 Birleşmiş Milletler E-Devlet Araştırmasına göre 193 ülke içerisinde önceki yıllara göre hızlı bir yükseliş göstererek dördüncü sırada yer almıştır (United Nations, 2022, s. 8).

1.8.6. Güney Afrika

Güney Afrika'da yoksulluk, kırsal kesimde yaşayanların çokluğu, sadece belli bir kesimin sayılı kamu hizmetinden yararlanması gibi sebeplerden ötürü 1995 yılında ilk olarak kamu hizmetlerinin dijitalleşmesinden ziyade kamu yönetiminin ve kamu

hizmetlerinin modernizasyonuna gidilmiştir (Republic of South Africa Department Of Public Service And Administration, 1997, s. 3).

Bu doğrultuda Güney Afrika’da 1997 yılında, önceliğin kamu hizmetlerinin tüm vatandaşlara yayılmasını ve hizmet sunumunun iyileşmesini ele alan “Batho Pele” (Önce İnsan) adlı beyaz el kitabı yayınlanmıştır. Bu el kitabının amacı, kamu hizmetlerine yönelik olarak daha erişilebilir ve duyarlı düzenlemelerin gerçekleştirilmesini, kamu hizmetinde israf, rant, verimsiz süreçler, gecikmeler ve tekrarların azaltılmasını ve hizmet standartlarını yükselterek hizmetlerin iyileştirilmesini sağlamaktır (Republic of South Africa Department Of Public Service And Administration, 1997, s. 1).

Kamu hizmetlerindeki düzenlemeler 2001 yılında geliştirilerek e-Devlet ile uygulanmasına olanak sağlanmıştır (Farelo ve Morris, 2006, s. 5). E-Devlet stratejisinin geliştirilmesinden ve koordinasyonundan sorumlu bir birim kurularak Güney Afrika’nın e-Devlete ilişkin ilk belgeleri ortaya konmuştur (Jakoet-Salie, 2020, s. 6).

2004 yılında devlet, kamu hizmetinde; araştırma ve uygulamaları ortaya koymak için Afrika İleri Bilgi İletişim Teknolojileri Enstitüsünü kurmuştur (Mutula ve Mostert, 2010, s. 39). Devam eden yıllarda e-Devleti ilgilendiren kurumlar kurulmaya devam etmiştir. 2014 ve 2016 yıllarında e-Devlet Strateji ve Yol Haritası çıkarılarak kamu hizmetleri süreçlerini daha etkili, verimli ve vatandaş merkezli hale getirmek hedeflenmiştir (Farelo ve Morris, 2006, s. 3). Günümüzde ise Güney Afrika’nın kamu hizmetlerinde dijitalleşme eğiliminin ve e-Devlet gelişim sürecinin olumlu yönde seyrettiği 2022 Birleşmiş Milletler E-Devlet Araştırması Raporunda söz edilmektedir (United Nations, 2022, s. 63).

1.8.7. Avrupa Birliği

İlk olarak Avrupa Komisyonu, 1999 yılında dijitalleşme ile ilgili kamuoyuna açıklamalar yaparak süreç ile ilgili hedeflerini ortaya koymuştur. 2000 yılında Lizbon’da gerçekleştirilen Avrupa Konseyi zirvesinde üye ülkeler e-Dönüşüm ya da eAvrupa süreci hakkında aşağıda yer alan temel hedefleri belirlemiştir;

- Her yurttaşı, her ortamda çevrimiçi ortamlarla buluşturmak,
- Avrupa toplumunu yüksek bir bilgisayar okuryazarlığına sahip kılmak,
- Tüketici güvenliğinin artırılarak süreçlere katılımın artmasını sağlamak,

- Güçlü ve zayıf yönlerin belirlenmek,
- eAvrupa Programı yönelik eylem alanları belirlemek (Uçkan, 2003, s. 125-126).

Yine Avrupa Birliği tarafından 2000 yılında Feira’da eAvrupa Eylem Planı kabul edilmiştir. Lizbon’da belirlenen hedefler doğrultusunda eAvrupa Programına yönelik eylem alanları şu şekilde tespit edilmiştir;

- Ucuz, hızlı ve güvenli internet sağlamak,
- Bilgi tabanlı ekonomi için insanlara ve becerilere yatırım yapmak,
- Çevrimiçi kamu hizmetlerini ve e-ticareti hızlandırmak için internet kullanımını özendirme (Uçkan, 2003, s. 129).

Daha sonra eAvrupa Eylem Planının hedefleri değerlendirilmiş ve ilerleme kaydedildiği ancak tam anlamıyla istenilen düzeye gelinemediği raporlanmıştır. 2002 yılında eAvrupa Programının devamı olmasının yanında yeni hedefler ve amaçlar da ilave edilerek eAvrupa 2005 Programı kabul edilmiştir. Bu programın temel amacı ise elektronikleşme sürecinin toplumun geneline yaymak olarak görülmektedir. eAvrupa 2005, Politika Araçları, Başarılı Uygulamalar, Ölçme ve Değerlendirmeler ve Mevcut Politikaların Tümünün Koordinasyonu olmak üzere olmak üzere dört ana bölümden oluşmuştur (Uçkan, 2003, s. 140).

eAvrupa Programı sadece AB üye ülkelerini kapsamamıştır ayrıca birliğe aday ülkeler için de “eAvrupa+” Programı uygulanmıştır. Böylece aday ülkeler için e-Dönüşüme yönelik eylem planı hazırlanmasına karar verilmiştir. Bu program eAvrupa Programını aday ülkelere entegre edilmiş bir versiyonudur. eAvrupa+ Programı aynı amaç ve hedefleri içermektedir (Arifoğlu, 2002, s. 246).

2023 Avrupa Komisyonu E-Devlet Karşılaştırma Raporunda, dijital dönüşümün son on yılı değerlendirmiş ve 2030’a giden yolda temel olarak tüm temel kamu hizmetlerinin çevrimiçi olarak sağlanması ve buna engel teşkil eden unsurların ortadan kaldırılması hedeflenmiştir (European Commission, 2023, s. 7).

1.8.6. Türkiye’de E-Devletin Gelişimi

E-Devletin Türkiye’de ilerleme süreci farklı aşamalarda ele alınabilir. Ancak 1970’li yıllardan itibaren vergi ve nüfus işlemleri gibi kamu hizmetlerinin geliştirilmesine

odaklanılarak dijitalleşme uygulamalarının başladığını söylemek mümkündür (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 2007, s. 7). Bu anlamda Türkiye’de e-Devletin geçmişi, 1970’li yıllarda T.C. İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nün başlattığı MERNİS (Merkezi Nüfus İstatistikleri Projesi) olarak kabul edilebilir (Odabaş H. , 2009, s. 384; Demirhan ve Türkoğlu, 2014, s. 241; Akçakaya, 2017, s. 19).

Türkiye, ilk defa 1993 senesinde Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde internet ağ bağlantısının kurulmasıyla internetle tanışmıştır ve o tarihten itibaren kamu idarelerinde tanıtım ve bilgi amaçlı web siteleri kurulmaya başlanmıştır (Akçakaya, 2017, s. 18).

08 Ağustos 1983 tarih ve 77 sayılı kanun hükmünde kararname ile bilim ve teknoloji alanındaki araştırma ve geliştirme politikalarının tespit edilmesi, yönlendirilmesi ve koordinasyonunun sağlanması amacıyla Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu kurulmuştur (Resmi Gazete, 1983, s. 12). Kurulun 25 Ağustos 1997 tarihli toplantısında aldığı kararlar ülkemiz için oldukça önem arz etmekte ve Türkiye’deki e-Devletin temelini oluşturmaktadır. Bu kararlar ana başlıklarıyla; Elektronik Ticaret Ağının kurulması, Ulusal Enformasyon Altyapısı Ana Planının (TUENA) hazırlanması, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezinin (ULAKBİM) kurulması, Kamuya Açık İnternete Erişim Mekânlarının teşvikidir (TÜBİTAK, 1997, s. 1-110) (Uçkan, 2003, s. 193; Çarıkcı, 2010, s. 102).

19 Mart 1998 tarihli ve 13 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle “KamuNet Teknik Kurulu” oluşturulmuştur. Bu genelge ile elektronik Türkiye yolunda e-Devlete geçiş vizyonu oluşturulmuştur (T.C. Başbakanlık, 1998). Kamusal hizmetlerin bilişim teknolojileri ile yürütülmesine yönelik süreç ve denetim sorumluluğunu üstlenen Kurul, Başbakanlık Müsteşarının başkanlığında toplanmış; kurulun üyeleri ise Hazine, Dış Ticaret, Devlet Planlama Teşkilatı müsteşarları ile İçişleri, Maliye, Milli Eğitim, Sağlık ve Ulaştırma Bakanlığı müsteşarlarından oluşmuştur (Uçkan, 2003, s. 202; Odabaş H., 2009, s. 380).

28 Şubat 2002 tarihinden itibaren yeni yönetim şekli ile görevini sürdüren kurulun ana görevleri; e-Devlete geçiş sürecinde, bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılarak, kamunun daha etkin, güvenli, şeffaf, hızlı ve kesintisiz hizmet sunacak olan; elektronikleşmiş devlet kurumlarının oluşturulmasını sağlamak, devlet-vatandaş

ilişkilerini elektronik ortama aktarmak için e-Devlet Kapısını (portalını) oluşturmaktır (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 2002, s. 1).

Kurul, yeni yapısıyla göreve başladığında öncelikli olarak, “e-Devlete Geçiş Eylem Planı”nı oluşturmuştur. KamuNet Teknik Kurulu tarafından oluşturulan bu eylem planında, kısa, orta ve uzun vade olarak yapılacak işler ve stratejiler sınıflandırılmıştır ve bu kapsamda yürütülmüştür (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 2002, s. 1).

Avrupa Birliği ülkeleri, 1999’da eAvrupa girişimini başlatmıştır ve Türkiye’nin de içerisinde olduğu, Avrupa Birliğine aday ülkeleri de içeren, eAvrupa+ Girişimi 2001 yılında başlatılarak “EAvrupa Eylem Planı” hazırlanmış ve kabul edilmiştir. Planın kabulüyle beraber Türkiye’de bu plandan büyük ölçüde etkilenmiştir. Bu süreç içinde Türkiye’nin yer alması, ülkenin e-Devlete geçiş çabasını arttırmıştır (Şahin ve Örselli, 2003, s. 351; Çarıkçı, 2010, s. 103; Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 2007, s. 22).

Avrupa Birliği’nin üye ülkeler ve aday ülkelerle başlatmış olduğu eAvrupa girişiminin yanında, Türkiye’de 2000 yılından sonra e-Türkiye Girişimi Eylem Planı süreci başlatılmıştır. Sonrasında Avrupa Birliği’nin bilgi toplumuna geçiş sürecinde belirlediği kriterlere uygun olarak, 2003 yılında “e-Dönüşüm Türkiye” projesi başlatılmış, bu alanda pek çok kamu hizmetinin dijital ortamda sunumu öngörülmüştür (T.C. Başbakanlık, 2003; Uçkan, 2003, s. 157).

E-Devletin genel olarak içeriği hakkında bilgi veren TÜRSAT, Türkiye’deki dijital kamu projelerinin, vatandaşlara tek bir web sitesi çatısı altında hizmet sunumunun altyapısından sorumlu olmuştur (Akçakaya, 2017, s. 18-19). Ayrıca E-Dönüşüm Türkiye projesinin girişim sorumluluğu o dönemki adıyla Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı’na (DPT) verilmiş ve 2003-2004 yılları için Kısa Dönem Eylem Planı hazırlanmıştır ve daha sonra 2005 Eylem Planı hazırlanmıştır. 2005 yılının son aylarında e-Devlet Ana kapısı ihalesi yapılmıştır ve ihale sonucunda OYAK Teknoloji (OYTEK) 19 milyon Euro bedelle içerik ve hizmet sunumunu kazanmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 2007, s. 112-114).

Bilgi toplumu politika alanına yönelik hazırlanan 2006 ve 2010 senelerini kapsayan “Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı (2006-2010)” oluşturulmuştur ve bu plan 28 Temmuz 2006 tarihinde 2006/38 sayılı Yüksek Planlama Kurulu kararı ile

uygulamaya konmuştur. Bu eylem planında bilgi toplumu tercihleri detaylandırılmış ve Türkiye'nin dünya genelindeki gelişmelere yakın olarak bilgi toplumuna dönüşme hedefini gerçekleştirmeye yönelik çalışmaların orta vadeli bir programa dönüştüğü temel düzeyde bir politika metni olarak kabul edilmiştir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2015, s. 11)

2008 yılına gelindiğinde, Türkiye'de e-Devlet uygulamalarının tedarikinde en temel sorun ülkedeki elektronik uygulamaların birbirleri ile uyumlu olamamasıdır. Bu sorunu çözmek adına ilk adım "E-Devlet Kapısı Projesi"nin 18 Aralık 2008 tarihinde hizmete alınması ile atılmıştır. Temel amacı; kamu hizmetlerini vatandaşlara, şirketlere ile kamu kurum ve kuruluşlarına, bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanarak etkin, verimli ve daha az maliyetli sunulması olan (Çarıkçı, 2010, s. 104) proje ile birlikte tüm e-Hizmetler tek çatı altında yürütülmeye başlanmış ve "turkiye.gov.tr" adlı internet sitesi açılmıştır. Böylece kamu hizmetlerinin büyük bir çoğunluğu tek bir kamu web sitesi üzerinden sunulabilmesi sağlanmıştır (Çarıkçı, 2010, s. 104; Demirhan ve Türkoğlu, 2014, s. 242).

2011 yılında yayınlanarak yürürlüğe giren 655 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile e-Devlet stratejilerine yönelik görev ve sorumluluklar o dönemki adıyla Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'na verilmiştir (Resmi Gazete, 2011, s. 1). Daha sonra 2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Kalkınma Planında e-Devlet yapısı belirlenmiştir (Ankara Üniversitesi, 2022).

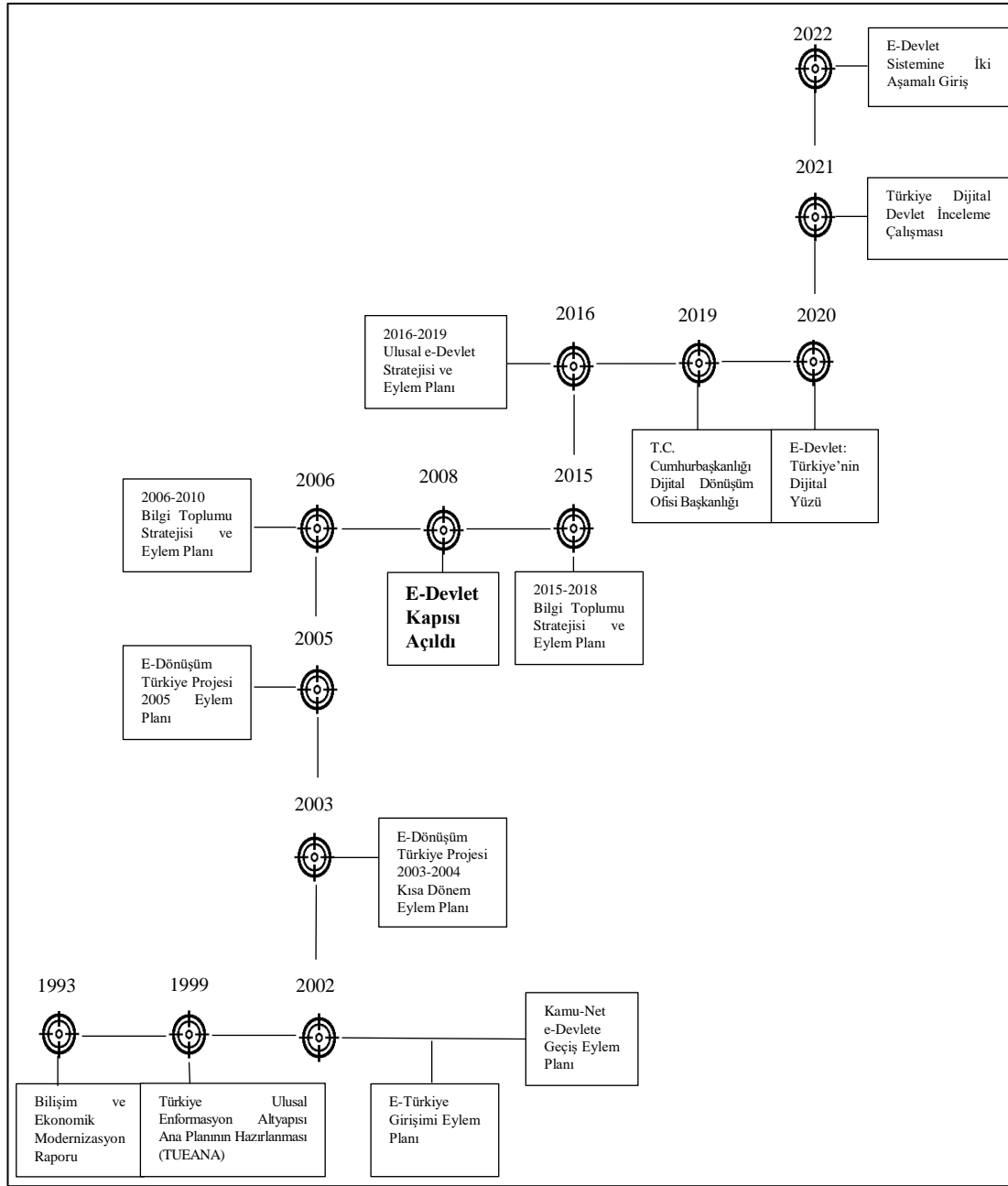
Yüksek Planlama Kurulu'nun 24 Şubat 2015 tarihli kararı ile kabul edilen 2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı, 6 Mart 2015 tarihli ve Resmî Gazete'nin mükerrer sayısında yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 2015, s. 1). Bu planın temel bakış açısında ülkenin büyüme ve istihdamını artırmak yer almış ve elektronik devlet çalışmalarına katkı sağlayacak olan "Kamu Hizmetlerinde Kullanıcı Odaklılık ve Etkinlik" adında hedefler belirlenmiştir (Ankara Üniversitesi, 2022).

2016-2019 Ulusal e-Devlet Stratejisi ve Eylem Planı, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı koordinatörlüğünde hazırlanmış ve 2016 yılı temmuz ayında Yüksek Planlama Kurulu'nun kararı sonrası Resmî Gazetede yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 2016, s. 1). 2016-2019 Ulusal e-Devlet Stratejisi ve Eylem Planı'nda ise bilgi toplumu politikası çerçevesinde Türkiye'nin e-Devlet politikasının bütüncül bir bakış açısı ile ele alınması gerektiği ifade edilmiş ve e-Devlet ile toplumun yaşam kalitesini

etkin bir şekilde arttırmak vizyonu belirlenmiştir (T.C. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 2016, s. 7-17).

Diğer ülkelerdeki e-Devlet sisteminin gelişimiyle Türkiye'deki e-Devlet sisteminin gelişimi benzerlik göstermektedir. Özellikle Türkiye'nin Avrupa Birliğine uyum sürecinde, eAvrupa+ programının uygulanmasıyla birlikte Türkiye'deki e-Devlet süreci hızlanmıştır. Türkiye'nin e-Devlet dönüşümü ve bu dönüşüm süreci içerisindeki önemli noktalar aşağıda Şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5: Türkiye'nin E-Devlet Dönüşümü

Kaynak: (T.C. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 2016, s. 2; Türkiye.gov.tr, 2024; T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, 2024). Şekil yazar tarafından düzenlenmiştir.

Tarihsel kronoloji çerçevesinde, Türkiye’de e-Devlet sisteminin gelişimi ve bu gelişim sürecinde kilometre taşı sayılan noktalar yukarıda yer alan Şekil 5’te gösterilmiştir. Özellikle 2000’li yıllardan sonra yayımlanan e-Devlet eylem planları sayesinde Türkiye’de e-Devlet sisteminin gelişimi hızlanmış, atılan adımlar ve bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişiminin de hızlanmasıyla/yaygınlaşmasıyla Türkiye’deki e-Devlet sisteminin gelişimi iyi bir noktaya gelmiştir.

1.8.7. Türkiye’de E-Devletin Uygulama Alanları

Geleneksel kamu yönetimi anlayışı yerine, yeni kamu yönetimi bakış açısında e-Devlet uygulamaları, kamu hizmetlerinin elektronik ortamda daha verimli sunumunu sağlamakla birlikte kurumlar arası iş birliğini de geliştirmektedir. Ayrıca e-Devlet, kamu yönetiminde daha hızlı hizmet sunumu, maliyetlerde azalma ve vatandaşların katılımını sağlamaktadır (Balcı ve Kırılmaz, 2009, s. 51-52; Çarıkçı, 2010, s. 105). İnternet ortamında kamu hizmetlerinin sunumunu sağlayan e-Uygulamalar; kamu yönetimi alanında şeffaflığı, hesap verilebilirliği, güvenilirliği ve kamu hizmetlerine erişimi kolaylaştırmaktadır. Böylelikle e-Devlet, kamu yönetiminde katılımcı bir yapının oluşmasına katkı sağlamaktadır (Kaya ve Mursül, 2017, s. 212).

Dünya genelindeki gelişmelerle birlikte, 2000’li yıllar itibariyle Türkiye’de de e-Devlet uygulamalarına yönelik birçok girişimde bulunmuş ve kurumsal yapıların elektronik ortama aktarılması ve güvenli bir şekilde saklanıp depolanması için çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır (Kaya ve Mursül, 2017, s. 211). İnternetin ve BİT araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte Türkiye’de kamu kurumlarının genel olarak bilgi paylaşma amacıyla kullanılan internet siteleri olmuştur. Kamu kurumlarının internet sitelerinde hizmet sunumu açısından geri kalınmış olunmasına rağmen, 2008 yılındaki tüm kamusal hizmetlerin tek bir çatı altında sunulmasına olanak tanıyan “e-Devlet Kapısı” projesiyle e-Devlet uygulamalarında önemli ölçüde ilerleme sağlanmıştır. Bu proje ile gün geçtikçe e-Devlet uygulamaları ve kullanıcı oranı da artmıştır (Güven ve Çolak, 2019, s. 184).

Ülkemizde e-Devletin gelişim süreci incelendiğinde, aşamalı bir süreç karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda vatandaşa web sitesinde bilgi sunulması ile başlayan süreç sonrasında bazı kamusal hizmetlerin çevrimiçi sağlanması ile devam etmiş, uygulamaları tek bir merkezde toplayan e-Devlet kapısı portalı açılması ile hız kazanmış ve günümüzde elektronik hizmet sunumunun geliştirilme çalışmalarına odaklanmıştır (Odabaş Ç. , 2004, s. 88).

2008 yılında erişime açılan Türkiye e-Devlet Kapısı, gelişimini sürdürerek binlerce kamu hizmetinin sunulduğu ve pek çok kamu kurumunun uyum sağladığı bir yapıya dönüşmüştür. Türkiye e-Devlet sisteminde; adalet, sosyal güvenlik ve sigorta, sağlık, ulaştırma, eğitim, çevre ve şehircilik, vergi, askerlik, belediye vb. oldukça geniş bir alanda hizmet sunumu yapılmaktadır (Türkiye.gov.tr, 2024). Kendini sürekli yenileyen ve geliştiren

e-Devlet sistemi, günümüzde oldukça geniş bir hizmet ağına sahiptir. Ülkemizde e-Devlet portalı üzerinden en çok kullanılan e-Hizmetler aşağıda sıralanmıştır (<https://www.turkiye.gov.tr/cok-kullanilan-hizmetler> Erişim Tarihi:26/02/2024);

- SGK Tescil ve Hizmet Dökümü / İşyeri Unvan Listesi
- 4A Emekli Aylık Bilgisi
- Çalışma Hayatım
- Vergi Borcu Sorgulama ve Ödeme
- Sosyal Yardım Bilgileri Sorgulama
- Normal Şartlarda Ne Zaman Emekli Olabilirim?
- 4A Emekli Ödeme Bilgileri
- Ticaret Siciline Kayıtlı Sahibi/Ortağı/Yetkilisi Olduğum Ticari İşletmeler veya Şirketler
- Adıma Tescilli Araç Sorgulama
- Askerliğim
- Dava Dosyası Sorgulama
- Araçlarım
- PTT Üzerinden Yapılan Kurum Ödemeleri Sorgulama ve Hesaba Aktarma
- 4A Emekli Aylığı Kesintileri
- Araç Plakasına Yazılan Ceza Sorgulama
- Tapu Bilgileri Sorgulama
- 4A Emekli Aylık Bilgisi Hesaplama
- Elektrik Yardımı ile Fatura Ödeme
- TÜVTÜRK Muayene Randevu Kayıt
- Sosyal Yardım Başvuru Hizmeti

Yukarıda sıralanan e-Uygulamalar 26/02/2024 tarihinde e-Devlet portalından alınmakla birlikte kullanıcıların değişen tercihlerine göre bu uygulamalarda da değişiklik görülebilmektedir. Ayrıca e-Devlet uygulamaların yanı sıra bilgi ve iletişim sistemleri vasıtasıyla bütün vatandaşların verilerinin tek bir yerde toplanması ve e-İmza uygulamasının da hayata geçirilmesi ile Türkiye’de e-Devlet süreci belli bir düzeye gelmiştir (Kaya ve Mursül, 2017, s. 212).

1.8.8. Türkiye’de E-Devlet İstatistikleri

Bu bölümde Türkiye’de e-Devlet dönüşüm sürecinde yer alan oranlara, Türkiye’de kullanılan e-Devlet Portalının ve kullanıcılarının istatistiki bilgilerine ve 2022 Birleşmiş Milletler E-Devlet Araştırma Raporu verilerine yer verilmiştir.

Türkiye’de e-Devlet sürecinin ilk başlarında sadece bilgi paylaşma amacı taşıyan kamu kurumlarının web siteleri bulunmaktaydı ancak süreç içerisinde ilerlemelerle birlikte e-Devlet süreci; günümüzde daha hızlı, açık ve etkin bir bilgi iletişim ve etkileşim ortamı haline gelmiştir. Kamu hizmetinden zaman ve mekân ayrımı olmaksızın yararlanmak isteyen e-Devlet unsurları e-Devlet sistemi aracılığıyla artık birçok hizmete erişebilmektedir. Bu durum da e-Devlet sürecinin 2000’li yıllardan itibaren Türkiye’de başarılı bir şekilde ilerleme kaydettiğini göstermektedir (Kırçova, 2003, s. 156)

E-Devlet, dünya genelinde de gelişimine devam etmekte olup Avrupa Birliği tarafından belirlenen yirmi temel kamu hizmeti kriterleri dâhilinde Türkiye’nin 2005 yılı için gelişmişlik seviyesi % 53 olarak gerçekleşmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı, 2006, s. 14). 2006-2010 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planında, belirlenen kriterler ışığında 2012 yılı haziran ayı itibariyle başarı oranı % 64,1 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca Bilgi Toplumu İstatistikleri 2010 raporunda, Türkiye’nin 2007 ile 2010 yılları arasında e-Devlet uygulamalarının sunulmasındaki durumuna bakıldığında, Avrupa Birliği’nin yirmi temel kamu hizmeti kıyaslanması ile uygulamaların tamamen elektronik ortamda sunumu hedefi büyük oranda gerçekleşmiştir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2015, s. 12). Yine aynı raporda, e-Devlette sunulan elektronik kamu hizmetlerinden yararlanan kullanıcıların memnuniyet oranları 2007, 2008 ve 2009 yılları için sırasıyla; % 64,1, % 63,3 ve % 95 olarak gerçekleştiği görülmektedir (Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 2010, s. 55). 2014 yılında dijital ortamda sunulan kamu hizmetlerinden elde edilen memnuniyet oranı (TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması) % 88,7 olarak gerçekleşmiştir (T.C. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 2016, s. 6). 2020 yılına gelindiğinde Kamu memnuniyet anketi verilerine göre e-Devlet Kapısı Projesinden memnuniyet oranı %95 olarak gerçekleşmiştir (<https://www.turkiye.gov.tr/bilgilendirme?konu=siteHakkinda> Erişim Tarihi: 22/02/2024).

İnternet üzerinden e-Devlet hizmeti kullanım oranı, TÜİK verilerine göre 2012 yılında 16 ve 74 yaş aralığı için %41,3 olarak gerçekleşmiştir (T.C. Kalkınma Bakanlığı,

2015, s. 75). 2014 ve 2018 yıllarını kapsayan 10. Kalkınma Planı'na göre; elektronik ortamda sunulan e-Devlet hizmetlerini kullanan bireylerin oranının %48'den %65'e, e-Devlet hizmetlerini kullanan toplam kullanıcı sayısının ise 30 milyona, sunulan hizmet sayısının da 700 adetten 3.000 adetlere ulaşması hedeflenmiş (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013, s. 54) ve bu hedeflere daha erken ulaşılmıştır.

Ulusal düzeyde istatistiksel raporlara bakıldığında: Kalkınma Bakanlığının 2015 yılı Kamu Bilgi ve İletişim Teknolojileri Yatırımları Raporunda; kamu sektörü Bilgi ve İletişim Teknolojilerine yapılan yatırımlar 3 milyar 708 milyon TL seviyelerine ulaştığı görülmektedir. Ayrıca Kamu Kesimi Bilgi ve İletişim Teknolojileri yatırımlarının bütün Kamu Yatırımlarına oranı ise % 6,9 olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Hane halkı ve girişimlerde Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırmaları istatistiklerine göre e-Devlet hizmetlerini kullanım oranı ise; bireylerde % 53,2, özel sektörde % 81,4 olarak gerçekleşmiştir (T.C. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 2016, s. 6). Türkiye.gov.tr internet adresinde yer alan bilgilere göre; 2024 yılı şubat ayı itibariyle 1.031 kurum tarafından 7.954 e-hizmet ve 4.674 mobil hizmet, e-Devlet portalı üzerinden sunulmaktadır. Bu hizmetlerden yararlanan e-Devlet portalına kayıtlı 64.814.594 kullanıcı vardır.¹

Uluslararası düzeyde istatistiksel olarak genel görünümü bakıldığında; Türkiye, 166 ülke arasında 2013 yılı Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU) Bilgi ve İletişim Teknolojileri Gelişmişlik Endeksinde 68. sırada yer almıştır. 2014 yılında Türkiye, Birleşmiş Milletler'in (BM) ölçümleme çalışmasına göre 193 ülke arasında e-Devlet Gelişmişlik Endeksinde 71'inci, Çevrimiçi Hizmet Endeksinde 53'üncü ve e-Katılım Endeksinde 65'inci sırada yer almıştır. 2015 yılında yayınlanan Avrupa Birliği (AB) e-Devlet ölçümleme çalışmasına göre; Türkiye, 33 ülke içerisinde kullanıcı odaklılık bakımından 8. sırada yer almıştır. Dünya Ekonomik Forumu (WEF) 2015 Ağ Toplumu Hazır Olma Endeksinde ise Türkiye, 143 ülke arasında 48. sırada yer almıştır. 2016 yılında Ülkemiz, Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Endeksinde ise 189 ülke içerisinde 55'inci sırada yer almıştır (T.C. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 2016, s. 6).

¹(<https://www.turkiye.gov.tr> Erişim Tarihi:22/02/2024).

Son olarak; 2022 Birleşmiş Milletler E-Devlet Araştırması verilerine göre Türkiye, 193 ülke içerisinde e-Devlet gelişmişlik endeksinde 48. sırada yer alırken, e-Katılım endeksinde 18. Sırada yer almıştır. Aşağıda yer alan Tablo 6 ve Tablo 7’de ülkemizin E-Devlet Gelişmişlik Endeksinde ve E-Katılım Endeksinde yıllar itibariyle gelişim durumu gösterilmektedir. Ayrıca bu araştırma verilerine göre Türkiye, e-Devlet gelişmişlik endeksinde Asya bölgesi içerisinde 10. sırada yer almaktadır (United Nations, 2022).

Tablo 6: E-Devlet Gelişmişlik Endeksi

	2022	2020	2018	2016	2014	2012	2010	2008	2005	2004	2003
Sıra	48	53	53	68	71	80	69	76	60	57	49
Değer	0,79830	0.77180	0.71120	0,58995	0.54428	0.52812	0.47800	0.48340	0,49595	0,48919	0,50551

Kaynak: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/176-Trkiye>

Tablo 7: E-Katılım Endeksi

	2022	2020	2018	2016	2014	2012	2010	2008	2005	2004	2003
Sıra	18	23	37	60	65	124	55	78	34	26	48
Değer	0.78410	0.89290	0.85960	0.62712	0.49019	0,05260	0.21428	0.13636	0.28571	0.29508	0.20690

Kaynak: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/176-Trkiye>

Yukarıda yer alan Tablo 6 ve Tablo 7’de Türkiye’nin 2022 Birleşmiş Milletler E-Devlet Araştırması verilerine göre E-Devlet Gelişmişlik Endeksindeki ve E-Katılım Endeksindeki durumu gösterilmiştir. Bu veriler ışığında Ülkemiz, kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunumu ve katılımı açısından sürekli gelişim gösterdiği anlaşılmaktadır.

Bu bölümde e-Devlet kavramı genel hatlarıyla anlatılmaya çalışılmış ve e-Devlet sisteminin bazı ülkelerde ve Türkiye’de gelişimi ile istatistiki bilgileri anlatılmıştır. Ayrıca e-Devletin unsurları, kamu hizmetlerinden yararlananlar ve kamu hizmetlerini sunanalar şeklinde bir ayrıma gidilerek bahsedilmiştir. E-Devletin temel olarak kamu hizmeti sunucusu olan kamu kurumları ve çalışanları aynı zamanda devlet idaresi içerisinde kurumlar arası ve kurum içerisinde de elektronik kamu hizmetleri kullanmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın konusu olan bütçe işlemleri ve bu işlemlerin elektronik ortamda uygulanması bir sonraki bölümde anlatılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

BÜTÇE İŞLEMLERİNİN ELEKTRONİK ORTAMDA SUNUMU: E-BÜTÇE UYGULAMASI

Bütçe, yapısı gereği bir süreçten oluşmaktadır ve bu sürecin içerisinde bütçenin planlanması, hazırlanması, onaylanması, uygulanması ve denetimi yer almaktadır. Kamu kurumları sürekli yürütmekle görevli oldukları kamu hizmetlerini bütçeleri ile yerine getirmektedir. Kamu kurumlarının bütçe süreçleri ise günümüzde elektronik ortamda yürütülmektedir. Çalışmanın asıl amacı bütçe işlemlerinin ve bütçe uygulamalarının elektronik ortamda sunumu olduğu için bu bölümde ilk önce bütçenin kavramsal yapısına, daha sonra Türkiye’deki bütçe yapısına kısaca değinilecek son olarak ülkemizde Merkezi Yönetim içerisinde yer alan kamu kurumlarının bütçe işlemlerini gerçekleştirmekte kullandıkları e-Bütçe sistemi üzerinde durularak bütçe uygulama sürecinde e-Bütçe sisteminin işleyişi örnekler ile anlatılacaktır.

2.1. Bütçenin Kavramsal Çerçevesi ve Bütçenin Ortaya Çıkışı

Bu başlık altında bütçe kavramı ve bütçenin tarihsel gelişimine kısaca değinilecek olup, çalışmanın asıl amacından sapmamak adına çok fazla detaya girilmeyecektir. Bu nedenle bu başlık altında bütçe kelimesinin ne anlama geldiği, ülkemizde bütçe tanımının yasal düzenlemelerde nasıl ifade edildiği, bütçe hakkının ne olduğu ve bütçenin tarihsel sürecinden bahsedilecektir.

Bütçe kavramının kökeni Latince bir kelime olan deri çanta veya para torbası anlamına gelen “Bulga” kelimesine dayanmaktadır. Batı ülkelerinde temsili demokrasilerin gelişimine başat olarak ortaya çıkan bütçe kavramı bulga kelimesinin “Budget” şeklini almasıyla birlikte bütçe, ilk kez 17. yüzyılda İngiltere’de kullanılmıştır (Mutluer vd. , 2005, s. 9; Tüğen, 2016, s. 1).

Bütçe kavramı her bir bireyden toplumun geneline, herkesin büyüklü küçüklü ilgilendiği/ilgilenmek zorunda olduğu bir kavramdır. Kişiler ve devletler, sınırsız kamusal ihtiyaçlarını sınırlı kamusal kaynaklarla karşılamak zorunda olmalarından dolayı bütçe yapmak zorundadırlar. Çünkü kıt kamusal kaynakların kamusal ihtiyaçları toplumsal tercihlere uygun ve toplumsal refahı arttıracak şekilde kullanılması gerekmektedir. Ayrıca bütçe sınırsız kamusal ihtiyaçlardan hangilerinin hangi

önceliklerle karşılanacağı ve bu ihtiyaçların karşılanması için kullanılacak finansman kaynaklarının belirlenmesi sağlayan bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan bütçeyi devletin gelecek bir döneme ilişkin tahmini gelir ve giderlerini gösteren; bu giderlerin yapılabilmesi ve gelirlerin tahsil edilebilmesi için yürütme organına yetki ve izin veren belge olarak tanımlamak mümkündür (Mutluer vd. , 2005, s. 11-12; Tüğen, 2016, s. 3).

Yukarıda yapılan açıklamalardan hareketle bütçenin dört temel niteliği olduğunu ifade etmek mümkündür. Bunlar (Tüğen, 2016, s. 4);

- Geleceğe ilişkin gelir ve gider büyüklüklerini içermesi **Tahmin**,
- Belirli bir zaman dilimi ile sınırlı olarak hazırlanıp, uygulanması **Tahdit**,
- Gelir ve giderleri denk olarak hazırlanması ve sonuçlandırılması **Tezvin**,
- Yasama organı tarafından onaylanması **Tasdiktir**.

Ülkemizin en temel mali mevzuat olan 24/12/2003 tarih ve 25326 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5018 sayılı Kamu Mali ve Kontrol Kanununun 3/f. maddesinde “*Bütçe: Belirli bir dönemdeki gelir ve gider tahminleri ile bunların uygulanmasına ilişkin hususları gösteren ve usulüne uygun olarak yürürlüğe konulan belgeyi,... ifade eder.*” şeklinde tanımlanmaktadır.

Bu tanımlama teorik bir tanıma yaklaşmakla birlikte bazı farklılıklar içermektedir. Bununla birlikte 5018 Sayılı Kanun ile yasal mevzuatımıza yapılan tanım teorik olarak bütçenin niteliklerini kapsamaktadır. Bütçe kavramına ilişkin yapılan bu kısa açıklamanın ardından şimdi bütçenin ortaya çıkışı ve gelişimi tarihsel süreç içerisinde kısaca açıklanacaktır.

Bütçe hakkının gelişim süreciyle demokratik / parlamenter sistemlerin gelişim süreçleri çoğunlukla beraber bir seyir izlediği görülmekle birlikte aynı zamanda bütçe hakkı, ülkelerin bağımsızlığı hakkında da bilgi sahibi olmamıza yardımcı olmaktadır. Kısaca bütçe hakkı, ülkedeki tüm gelirlerin, tüm harcamaların ve bunların uygulanmasına meclisin veya parlamentonun onayından geçerek elde edilmesi şeklinde tanımlanabilmektedir (Tüğen, 2016, s. 4). Bütçe hakkı, bütçenin ortaya konulmasıyla

yakından alakadar olmasıyla birlikte bütçe, ilk kez İngiltere olmak üzere başta Avrupa ülkelerinde uygulanmaya başlamıştır (Mutluer vd. , 2005, s. 53).

Tarihsel perspektiften bakıldığında bütçe hakkı ilk defa; 13. yüzyılda İngiltere’de, 14. yüzyılda Fransa’da, 18. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaya çıkmıştır. Ayrıca bütçenin Türkiye’de uygulanması daha sonraları gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti’nde bütçe hakkının ortaya çıkışı ise 19. Yüzyılda olmuştur. Önceleri devletin gelir ve giderlerini içeren belgeler var olmakla birlikte modern anlamdaki ilk bütçe 20. yüzyılda 1909 yılında oluşturulmuştur. 1910 senesinde ise bütçelerin planlanma aşaması, hazırlanma aşaması ve bütçelerin uygulanmasına dair esasları gösteren 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu yürürlüğe girmiştir. Osmanlı İmparatorluğu’nda bütçe hakkının gelişimi diğer ülkelerde olduğu gibi mücadele sonucu değil; bürokratik girişimler neticesinde gelişim göstermiştir. Ancak meydana gelen savaşlarla bütçelerin uygulanması ertelenmiş; modern anlamda bütçe hakkının gelişmesi ve bütçelerin uygulanması, Cumhuriyetin ilanından sonraya kalarak gerçekleşebilmiştir (Çiçek ve Dikmen, 2015, s. 96).

2.2. Türkiye’de Bütçe Sistemi

Ülkemizin kurulmasıyla birlikte, Türkiye’de bütçe sisteminin temelleri klasik bütçe sistemi anlayışına göre atılmıştır. Türkiye’de 1973 yılından 2004 yılına kadar program bütçe uygulanmaya çalışılmış, 2004 yılında ise stratejik planlamaya dayalı performans esaslı bütçeleme sistemine geçilmiş ve aynı yıl bu sisteme analitik bütçe sınıflandırması entegre edilerek 2018 yılına kadar uygulanmıştır (Tüğen, 2016, s. 181). 2018 yılında Türkiye’de hükümet sistemi değişikliğine gidilerek Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmiş ve bu değişiklikte birlikte Türkiye’de birçok kamu kurumu ve idari yapılarda değişiklikler olmuştur. Aynı zamanda bu değişiklikte birlikte 2021 yılından itibaren geçerli olan analitik kod yapısı korunarak “Performans Esaslı Program Bütçe Sistemi” uygulanmaya başlanmıştır. Bu başlık altında Türkiye’de bütçe sistemlerinin gelişimi tarihsel süreç içerisinde özetlenecek sonrasında ise halen yürürlükte olan yasal mevzuat ve uygulamada olan bütçe sistemi çerçevesinde merkezi yönetim bütçe süreci açıklanacaktır.

2.2.1. Türkiye’de Uygulanan Bütçe Sistemi

Türk kamu mali yönetiminin anayasası olarak kabul edilen 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununun temel ilkelerinin uygulanmasına Osmanlı Devleti’nin son yıllarında başlanmış ancak kanun tam anlamıyla Cumhuriyetin ilk yıllarında 1927 yılında yeniden düzenlenmesi sonrasında uygulanmıştır (Mutluer vd. , 2005, s. 123).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde 1970’li yıllara kadar klasik bütçe sistemi uygulanmıştır. Ancak 1970’li yıllara gelindiğinde ülkemizde klasik bütçe sistemi uygulamasında yaşanan bütçe-plan ilişkisinin zayıflığı, etkili olmayan ödenek tahsisleri, harcamaların ve israfın sürekli artması, bütçe uygulama sonuçlarının verimli izlenememesi vb. birçok sorun nedeniyle ABD’de uygulamada olan dünyada o dönemde yaygın olarak kullanılan performans esaslı program bütçe sistemi model alınarak ülkenin mevcut yapısına entegre edilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda, bütçe sisteminde değişikliğe gidilerek 1973 mali yılı itibarıyla Türkiye’de program bütçe sistemi uygulanmaya alınmış ve çokta verimli olmamakla birlikte 2006 yılına kadar program bütçe sistemi uygulamada kalmıştır (Tüğen, 2016, s. 182).

2003 yılına gelindiğinde Cumhuriyetin ilk yıllarından beri uygulanan 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye kanunu yürürlükten kaldırılarak yerine Türkiye’nin mali yönetimindeki yeni anayasası olarak kabul edilen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu yürürlüğe girmiştir. Ülkemiz mali yönetimindeki bu değişim, kendisini bütçe sistemi üzerinde de göstermiştir. Bu doğrultuda 5018 sayılı Kanun ile birlikte Türkiye’de kamu mali yönetiminde; mali disiplin, hesap verme sorumluluğu, mali saydamlık gibi ilkeler ile yasal mevzuatımızda girmiş kamu kaynaklarının etkin, ekonomik ve verimli kullanılmasını (Çildir, 2010, s. 133; Resmi Gazete, 24/Aralık/2003) daha uygulanabilir ve denetlenebilir bir mali yapıya ulaşmak amacıyla performans esaslı bütçeleme sistemine geçilmiştir.

Performans esaslı bütçe sistemi; bütçe programlarında, kalkınma planlarında, stratejik planlarda, kurumsal ya da üst politika dokümanlarında yer alan amaç ve hedefler doğrultusunda kaynak tahsislerinin gerçekleştirildiği ve bu kaynakların etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde kullanılmasını hedefleyen bir bütçe sistemidir. Bu bütçeleme sistemi, önceden belirlenmiş amaç, hedef ve performans göstergelerine göre, kurumların amaç ve hedeflerine ulaşp ulaşmadığının izlenmesini içeren bir bütçeleme süreci

yaklaşımını temel alır (Badem, Kılınç, & Kavas, 2013, s. 78). Kamusal faaliyetlerin gerçekleşme düzeyini ölçmeyi amaçlayan bu bütçe sisteminde, kamu kurumlarının yürüttükleri faaliyetlerin maliyetleri hesaplanarak ödenekler belirlenmektedir (Özen, 2008, s. 9-10). Yani her bir birimin kendi faaliyetlerinin maliyetleşmesiyle birlikte ilgili faaliyetlere ödenek tahsisi yapılmakta ve o faaliyetlerin sonuçları yine birimlerin belirledikleri göstergeler aracılığı ile ölçülebilmektedir.

5018 Sayılı Kanun ile birlikte Türkiye’de kamu kurumları, 2006 yılından 2021 mali yılına kadar “Stratejik Planlamaya Dayalı Performans Esaslı Bütçeleme Sistemi”ni uygulamaya çalışmıştır. Her bir kamu kurumu kalkınma planlarına, ulusal politikalara uygun bir şekilde beş yıllık stratejik plan hazırlamakta ve bu planlara uygun amaç, hedef, gösterge ve faaliyetler belirlemektedir. Ayrıca kamu kurumları bu faaliyetleri maliyetlendirilerek bütçe oluşturulmaya çalışmaktadırlar. Kamu kurumlarının hazırladıkları stratejik planların bütçe uygulamalarının sonuçları her yıl performans programları ve faaliyet planlarıyla ölçülmektedir. Ancak ülkemizde “Stratejik Planlamaya Dayalı Performans Esaslı Bütçeleme Sistemi” özellikle plan-bütçe ilişkisinin kurulamaması, kamu kurumlarının stratejik planlarını doğru bir şekilde maliyetlendirememesi ve plan içeriklerinin her kurumda farklı olması başka bir ifade ile stratejik planlarda dil birliğinin oluşturulamaması ayrıca sürecin çokça soyut kavram içermesi nedeniyle kendinden beklenen faydaları ağılayamamış ve etkin bir şekilde uygulanamamıştır.

Sonuç olarak; 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunıyla uygulanan performans esaslı bütçeleme sistemi ve analitik bütçe sınıflandırması birlikte değerlendirildiğinde; üst politika belgelerinde belirlenen amaç ve hedefler ile hazırlanan bütçeler arasında yeterli düzeyde bağ kurulamadığı, stratejik planlar ve performans programları yoluyla üretilen performans bilgisinin bütçeleme sürecine ve karar alma süreçlerine uyum sağlayamadığı görülmüştür. Performans esaslı bütçeleme sürecinde girdilere odaklanması nedeniyle sistem tam olarak uygulanamamış, bütçe sistemi klasik bütçe yaklaşımına benzer özellikler göstermeyi sürdürmüştür (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020, s. 2).

Türkiye’de 2018 yılı haziran ayında yapılan seçimlerden sonra Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne geçilmiş, 5018 sayılı kanun da dâhil olmak üzere birçok kanunda değişikliğe gidilmiştir. Ayrıca bu değişikliklerle birlikte çok sayıda kurum ve bu

kurumların yürüttükleri işlemlerle ilgili yetkiler değişmiştir. Bu doğrultuda yürütme organı yani Cumhurbaşkanı adına bütçe iş ve işlemlerinin yürütülmesi için Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı kurulmuş ve bu konuda yetkilendirilmiştir (Yegen, 2020, s. 158). Aşağıda yer alan Tablo 8’de Türkiye’deki 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişin ardından yasal mevzuatta yapılan düzenlemeler neticesinde bütçe süreci ile ilgili gerçekleşmiş olan değişiklikler gösterilmiştir.

Tablo 8: Anayasa Değişikliği ile Bütçedeki Değişim

Düzenleme Alanı/Çerçeve	Parlamente Yönetim Sistemi (24 Haziran 2018 Öncesi)	Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi (24 Haziran 2018 Sonrası)
Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu Süreci		
İlgili Anayasa Hükümleri	161, 162, 163 ve 164’üncü maddeler	161 inci Madde
Bütçenin Sunum Şekli	Kanun Tasarısı	Kanun Teklifi
Sunan Makam	Bakanlar Kurulu	Cumhurbaşkanı
Hazırlayan Kurum/Bakanlık	Maliye Bakanlığı	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Bütçe Sunuş Konuşmasını Kim Yapıyor	Bakanlar Kurulu adına Maliye Bakanı	Cumhurbaşkanı yardımcılarında biri yapmaktadır.
Komisyondun Yetkisi	Ödeneklerde her türlü değişikliği yapar	Ödeneklerde her türlü değişikliği yapar
Komisyondun Üye Yapısı	Anayasada, en 25’i İktidar Partisi olmak üzere 40 üye	Anayasadan komisyondun üye sayısı çıkarıldı. Üye sayısı, diğer komisyondunlar gibi TBMM Danışma Kurulunca belirlenecek
Genel Kurulda kurumların görüşülme usulü	Milletvekilleri, Genel Kurulda, kamu idare bütçeleri hakkında düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklıyorlardı. Daha sonra bu kamu bütçeleri bölümler halinde okunup oylanıyordu.	“Genel Kurulda kamu idare bütçeleri ile değişiklik önergeleri, üzerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunup, oylanır.” Değişiklik ile Genel Kurulda daha hızlı bir görüşme süreci sağlanması öngörülmektedir.
31 Aralık tarihine kadar Bütçenin onaylanmaması halinde	TBMM Geçici Bütçe yapar	TBMM Geçici Bütçe yapar ancak geçici bütçe kanunlaşmaması durumunda Cumhurbaşkanı yeniden değerlendirme oranında önceki yıl bütçesini arttırarak uygular
Merkezî Yönetim Kesin Hesap Kanunu Süreci		
Kesin hesap kanun tasarısı/teklifi	Tasarı, ilgili olduğu malî yılın sonundan başlayarak en geç altı ay sonra Bakanlar Kurulu tarafından meclise sunulur	Teklif, ilgili olduğu malî yılın sonundan başlayarak en geç altı ay sonra Cumhurbaşkanı tarafından meclise sunulur

Kaynak: T.C. Anayasası ve 5018 sayılı Kanundan yararlanılmıştır.

Yukarıda yer alan Tablo 8’de 2018 yılında gerçekleşen hükümet sistemi değişimi ve yeni yapılanma neticesinde, Türkiye’deki bütçe sürecinde yer alan aktörler ve kurumlar ile ilgili değişimler ve mevzuattaki değişiklikler temel alınarak gösterilmiştir. Bütçe sürecindeki temel değişiklik yürütme organının değişmiş olmasına dayanmaktadır.

2018 yılında gerçekleşen yönetim sistemi değişikliğini takiben bütçe sistem değişikliği de gerçekleşmiş; yeni bütçe sistemi yani Program Bazlı Performans Esaslı Bütçe Sistemi 2021 yılı başından itibaren uygulamaya alınmıştır. Program Bazlı Performans Bütçe Sistemi analitik bütçe sınıflandırmasının içerisine program sınıflandırmasının entegre edilmesine dayanmaktadır. Bu doğrultuda analitik bütçe sınıflandırmasında; kurumsal, finansman ve ekonomik kodlar mevcut kalmış, fonksiyonel sınıflandırma kaldırılmış bunun yerine program/alt program ve faaliyet düzeyleri tanımlanmıştır.

Yeni bütçe sistemi ile program ve alt programlara ait performans verisi, kamu idarelerinin sorumluluk alanlarındaki program, alt program ve faaliyetler göstergeleri ile ulaşılmak istenen kamusal hedefin ne olduğunu ortaya koymaktadır (Ergen, 2021, s. 301). Benimsenen bu yeni model ile ilgili bir rehber çıkartılarak; performans esaslı bütçe sisteminin daha etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için harcama önceliklerinin geliştirilmesine katkı sağlayan program bütçe sisteminin mevcut yapıya entegre edildiği vurgulanmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020, s. 3). Yani Performans Esaslı Program Bütçe Sistemi ile yapılmak istenen temel olarak ortak programlarla çıktılarının bir bütün olarak değerlendirilmesi olmuştur. Ayrıca belirlenen programların analitik bütçe sınıflandırmasıyla birleştirilmesiyle birlikte bu değerlendirme mümkün olmaktadır.

2.2.2. Türkiye’de Bütçeleme Süreci

Türkiye’de kamu mali yönetiminin kapsamına bakıldığında bütçe hazırlama ve uygulama süreçleri, bütçe sürecinde yer alan kurumların idari statülerine göre değişiklik göstermektedir. Bu doğrultuda Türkiye’de bütçe süreci, 5018 sayılı Kanun ile bütçenin hem birlik hem de toplama ilkesi doğrultusunda genel yönetim bütçesi çatısı altında toplansa da genel yönetim bütçesi içerisinde bulunan kurumların her birinin bütçe süreci idari yapılanmanın bir sonucu olarak farklılıklar göstermektedir. Bu anlamda genel yönetim bütçesi; genel bütçeli idareler, özel bütçeli idareler ve düzenleyici ve denetleyici

kurumları kapsayan merkezi yönetim bütçesi, sosyal güvenlik kurumları bütçesi ve mahalli idare bütçelerinden oluşmaktadır.

Bu başlık altında kamusal hizmet sunumunun merkezinde yer alması, hükümet faaliyetlerinin bütünü kapsamı ve mali büyüklüğü dolayısıyla merkezi yönetim kapsamındaki idarelerin; başka bir ifade ile merkezi yönetim bütçeleme süreci anlatılacaktır. Çalışmanın iki odak noktasından birini oluşturan ve mahalli idarelerden olan belediyelere ait bütçe süreci daha detaylı olarak üçüncü bölümde açıklanacaktır. Türkiye’de gerçekleşen hükümet sistemi değişiklikleriyle birlikte bütçeleme süreci de değişmiştir. Bu nedenle değişen bütçe sürecini daha anlaşılır kılmak adına aşağıda yer alan Tablo 9’da Türkiye’deki bütçeleme süreci zaman, kurum ve yetki bakımından sınıflandırılarak gösterilmiştir.

Tablo 9: Türkiye’de Bütçeleme Süreci

NE ZAMAN?	KİM?	NEYİ?	KİME ?/NEREYE?
En Geç Eylül Ayının İlk Haftası Sonuna Kadar	Cumhurbaşkanı	Orta Vadeli Program	Resmî Gazete
En Geç 15 Eylül’e Kadar	Cumhurbaşkanı	Bütçe Çağrısı ve eki Bütçe Hazırlama Rehberi / Yatırım Genelgesi ve eki Yatırım Programı Hazırlama Rehberi	Kamu İdarelerine
Eylül Sonuna Kadar	Kamu İdareleri	Gelir ve Gider Teklifi	Cumhurbaşkanlığı
Mali Yılbaşından 75 Gün Önce	Cumhurbaşkanı	Bütçe Kanun Teklifi	TBMM Başkanlığı
Mali Yılbaşından Önceki 75 Günün İlk 55 Günü	Bütçe Komisyonu	Bütçe Kanun Teklifi	Meclis Genel Kurulu
Mali Yılbaşından Önceki 75 Günün Son 20 Günü	Meclis Genel Kurulu	Bütçe Kanunu	Cumhurbaşkanı
Mali yılbaşından önce	Cumhurbaşkanı	Bütçe Kanunu	Resmî Gazete
Bütçe onaylandıktan sonra 15 gün içinde	Cumhurbaşkanı Kararıyla	Kamu Yatırım Programı	Resmî Gazete

Kaynak: (Yüksel, 2021, s. 27)

Yukarıda yer alan Tablo 9’dan da anlaşılacağı üzere ülkemizde bütçe süreci orta vadeli programın yayımlanmasıyla başlamaktadır. Kamu idareleri, Cumhurbaşkanlığı tarafından yayımlanan bütçe ve yatırım programı hazırlama rehberlerine göre kendi kurumlarına ait gelir ve gider tekliflerini hazırlamaktadırlar. Bu tekliflere istinaden

oluşturulan Cumhurbaşkanı tarafından TBMM'ye sunulan bütçe kanun teklifi Anayasa'nın 161. maddesindeki hükümlere göre ilk önce bütçe komisyonunda daha sonra meclis genel kurulunda görüşülerek kanunlaşmaktadır. Son olarak Cumhurbaşkanı tarafından onaylanan bütçe kanunu Resmî Gazetede yayımlanarak mali yılbaşı ile yürürlüğe girmektedir. Bütçe kanunun yürürlüğe girmesinin ardından yatırım programı resmî gazetede yayımlanmakta bu aşamadan itibaren bütçenin uygulanması, her bir idare nezdinde gerçekleşmektedir. Bütçe ve yatırım programı resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmektedir. Ülkemizde bütçeleme süreci tamamlanmasından itibaren bütçenin uygulanması, her bir idare nezdinde gerçekleşmektedir.

Bütçe uygulaması merkezi yönetim içerisinde yer alan idareler tarafından yürütülürken 2005 yılından itibaren elektronik ortamda, günümüzde e-Bütçe olarak adlandırılan sistem kullanılmaktadır. Bu kapsamda sonraki başlık altında bütçe ile ilgili yapılan iş ve işlemlerin elektronik ortamda yürütülmesi için oluşturulan e-Bütçe sistemi ve bu sistemde idarelerce yapılan uygulama örnekleri açıklanacaktır.

2.3. E-Bütçe Sistemi

Bütçenin hazırlanması, onaylanması ve yürürlüğe girmesinden sonra nasıl uygulanacağı sorusu akla gelmektedir. Yürürlüğe giren bütçenin uygulanması, ilgili kurumların yetkilileri tarafından bütçe işlemleri sayesinde gerçekleşir. Günümüzde merkezi yönetim kapsamındaki idarelerde bütçe işlemleri, e-Bütçe sistemi üzerinden yürütülmektedir.

2003 yılında Türkiye'de mali yapıda köklü bir değişiklik yapılmış ve yeni bir mali anlayış çerçevesinde 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu yeni anlayış mali saydamlık ve hesap verilebilirlik üzerine kurularak mali denetimi de oldukça önemsemektedir (Resmî Gazete, 24/Aralık/2003). 5018 sayılı kanunun hükümleri ile e-Devlet anlayışının birleşmesiyle birlikte bütçe sürecinin de elektronik ortamda uygulanması ve izlenmesine başlanılmıştır.

İnternet ortamında belli bir sistem üzerinden erişimi sağlanan e-Bütçe uygulamasına, yeni kamu yönetimi anlayışı çerçevesinde 2008 yılında e-Devlete geçilmesiyle birlikte yetkili kullanıcı bilgileriyle beraber her kurum için bütçe sisteme

erişim, hem T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji Bütçe Başkanlığı web sitesi üzerinde hem de e-Devlet kapısı üzerinden gerçekleştirilmektedir.²

E-Bütçe sistemi; merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin, bütçe hazırlık ve bütçe uygulamasına ilişkin tüm işlemlerini gerçekleştirdiği ve elektronik ortamda “<https://programbutce.sbb.gov.tr>” adresinden erişilebilen diğer adıyla program bütçe yönetim enformasyon sistemi olan bir e-Uygulamadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2024, s. 1).

Bu başlık altında öncelikle e-Bütçenin ne olduğu, gelişim süreci ve öneminden bahsedilecek sonrasında ise e-Bütçenin uygulamada nasıl kullanıldığı, idarelerce bütçe süreçlerinde işlemlerin nasıl yapıldığı e-Bütçe sisteminden alınan görsellerle anlatılacaktır.

2.3.1. E-Bütçenin Tanımı

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun Ek 4. maddesinde;

“Bu Kanun kapsamında yer alan tüm iş ve işlemler elektronik ortamda gerçekleştirilebilir. Bu maddenin uygulanması ile ilgili olarak Hazine ve Maliye Bakanlığı; a) Defter, kayıt, belge ve benzeri içeriklerin elektronik ortamda oluşturulması, kaydedilmesi, iletilmesi, muhafaza ve ibrazına ilişkin usul ve esasları belirlemeye, b) Elektronik ortamda gerçekleştirilen işlemlerin kaynağı, bütünlüğü, gizliliği ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik sertifika altyapısı oluşturmaya veya mevcut olan altyapıları kullanmaya, c) İlgili bilişim sistemlerine yönelik her türlü birlikte işlerlik standartlarına ilişkin usul ve esasları belirlemeye, yetkilidir. Hazine ve Maliye Bakanlığı, bu madde kapsamında yapacağı belirlemelerde Sayıştay’ın uygun görüşünü alır.” denilmektedir.

5018 sayılı Kanun’un yukarıda yer alan Ek 4. maddesi esasen bugün kullanılmakta olan e-Bütçe sisteminin yasal dayanağını oluşturmaktadır. Bu maddeye ek olarak her yıl yayımlanan Merkezi Yönetim Bütçe Uygulama Tebliğlerinde e-Bütçe sistemi: “*Merkezi yönetim bütçe hazırlık ve uygulamasına ilişkin tüm işlemlerin gerçekleştirildiği ve*

²(<https://www.turkiye.gov.tr/csbb-butce-yonetim-enformasyon-sistemi-e-butce-4594> , <https://programbutce.sbb.gov.tr/>).

elektronik ortamda “https://programbutce.sbb.gov.tr” adresinden erişilebilen program bütçe yönetim enformasyon sistemini, ifade eder.” şeklinde tanımlanmaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2024, s. 1).

Yukarıda yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere; bütçe hazırlık ve uygulama süreçleri kapsamında yer alan iş ve işlemlerin ilgili mevzuata uygun olarak elektronik ortamda e-Bütçe sistemi üzerinden yürütüleceği anlaşılmaktadır.

E-Bütçe, güvenli internet yollarıyla kamudaki tüm bütçe planlamasının, hazırlanmasının, uygulanmasının ve kontrolünün şeffaflık ilkesi bakış açısıyla kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde kullanımının sağlandığı ve kolaylıkla izlenebildiği bir ortam olarak da tanımlanabilmektedir (Narin, 2009, s. 9). E-Bütçe sisteminin özünde, 2003 yılında yürürlüğe giren ve uygulanan analitik bütçe kodlaması vardır ve ilgili kurumun bütçe işleri ile ilgili yetkili kişileri/kullanıcıları tarafından e-Bütçe sistemine yapılacak veri girişleri ve işlemler bu sistemin altında çalışan analitik bütçe kodlaması ile kayıt altına alınmaktadır (Narin, 2009, s. 17).

2.3.2. E-Bütçenin Gelişimi

Türkiye’de kamu hizmetlerinin elektronik ortama taşınmasıyla birlikte bütçe işlemlerinin de elektronik ortama taşınma gereksiniminin ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur. E-Devletin gelişim süreci ile e-Bütçe sisteminin gelişim süreçleri paralellik göstermekle birlikte bütçe süreçlerinin elektronik ortama taşınması ilk defa 2001 yılında olmuştur.

Yine aynı şekilde e-Devlet sistemine geçiş nedenleriyle e-Bütçe sistemine geçiş nedenleri benzer olmakla birlikte e-Bütçe sistemine geçiş nedenlerini; toplumsal değişim, teknolojik gelişmeler, istatistiksel veri sağlama amacı, kaynakların etkin kullanımı, performans yönetimi anlayışı, mali şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi bütçenin mali yapısından kaynaklanan sebepler olarak sıralamak mümkündür (Narin, 2009, s. 25).

Türkiye’deki en önemli e-Devlet projelerinden biri olan “Bütçe Yönetim ve Enformasyon Sistemi” (BYES), 2001 yılında kamu kurumların bütçe süreçlerinin dijital ortamda gerçekleştirilmesini sağlamak, ödenek teklif aşamasından harcama aşamasına kadar olan süreci kontrol etmek ve etkili bir bütçe politikası uygulaması gerçekleştirmek

amacıyla uygulanmaya başlanmıştır (Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2007, s. 76).

2003 yılında yayımlanan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununda bütçe sürecine ilişkin tüm işlemlerin internet ortamında yapılacağına düzenlenmesinin yanında Devlet Planlama Teşkilatı: E-Devlet Projeleri ve Uygulamaları (2004) raporunda *“Bütçe Yönetimi Enformasyon Sistemi (BYES), bütçe dairesi başkanlıkları ve genel müdürlük merkezini entegre eden bir bilgi sistemidir. Söz konusu sistem merkezde, bütçe dairesi başkanlıklarında ve bütçe hazırlık sürecine doğrudan katkı sağlayan tüm kamu birimlerinde aktif olarak kullanılmaktadır.”* (Devlet Planlama Teşkilatı, 2004, s. 11) şeklinde yer alan ifade yeni mevzuatla birlikte bütçe uygulama işlemlerinin elektronik ortamda yapılacağını gösteren bir diğer önemli kanıttır.

Bu doğrultuda Bütçe Yönetim ve Enformasyon Sistemi (BYES), 2005 yılında web tabanlı bir yapıya dönüştürülmüş ve 5018 sayılı Kanunla birlikte merkezi yönetim bütçesi uygulamasına geçiş ile birlikte sistemde gerekli güncellemeler yapılmıştır. İlerleyen dönemde uygulamada ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda ilave özelliklerin eklenmesiyle birlikte sistem “e-Bütçe” adını alarak uygulamaya devam etmiştir (Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2007, s. 76).

E-Bütçe (Bütçe Yönetim Enformasyon Sistemi) 2005 yılından beri uygulanmaya devam etmektedir.³ Önceki bölümde de bahsedilen 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine ve 2020 yılında program bütçe adı altında program bazlı performans esaslı bütçeleme sistemine geçilmesiyle birlikte e-Bütçe sistemi de revize edilmiştir. Böylelikle uygulamaya erişim <http://www.bumko.gov.tr> adresinden sağlanmakta iken artık <https://programbutce.sbb.gov.tr/> adresinden veya e-Devlet üzerinden sağlanmaktadır.

2.3.3. E-Bütçe Sisteminin Önemi

Dünya genelinde ve ülkemizde hem özel sektör hem de kamu kurum ve kuruluşlarında bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak pek çok uygulama geliştirilmiştir. Bu uygulamaların amacı; karar mekanizmasını güçlendirmek, iş akış süreçlerini hızlandırmak, verimliliği artırmak dolayısıyla zamandan ve harcamalardan

³(<https://programbutce.sbb.gov.tr/> Erişim Tarihi: 14/03/2024).

tasarruf sağlayabilmek olmuştur (Devlet Planlama Teşkilatı, 2005, s. 23). Bu uygulamalardan biri olan e-Bütçe sistemi, bütçeleme işlemleri ve bilgisayar kullanımı açısından en temel düzeydeki kullanıcılar göz önünde bulundurularak oluşturulmuş ve bu bakımdan kullanıcılara ve kurumlara hız ve kolaylık sağlaması hedeflenmiştir (Narin, 2009, s. 23).

Geleneksel süreç ile başlayan bütçeleme, günümüzde elektronik bütçe ile gelişimine devam etmektedir. Bütçenin hazırlanması, uygulanması ve izlenmesi gibi bütçe süreçlerinin tek bir sistem üzerinden yürütülmesi oldukça önem arz etmektedir. Böylelikle izlenme gereksinimi olan mali veriler sistematik olarak elde edilebilecek ve Türkiye'deki kamu kurumlarının yaptığı harcamalar tüm ayrıntılarıyla görülebilecektir (Narin, 2009, s. 20). Ayrıca tüm kurumlar tek bir merkez sisteme veri girecek ve tek merkez sistemden veri temin edilebilecektir. Türkiye'de kaynak tahsisi sorunu bu sistem aracılığıyla verilerin takibi bakımından giderilebileceği de öngörülebilmektedir (Narin, 2009, s. 21).

Buraya kadar yapılan açıklamalar doğrultusunda; e-Bütçe sisteminin gerek bütçe sürecinde gerekse bu süreç içerisinde kaynak kullanımında etkinliği sağlayacak bir araç olarak önemini özetlemek mümkündür. Bu kapsamda e-Bütçe sistemi ile bütçenin hazırlık aşamasındaki kaynak tahsisinden, uygulama aşamasında kaynak kullanımına ve sonrasında bütçe hesaplarının kapatılması ile bütçe denetiminde etkinlik ve verimliliğin artması bu ek olarak kamu kaynak kullanımında etkinliğin sağlanması beklenmektedir. Sonraki başlık altında bütçe süreci için çok büyük bir öneme sahip olan e-Bütçe sisteminin kullanımı bütçe sürecinin aşamaları göz önüne alınarak kullanımda olan ekran örnekleri ile açıklanacaktır.

2.3.4. E-Bütçe Uygulama Örnekleri

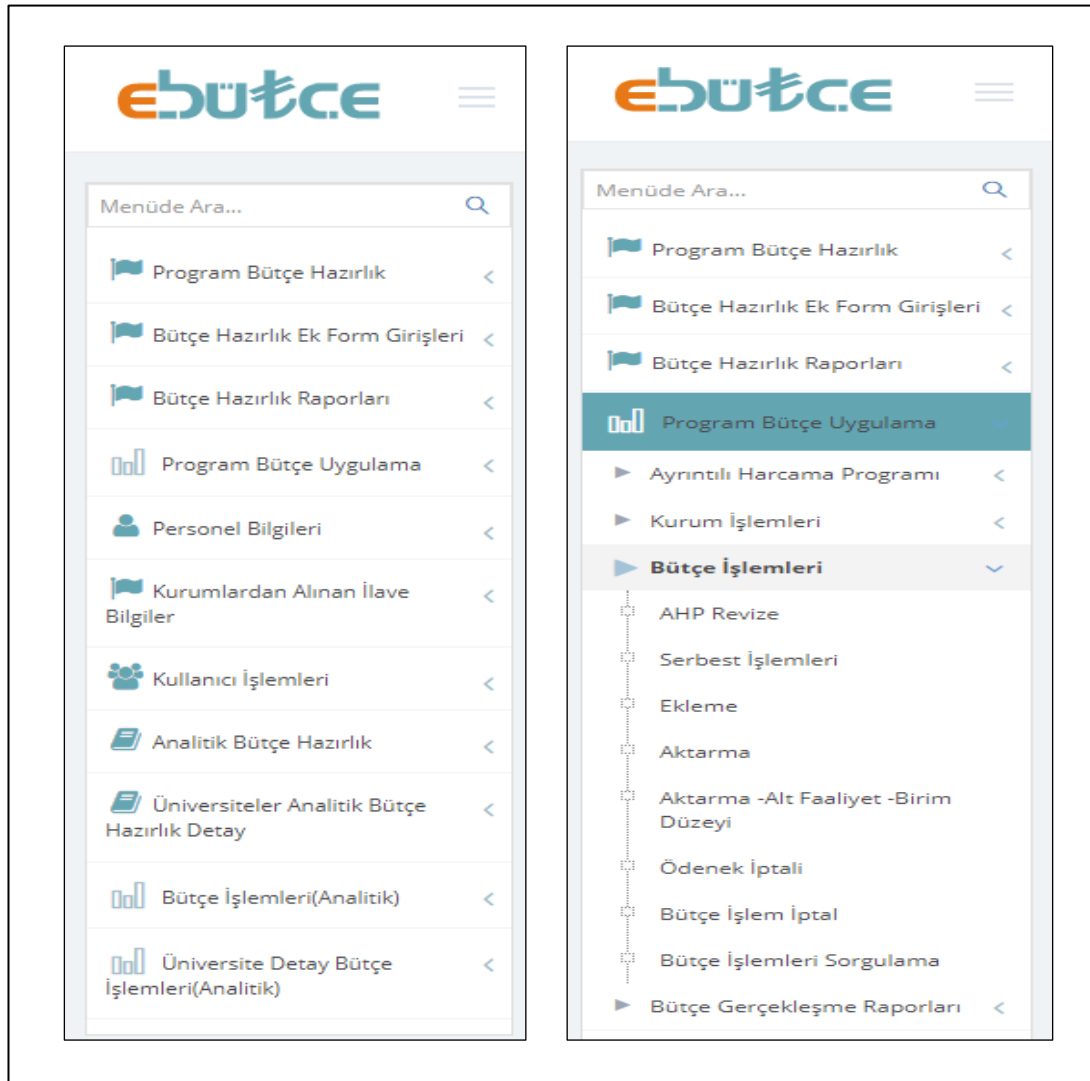
Ülkemizde bütçe iş ve işlemleriyle ilgili olarak 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, ilgili yılın Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ve muhtelif başka mevzuatlarda da düzenlemeler bulunması ile birlikte bütçenin uygulanmasına yönelik usul ve esaslar, her yıl yayımlanan Merkezi Yönetim Bütçe Uygulama Tebliğinde yer almaktadır.

Bu nedenle bu başlık altında e-Bütçe sistemine ilişkin uygulama örnekleri açıklanırken tüm mevzuattaki bütçe uygulamasına ilişkin düzenlemeler göz önünde bulundurularak 5018 sayılı Kanun ile 2024 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunundan ve 2024 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Uygulama Tebliği (Sıra No: 2) temel alınarak açıklanacaktır. Bütçe sürecinin hazırlık, görüşülme, uygulama ve denetim olarak sayabileceğimiz aşamalı yapısı ve yukarıda sayılan mevzuatta yer alan hükümler ışığında bütçe sürecinde kamu idareleri tarafından uygulamada yapılan bütçe işlemlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür;

- Bütçe Hazırlık İşlemi,
- Ayrıntılı Finansman Programı (AFP) ve Ayrıntılı Harcama Programı (AHP) Hazırlama İşlemi,
- Ödenek Revize İşlemi,
- Ödenek Serbest Bırakma İşlemi,
- Ödenek Ekleme İşlemi,
- Ödenek Aktarma İşlemi,
- Ödenek Devri İşlemi ve Ödenek İptal İşlemi,
- Ödenek Gönderme İşlemi,
- Gider-Gelir Durum Listesi/Masraf Cetveli

E-Bütçe uygulama modülünde yukarıda sayılan temel bütçe işlemlerinin yanında bütçe sürecinde yer alan bazı formların doldurulması ve raporların alınması, bütçe işlem fişlerinin hazırlanması gibi bütçe uygulamasına yönelik birçok işlem yapılmaktadır. Aşağıda yer alan Şekil 6'da E-Bütçe sisteminin uygulama ana menüsü gösterilmiştir.

Şekil 6: E-Bütçe Uygulamasında Ana Menü

Kaynak: <https://programbutce.sbb.gov.tr/>

Yukarıda yer alan Şekil 6’da sol tarafta e-Bütçe sisteminin ana menüsü sağ tarafta ise bütçe işlemleri alt menüsü gösterilmiştir. Bu alt menüde yer alan bütçe işlemleri bütçe sürecinin aşamaları göz önüne alınarak sonraki başlıklarda açıklanacaktır.

2.3.4.1. Bütçe Hazırlık İşlemi

Bütçe sürecinin ilk aşaması hazırlık aşamasıdır. Bu aşama T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı’nın internet sayfasında yayınlanan duyuru ve eş zamanlı olarak merkezi yönetim kapsamında yer alan kurumlara gönderilen resmi yazı ile başlamaktadır. Merkezi yönetim kapsamındaki idareler için bütçe hazırlık sürecinin başlamasıyla birlikte kamu idareleri, ilgili yıl ve izleyen iki yıl için bütçe talepleri ile mevcut yıla ait yılsonu harcama tahminlerini e-Bütçe sistemine giriş yapmaktadır.

Aşağıda yer alan Şekil 7’de bütçe hazırlık sürecinde harcama birimlerinin üç yıllık bütçe taleplerini yaptığı modül gösterilmiştir. Sol dikey menüde ana bütçe işlemleri yer almakla birlikte “Program Bütçe Hazırlık” sekmesinin altında bu işlem yapılmaktadır.

Şekil 7: Bütçe Hazırlık İşlemleri

				2024	2025	2026	2023 YSHT
Kurum/Birim	Alt Faaliyet Adı	Finansman	Ekonomik	717.000	938.000	(938.000)	(635.000)
YÜKSEKÖĞRETİM (38)							
ÖN LİSANS EĞİTİMİ, LİSANS EĞİTİMİ VE LİSANSÜSTÜ EĞİTİM (38)							
Yükseköğretim Kurumları Birinci Öğretim (38)							
DIŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ	Yükseköğretim Kurumları Birinci Öğretim	Özel Bütçeli İdareler	Kırtasiye Alımları	29.000	29.000	29.000	29.000
SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	Yükseköğretim Kurumları Birinci Öğretim	Özel Bütçeli İdareler	Kırtasiye Alımları	10.000	20.000	20.000	5.000
TAVAS SAĞLIK HİZMETLERİ	Yükseköğretim Kurumları Birinci Öğretim	Özel Bütçeli İdareler	Kırtasiye Alımları	6.000	6.000	6.000	10.000
TEKNOLOJİ FAKÜLTESİ	Yükseköğretim Kurumları Birinci Öğretim	Özel Bütçeli İdareler	Kırtasiye Alımları	20.000	30.000	30.000	2.000
MİMARLIK VE TASARIM FAKÜLTESİ	Yükseköğretim Kurumları Birinci Öğretim	Özel Bütçeli İdareler	Kırtasiye Alımları	3.000	4.000	4.000	2.000
DENİZLİ TEKNİK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	Yükseköğretim Kurumları Birinci Öğretim	Özel Bütçeli İdareler	Kırtasiye Alımları	20.000	25.000	25.000	6.000
ÇAMELİ MESLEK YÜKSEKOKULU	Yükseköğretim Kurumları Birinci Öğretim	Özel Bütçeli İdareler	Kırtasiye Alımları	3.000	4.000	4.000	2.000
ÇARDAK ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ	Yükseköğretim Kurumları Birinci Öğretim	Özel Bütçeli İdareler	Kırtasiye Alımları	3.000	4.000	4.000	4.000
HUKUK FAKÜLTESİ	Yükseköğretim Kurumları Birinci Öğretim	Özel Bütçeli İdareler	Kırtasiye Alımları	3.000	4.000	4.000	2.000
MÜZİK VE SAHNE SANATLARI FAKÜLTESİ	Yükseköğretim Kurumları Birinci Öğretim	Özel Bütçeli İdareler	Kırtasiye Alımları	30.000	32.000	32.000	51.000
İLETİŞİM FAKÜLTESİ	Yükseköğretim Kurumları Birinci Öğretim	Özel Bütçeli İdareler	Kırtasiye Alımları	5.000	7.000	7.000	26.000

Kaynak: <https://programbutce.sbb.gov.tr/>

Yukarıda yer alan Şekil 7’de program bütçe hazırlık menüsü altında bütçe taleplerinin ve yılsonu harcama tahminlerinin girişinin yapıldığı “Ödenek Düzenleme” alt menüsü gösterilmiştir. Bu alt menüde her bir alt faaliyet düzeyinde ilgili idarenin birimleri ilgili alanları doldurmaktadırlar. Ayrıca kamu kurumları bütçe tasarılarının ekinde yer alacak formları yine bu sistem üzerinden “Bütçe Hazırlık Ek Form Girişleri” menüsünden doldurmaktadır.

Bütçe taleplerinin e-Bütçe sistemi üzerinden T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı’na iletilmesinin ardından kamu idareleri ile Başkanlık arasında bütçe görüşmeleri yapılmakta görüşmeler neticesinde kamu idareleri aynı ekranları kullanarak

nihai bütçe tekliflerini Başkanlığa iletmektedirler. Hazırlık aşamasının ardından bütçe kanun teklifi Cumhurbaşkanı tarafından TBMM'ye sunulmakta; sonrasında TBMM'de önce Komisyonda ardından Genel Kurulda görüşülerek bütçe kanunlaşmaktadır. Görüşme ve kanunlaşma aşamasının ardından ise uygulama aşamasına geçilmektedir. Uygulama aşamasındaki iş ve işlemler ise sonraki başlıklar altında açıklanacaktır.

2.3.4.2. Ayrıntılı Finansman Programı (AFP) / Ayrıntılı Harcama Programı (AHP)

Ayrıntılı Finansman Programı (AFP), 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanuna ekli (II) ve (III) sayılı cetvelerde yer alan idarelerin, aylar itibarıyla kullanabilecekleri ödenekleri, gelir gerçekleşme tahminlerini ve net finansmanlarının kullanımına ilişkin öngörülerini gösteren programı, Ayrıntılı Harcama Programı (AHP) ise yine aynı kanuna ekli (I) sayılı cetvelde yer alan idarelerin, aylar itibarıyla kullanabilecekleri ödenekleri gösteren programı ifade etmektedir.⁴

Özetle, kurumların onaylanmış yıllık bütçelerinin tertip⁵ düzeyinde aylık dağılımının yapıldığı bir programdır. Kamu kurumlarındaki her bir birim yapılmış olan bu aylık dağılımlara göre harcama yapabilmektedirler. Aşağıda yer alan Şekil 8'de merkezi yönetim kapsamında yer alan kamu idarelerinin Ayrıntılı Finansman Programının (AFP) sistem üzerinden oluşturulduğu e-Bütçe sistemindeki ekran görüntüsü gösterilmiştir.

⁴ (I) sayılı cetvel Genel Bütçeli İdareleri, (II) sayılı cetvel Özel Bütçeli İdareleri ve (III) sayılı cetvel Cetvel Düzenleyici Ve Denetleyici Kurumları ifade etmektedir.

⁵ Tertip: Daha önceden belirlenmiş bir düzen içerisinde ödeneklerin verildiği her bir kalemi ifade etmektedir. Ayrıca 2024 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Uygulama Tebliğinde (Sıra No: 2) "Program sınıflandırmasının ilk düzeyini, kurumsal (Yükseköğretim Kurulu ve yükseköğretim kurumları için kurumsal sınıflandırmanın ilk düzeyini) ve finansman tipi sınıflandırmanın bütün düzeyleri ile ekonomik sınıflandırmanın ilk iki düzeyini ... ifade eder." şeklinde tanımlanmıştır.

Şekil 8: Ayrıntılı Finansman Programı İşlemi

Alt Fa...	Bl...	Fin...	Ek...	KİBÖ	Kullanıl...	Serbest	1. Dönem	2. Dönem	3. Dönem	4. Dönem
Vükseköğ...	DİŞ H...	Özel B...	TÜKE...	82.250	82.250	8.225	0	0	0	0
Vükseköğ...	SAGLÜ...	Özel B...	TÜKE...	108.250	108.250	10.825	0	0	0	0
Vükseköğ...	TAMM...	Özel B...	TÜKE...	104.250	104.250	10.425	0	0	0	0
Vükseköğ...	TEKN...	Özel B...	TÜKE...	93.200	93.200	9.320	0	0	0	0
Vükseköğ...	MIMA...	Özel B...	TÜKE...	58.750	58.750	5.875	0	0	0	0
Vükseköğ...	DENL...	Özel B...	TÜKE...	128.750	128.750	12.875	0	0	0	0
Vükseköğ...	ÇAME...	Özel B...	TÜKE...	58.700	58.700	5.870	0	0	0	0
Vükseköğ...	ÇARD...	Özel B...	TÜKE...	72.250	72.250	7.225	0	0	0	0
Vükseköğ...	HUKU...	Özel B...	TÜKE...	79.300	79.300	7.930	0	0	0	0
Vükseköğ...	MUZL...	Özel B...	TÜKE...	99.750	99.750	9.975	0	0	0	0
Vükseköğ...	İLETİŞ...	Özel B...	TÜKE...	58.750	58.750	5.875	0	0	0	0
Vükseköğ...	İLİHL...	Özel B...	TÜKE...	70.350	70.350	7.035	0	0	0	0
Vükseköğ...	TURİZ...	Özel B...	TÜKE...	91.750	91.750	9.175	0	0	0	0
Vükseköğ...	SPOR...	Özel B...	TÜKE...	79.750	79.750	7.975	0	0	0	0

Kaynak: <https://programbutce.sbb.gov.tr/>

Yukarıda yer alan Şekil 8’de bir kamu kurumunun her bir birimine verilen ödeneklerin aylar itibariyle dağılımının yapıldığı “Detay Düzeyde AHP Girişi” alt menü ekranı gösterilmiştir. Burada birimler üçer aylık dört dönem şeklinde her ay için onaylanmış ödeneklerini dağıtmakta ve T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı’na onay için e-Bütçe sistemi üzerinden bu ekran aracılığı ile göndermektedir. Merkezi yönetim kapsamında yer alan kamu idareleri daha sonra T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı’na onaylanmış AHP/AFP’leri doğrultusunda ilgili aya geldiğinde o aydaki rakamları serbest bırakılarak harcama yapabilmektedirler.

2.3.4.3. Ödenek Revize İşlemi

Bütçe uygulamasına başlanmasının ardından kamu idareleri çeşitli nedenler ile T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı’na onaylanmış AHP/AFP’lerinde değişiklik yapma ihtiyacı ile karşı karşıya kalabilmektedir. Bu durumda kamu merkezi yönetim kapsamında yer alan kamu idaresinin gerekçeli talebi ve T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı’nın onayı ile yapılan değişiklik işlemi revize olarak adlandırılmaktadır.

Revize işlemi, kamu kurumlarının hazırlamış oldukları Ayrıntılı Harcama Programı ile Ayrıntılı Finansman Programı’nın gider, gelir ve net finansman bölümlerinde yıl içinde yapılacak her türlü değişiklik işlemlerini ifade etmektedir. Bu işlem; tertibin

aylara dağılımını değiştiren revize işlemleri, tertibi değiştirmeyen faaliyetlere ilişkin revize işlemleri, faaliyetin aylara dağılımını değiştirmeyen alt faaliyet düzeyinde revize işlemleri ile yükseköğretim kurulu ve yükseköğretim kurumlarında kurumsal sınıflandırmanın birinci düzeyinin aylara dağılımını değiştirmeyen revize işlemleri, “01.03- işçiler”, “03.03- yolluklar”, “03.04- görev giderleri” ekonomik kodlarının üçüncü düzeyinde yapılacak revize işlemleri olarak dört başlıkta incelenmektedir.⁶ Aşağıda yer alan Şekil 9’da kamu kurumunun onaylanmış bir bütçe tertibinde yapılan revize işleminin e-Bütçe sistemindeki ekran görüntüsü gösterilmiştir.

Şekil 9: Revize İşlemi

Alt Faaliyet	Ekonomik Kod	Tertip	KBÖ	Son ...	O...	Ş...	M...	Nisan	Mayıs	Haz...	Tem...	Ağu...	Eylül	Ekim	Kas...	Ar...	Bloke
Yükseköğret...	Geçici Gb...	62.239.756.304...	515.000	426.500				20.000	-20.000								

Kaynak: <https://programbutce.sbb.gov.tr/>

Yukarıda yer alan Şekil 9’da ilgili bütçe tertibinin mayıs ayından 20.000 TL düşülmüş ve nisan ayına 20.000 TL eklenerek toplam bütçe ödeneğinde değişiklik olmadan söz konusu aylarda kullanılabilecek ödenek miktarının değiştirilmesi örnek olarak verilmiştir.

2.3.4.4. Ödenek Serbest Bırakma İşlemi

Kamu kurumlarının hazırlamış oldukları Ayrıntılı Harcama Programı ile Ayrıntılı Finansman Programı yürürlüğe girmeden önceki dönemde aylık yapılan harcamalara ilişkin yayımlanan bir genelgeyle düzenlenen harcama izinlerinin yetersiz kaldığı durumlarda ödenek kullanımına izin veren bir bütçe işlemidir. Bu işlemler Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından gerçekleştirilir ve bütçe tertibinin detay düzeyinde yapılmaktadır. Eğer kamu idareleri de gerek görürlerse faaliyet değişikliğine neden olmadan alt faaliyet düzeyinde serbest bırakma işlemi

⁶ Ayrıntılı bilgi için Bkz.: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (19/02/2024). 2024 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Uygulama Tebliği (Sıra No: 2). Sayfa: 5-7. <https://www.sbb.gov.tr/2024-yili-ahp-afp-uygulama-ve-butce-islemleri-hakkinda-butce-uygulama-tebliği-sıra-no-2/>

yapabilmektedirler. Aşağıda yer alan Şekil 10'da kamu idareleri tarafından yapılan serbest bırakma işlemine ait e-Bütçe sistemindeki ekran görüntüsü örnek gösterilmiştir.

Şekil 10: Serbest Bırakma İşlemi

Alt Faaliyet	Ekonomik	Tertip	Serbest	KBÖ	Ekle...	Düşülen	Son Durum	Toplam Serbest	Gönderilen	Harcanan	Kalan Serbest
Yükseköğretim ...	MAMUL MAL ALIML...	56.178.749.3041-043...	500.000	4.070.000	0	0	4.070.000	1.600.000	800.000	0.00	800.000.00

Kaynak: <https://programbutce.sbb.gov.tr/>

Yukarıdaki Şekil 10'da merkezi yönetim kapsamındaki özel bütçeli bir kamu idaresinin bir birime ait harcama kaleminde serbest bırakma işlemi örneği gösterilmiştir. Serbest bırakma işlemi ana menüde program bütçe uygulama başlığı altında bütçe işlemleri alt menüsünün içerisinde yer almaktadır.

2.3.4.5. Ödenek Ekleme İşlemi

Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri bütçe hazırlık ve görüşülme aşamalarında tahmin edilmeyen ve ödeneklendirilmeyen ancak mali yıl içerisinde çeşitli sebeplerle ortaya çıkan ihtiyaçlarını karşılamak için başta Yılı Bütçe Kanunu olmak üzere ilgili mevzuatın izin verdiği kaynaklardan ve izin verilen biçimde bütçelerindeki tertiplere ödenek ekleyebilmektedir. Bu işlem ödenek ekleme işlemi olarak adlandırılmakta e-Bütçe sistemi üzerinden ilgisine göre kamu idaresi tarafından ya da T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yapılmaktadır.

Ekleme işlemi bütçe mevzuatına göre; gelirli ödenek kaydı işlemi, özel gelir karşılığı özel ödenek kaydı işlemi, başlangıç ödeneğini aşan gelir fazlası karşılığı ödenek kaydı işlemi, likit karşılığı ödenek kaydı işlemi, şartlı bağış ve yardımların ödenek kaydı işlemi ve diğer ödenek kaydı işlemleri olarak detaylandırılarak, Bütçe Kanununun (B) işaretli gelir veya (F) işaretli finansman cetvelleri ile ilişkilendirmek suretiyle bütçede mevcut veya yeni açılacak tertiplere ödenek ilave edilmesi işlemleri olarak tanımlanmıştır.

Aşağıda yer alan Şekil 11'de merkezi yönetim kapsamında yer alan ve özel bütçeli bir kamu idaresi olan Pamukkale Üniversitesi'nin bir birimin mal ve hizmet alımı

tertibine likit karşılığı ödenek ekleme işleminin e-Bütçe sistemindeki ekran görüntüsü gösterilmiştir. Burada diğer bütçe işlemlerinden bu bütçe işleminin ayırt edici bölümü, eklemenin yapıldığı alanın karşılığında eklenen ödeneğin nasıl finanse edildiğini gösteren finans tertibi alanının da doldurulmasıdır.

Şekil 11:Ekleme İşlemi (Likit Karşılığı)

The image consists of two screenshots from the e-Budget system. The top screenshot shows the 'Gider Tertipleri' (Expense Budget Items) section. It features a table with the following data:

Alt Faaliyet	Ekono...	Tertip	Eklenen
Yükseköğretim ...	TÜKETİME ...	62.239.756.3048-0437.0014-02-03.02	15.000,00

The bottom screenshot shows the 'Finans Tertipleri' (Finance Budget Items) section. It features a table with the following data:

Kurum/Birim	Ekonomik	Tertip	Yeni	Eklenen
1 PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ	NET FİNANSMAN	0437-5.0.0.0	0	15.000,00

Kaynak: <https://programbutce.sbb.gov.tr/>

Yukarıda yer alan Şekil 11’de likit karşılığı ödenek kaydı ekleme türü örnek olarak gösterilmiş olup, yukarıda sayılan diğer ekleme işlemleri de yine aynı alt menüden merkezi yönetim kapsamında yer alan kamu idareleri ve T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yapılmaktadır.

2.3.4.6. Ödenek Aktarma İşlemi

Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri mali yıl içerisinde ortaya çıkan, bütçe hazırlık sürecinde öngörülmeleyen ihtiyaçlarını karşılamak için ödenek ekleme işleminin yanından ödenek aktarma işlemi de yapabilmektedir. Ödenek aktarma işleminin sınırları ve kuralları 5018 sayılı Kanun’un 21. ve 23. maddelerinde ve Yılı Bütçe Kanunu’nun ilgili maddelerinde düzenlenmekte; işlemler bu mevzuat çerçevesinde e-Bütçe sistemi üzerinden ilgisine göre merkezi yönetim kapsamında yer alan kamu

idareleri ve T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yapılmaktadır.

Ödenek aktarma işlemleri; kurumlar arası aktarma işlemi, kurum içi aktarma işlemi ve yedek ödenek tertiplerinden merkezi yönetim kapsamında yer alan kamu idarelerinin bütçelerine yapılan aktarma işlemi olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Başka bir ifade ile ödenek aktarma işlemi, belirli bir bütçe tertibine tahsis edilmiş olan ödeneğin, ilgili mevzuat hükümlerine dayanılarak bir tertipten düşülerek başka bir tertibe eklenmesi işlemidir (Resmi Gazete, 24/Aralık/2003, s. md. 21; T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2024, s. 1).⁷ Aktarma işlemleri e-Bütçe uygulamasında alt faaliyet birim düzeyinde ve kurum aktarma düzeyinde iki ayrı alt menüden gerçekleştirilmektedir.

Aşağıda yer alan Şekil 12’de merkezi yönetim kapsamındaki özel bütçeli bir kamu kurumunun, tertipleri aynı kalmak şartıyla, iki farklı birimi arasında gerçekleştirilen aktarma işleminin e-Bütçe sistemindeki ekran görüntüsü örnek olarak gösterilmiştir.

Şekil 12: Aktarma İşlemi

The screenshot displays the 'e-Bütçe' system interface. The left sidebar contains navigation options such as 'Bütçe Hazırlık Ek Form Girişleri', 'Bütçe Hazırlık Raporları', 'Program Bütçe Uygulama', 'Ayrıntılı Harcama Programı', 'Kurum İşlemleri', 'Bütçe İşlemleri', 'AHP Revize', 'Serbest İşlemleri', 'Ekleme', 'Aktarma', 'Aktarma -Alt Faaliyet -Birim Düzeyi', 'Ödenek İptali', 'Bütçe İşlem İptal', 'Bütçe İşlemleri Sorgulama', 'Bütçe Gerçekleşme Raporları', 'Personel Bilgileri', 'Kurumlardan Alınan İlave Bilgiler', 'Kullanıcı İşlemleri', 'Analitik Bütçe Hazırlık', and 'Üniversiteler Analitik Bütçe Hazırlık Detay'. The main area shows the 'Aktarma' process with fields for 'Yıl' (2024), 'İşlem' (Alt Faaliyetler Arası Aktarma), 'İşlem No', 'Tarih' (18.03.2024), 'Yazı No', 'İlgi', 'Not', and 'Alt İşlem' (Alt Faaliyetler Arası Aktarma). Below the form, there are buttons for 'Kaydet', 'Onayla', 'İcmal Onayla', 'İptal Et', 'Yazdır', and 'Yeni'. At the bottom, a table shows budget items with columns for 'Tertip Ekle', 'Tertip Çıkar', 'Yeni Tertip Ekle', '1', 'Yeni Satır', 'Alt Faaliyet', 'Ekonomik', 'Tüketime Yönelik...', '62.239.756.3048-0437.0014-02-03.02', '0', '10.000,00', '0,00', and '62.239.756.3048-0437.0015-02-03.02', '0', '0,00', '10.000,00'.

Kaynak: <https://programbutce.sbb.gov.tr/>

⁷ Ayrıntılı bilgi için Bkz.: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (19/02/2024). 2024 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Uygulama Tebliği (Sıra No: 2). Sayfa: 7-13. <https://www.sbb.gov.tr/2024-yili-ahp-afp-uygulama-ve-butce-islemleri-hakkinda-butce-uygulama-tebliği-sıra-no-2/>

Yukarıda yer alan Şekil 12’de gösterilen e-Bütçe sistemindeki ekran görüntüsü merkezi yönetim kapsamındaki özel bütçeli bir kamu idaresinde alt faaliyet düzeyinde yapılan, aynı faaliyet ve aynı ekonomik düzeyde kalınarak, sadece birimler arasında kurum içi ödenek aktarımına örnektir. Bu işlemde söz konusu kamu idaresinin bir harcama biriminin düşülen bölümüne diğer harcama biriminin eklenen bölümüne ihtiyaç tutarı yazılarak ödenek aktarma işlemi gerçekleştirilmektedir. Kurum içi ödenek aktarımı dışında kurumlar arası aktarma ve yedek ödenekten aktarma işlemleri de e-Bütçe sistemi üzerinden aynı ekran kullanılarak T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığınca yapılmaktadır.

2.3.4.7. Ödenek Devir İşlemi ve Ödenek İptal İşlemi

5018 Sayılı Kanun’un 20. maddesinin f bendinde “Cari yılda kullanılmayan ödenekler yılsonunda iptal olur” ifadesi ile mali yıl içerisinde kullanılmayan ödeneklerin ertesi yıla devrolamayacağı hüküm altına alınmış olsa da bazı özel durumlarda istisnai olarak ödeneklerin devredebileceği Yılı Bütçe Kanunları ile düzenlenmektedir.

Ödenek devri işlemi, ilgili kanunlarla hüküm altına alınmış olan her türlü ödeneğin, harcanmayan kısmının ertesi yıla devredeceği ve ödeneğin yılı bütçesiyle ilişkisinin kurulması ve kullanımına imkân sağlanması amacıyla mevcut veya yeni açılacak tertiplere eklenmesi işlemlerini ifade etmektedir. Bu işlem; akreditif artığı karşılığı ödenek kaydı işlemi, yüklenme artığı karşılığı ödenek kaydı işlemi, devreden dış proje kredileri karşılığı ödenek kaydı işlemi, şartlı bağış ve yardımların devri işlemi, özel gelir karşılığı tahsis edilen ödeneklerin devri işlemi, diğer ödenek devri işlemleri olarak detaylandırılmıştır.⁸ Söz konusu ödenek devir işlemleri Yılı Bütçe Kanunu işlemleri Yılı Bütçe Uygulama Tebliği çerçevesinde e-Bütçe sistemi üzerinden ilgisine göre merkezi yönetim kapsamında yer alan kamu idareleri ve T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yapılmaktadır.

Merkezi yönetim kapsamında yer alan kamu idareleri ya da T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı nasıl ki öngörülemeyen ihtiyaçları için e-Bütçe sistemi üzerinden ödenek ekleme ve aktarma ya da kullanılmayan ödeneklerin ertesi yıla devir işlemlerini yapıyorsa kullanılmayacağı öngörülen ya da yasal olarak

⁸ Ayrıntılı bilgi için Bkz.: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (19/02/2024). *2024 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Uygulama Tebliği (Sıra No: 2)*. Sayfa: 2,14. <https://www.sbb.gov.tr/2024-yili-ahp-afp-uygulama-ve-butce-islemleri-hakkinda-butce-uygulama-tebliği-sıra-no-2/>

kullanımı kısıtlanan ödenekler için iptal işlemi yapabilmektedir. Ödenek iptal işlemi muhtelif kanunlarla verilmiş olan yetkilere istinaden bütçe ödeneklerinin e-Bütçe sistemi üzerinden iptal edilmesi işlemidir. Bu bütçe işlemin gerçekleşmesi ile ödeneklerle ilgili daha önce yapılmış olan işlem hiç yapılmamış gibi olmaktadır.

2.3.4.8. Ödenek Gönderme İşlemi

Türkiye'deki bütçe uygulamasında kamu idareleri tarafından her bir tertip için serbest bırakılan, eklenen ya da aktarılan ödeneğin kullanılabilmesi için ödeneğin ilgili harcama birimine gönderilmesi gerekmektedir. Bu işlem ödenek gönderme işlemi olarak ifade edilir ve e-Bütçe sistemi üzerinden ilgili kamu idaresi tarafından gerçekleştirilir. Bu işlemin sonunda e-Bütçe sistemi ödenek gönderme belgesini oluşturur. Başka bir ifadeyle ödenek gönderme belgesi, ilgili harcama biriminin bütçe tertiplerine serbest kalan ay için ödeneğinin gönderilme işlemi için kullanılır. Aşağıda yer alan Şekil 13'te merkezi yönetim kapsamındaki özel bütçeli bir kamu idaresinde bir harcama birimi için düzenlenen ödenek gönderme belgesinin e-Bütçe sistemindeki ekran görüntüsü gösterilmiştir.

Şekil 13: Ödenek Gönderme Belgesi

Alt Faaliyet	Ekonomik	Tertip	Miktar	Kullanılabilir	Program	AltProgram	Faaliyet
Yükseköğretim Kurumları Birinci Öğretim	Yasal Giderler	62.239.756.3048-0437.0013-02-03.04.20	10.000	50.000	YÜKSEKÖĞRETİM	ÖN LİSANS EĞİTİM...	Yükseköğretim...

Kaynak: <https://programbutce.sbb.gov.tr/>

Yukarıda yer alan Şekil 13'te merkezi yönetim kapsamındaki özel bütçeli bir kamu idaresinde harcama biriminin kullanabileceği ödeneğinden bir kısmının ilgili birime ödenek gönderme belgesiyle ödeneğin gönderilme örneği yer almaktadır.

2.3.4.9. Gider-Gelir Durum Listesi/Masraf Cetveli

E-Bütçe sisteminde kamu idareleri tarafından sık kullanılan ve üzerinde durulması gereken bir başka menü gider-gelir durum listesi/masraf cetvelidir. Gider-gelir durum listesi/masraf cetveli, bir bütçe tertibinin başlangıç ödeneğini, kalan ödeneğini, toplam gönderilen ödeneğini, harcama miktarını vb. detaylarını gösteren bir raporlama menüsüdür. Bu menüde bir kamu kurumunun veya bir kamu kurumu harcama biriminin detay düzeyde ödenekleri raporlanmaktadır.

Aşağıda yer alan Şekil 14'te gider-gelir durum listesi/masraf cetveli menüsünün e-Bütçe sistemindeki ekran görüntüsü gösterilmiş olup çok sayıda filtreleme seçeneği sayesinde istenilen durumun raporu bu ekran aracılığıyla detaylı bir şekilde alınabilmektedir.

Şekil 14: Gider-Gelir Durum Listesi/Masraf Cetveli

Kaynak: <https://programbutce.sbb.gov.tr/>

Yukarıda yer alan Şekil 14'te gider-gelir durum listesi/masraf cetvelinin birim düzeyinde ve gider tertipleri seçenekleriyle raporlanma örneği gösterilmiştir. Ayrıca bu

rapor sadece kurum düzeyinde ve kamu kurumunun gelir durumunu da gösterecek şekilde alınabilmektedir.

Bu bölümde elektronik ortama taşınan kamu hizmetlerinden biri olan bütçe işlemleri anlatılmış ve e-Bütçe sistemi üzerinden uygulama örnekleri gösterilmiştir. Kamu hizmetlerinin elektronik ortamda hem sunucusu hem de yararlanıcısı olan kamu kurumları ve çalışanları, bütçe iş ve işlemlerini e-Bütçe uygulaması üzerinden gerçekleştirmektedirler. Ancak merkezi yönetim kapsamı dışında kalan idareler e-Bütçe sistemi kullanmamaktadır. Çalışmanın asıl amacı da kurumlar arasında bu ikiliğin giderilmesi yönünde belediyelerde e-Bütçe sisteminin uygulanabilirliğini incelemektir. Bu nedenle bir sonraki bölümde bazı belediyeler ile görüşülerek bütçe işlemleri ve sistem uygulanabilirliği incelenecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

E-BÜTÇE SİSTEMİNİN BELEDİYELERDE UYGULANABİLİRLİĞİ

Bir şehirde vatandaşların ihtiyaç duyduğu çoğu hizmeti sağlayan ve yerel yönetim birimleri içerisinde e-Hizmet sunumuna en yakın olanı belediyelerdir (Şahin, 2016, s. 220). Önceki bölümlerde bahsedilen e-Devlet unsurları bakımından da vatandaşlara en yakın e-Hizmet sunucusu olan belediyeler, aynı zamanda devletin bir parçası olduğundan dolayı hem e-Devletten yararlanan hem de e-Devlet hizmetlerini sunan tarafta yer almaktadır.

Kamu kurumlarının bir hizmeti sunabilmesi için gerekli olan birçok iş ve işlem vardır. Bu iş ve işlemlerden biri de belediyelerin ilgili mevzuata göre yürütmeleri gereken bütçe işlemleridir. Kamu kurumlarının kendi içerisinde, diğer idarelerle ve kamu çalışanlarıyla birlikte yaptığı tüm işler günümüzde dijital ortama taşınmıştır. Bütçe sürecinin ve işlemlerinin belediyelerde merkezi yönetimin kullandığı e-Bütçe sisteminden farklı sistemler kullanılarak yapıldığı bilinmektedir. Bu nedenle, bu bölümde yerel yönetim, belediye ve e-Belediye kavramlarına değinilecek ve ardından belediyelerin bütçe sürecinden bahsedilecektir. Son olarak merkezi yönetim birimlerinde kullanılan e-Bütçe sisteminin belediye bütçe işlem ve süreçleri içerisinde uygulanabilirliği değerlendirilecektir.

3.1. Türkiye’de Yerel Yönetim ve Belediye

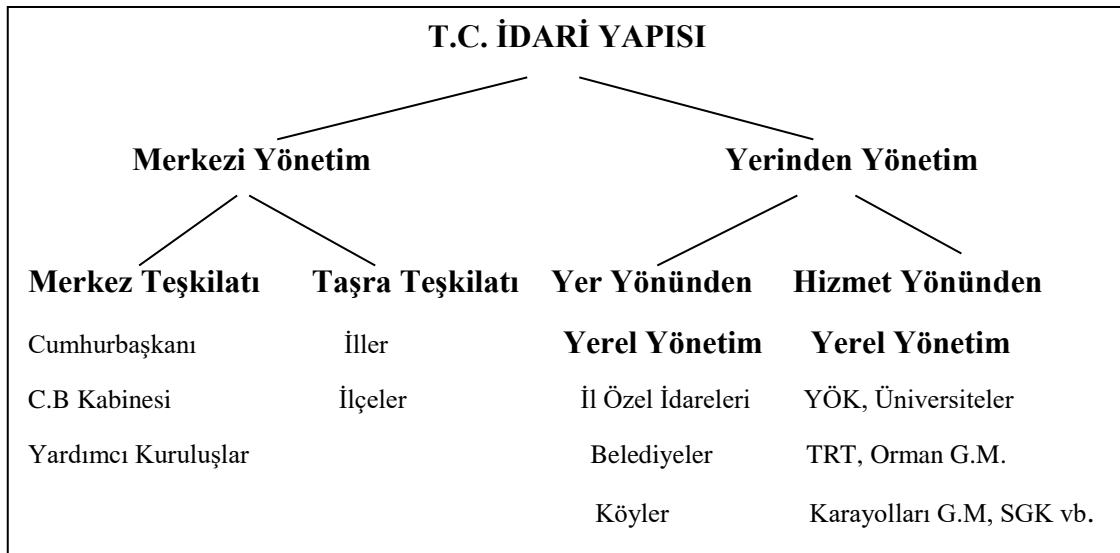
Yerel yönetim, “Âdem-i Merkeziyet”, “Yerinden Yönetim” ya da “Mahalli İdare” olarak bilinen, belli amaçlara, ihtiyaçlara cevap verme adına veya siyasi, kültürel, tarihsel vb. etkenler dolayısıyla ortaya çıkmış bir kavramdır (Keleş, 2009, s. 21-24). Bu kavram, idari yapı, yasal yapı, mali yapı ve uygulamalar konusunda ülkeler arasında farklılık gösterse de belirli bir coğrafya üzerinde idari ve mali bir özerkliğe sahip seçilmiş organlar vasıtasıyla yönetilen bölgesel ya da mahalli (yerel) kamu kurumlarını ifade etmektedir (Mecek vd. , 2015, s. 1).

1982 yılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasınının 127. Maddesinde “*Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.*” denilerek tanımlanmıştır (Resmi

Gazete, 1982). Ayrıca 5018 sayılı Kamu Mali ve Kontrol Kanununun 3. maddesinin (e) bendinde “Mahalli idare: Yetkileri belirli bir coğrafi alan ve hizmetlerle sınırlı olarak kamusal faaliyet gösteren belediye, il özel idaresi ile bunlara bağlı veya bunların kurdukları veya üye oldukları birlik ve idareleri... ifade eder.” denilmektedir (Resmi Gazete, 24/Aralık/2003).

Bu tanımlamalardan yola çıkıldığında ve ülkemizin siyasi ve idari yapısı göz önüne alındığında kamu hizmetlerinin sunumunda merkezi yönetim birimlerinin ve mahalli idarelerin görev yapmakta olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda ülkemiz idari yapılanmasında yer alan mahalli idareler; belediyeler, il özel idareleri ve köyler olarak saymak mümkündür (Tüğen, 2016, s. 71). Ayrıca ülkemiz idari yapısı ele alındığında yerinden yönetimin iki şekilde kurulduğu görülmektedir Bunlar; bölgesel veya coğrafi alanı kapsayan “yer yönünden yerel yönetim” ve hizmet unsurunu içeren “hizmet yönünden yerel yönetimdir” (Keleş, 2009, s. 23; Ulusoy ve Akdemir, 2017, s. 64). Aşağıda yer alan Şekil 15’te Türkiye Cumhuriyeti’nin idari yapısı ve yukarıdaki açıklamalar temel alınarak yerel yönetim birimlerinin idari yapısı içerisindeki yerleri ile kapsam bakımından farklılıkları gösterilmiştir.

Şekil 15: Türkiye Cumhuriyeti İdari Teşkilatı

Kaynak: (Gözler & Kaplan, 2015, s. 54)

Yukarıdaki tanımlamalarda ve Şekil 15’te yer alan belediye, belirli bir coğrafi alanda o bölgedeki halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamak ve yine o bölge halkı tarafından organlarının seçilerek oluşturulan kamu hizmeti sunan kurumlardır. Belediyenin tam

tanımını vermeden önce ülkemizdeki belediye yapısının ne olduğuna bakmakta yarar olacaktır. Aşağıda yer alan Şekil 16’da Türkiye’deki belediye türleri gösterilmiştir.

Şekil 16: Türkiye’de Belediye Türleri

Kaynak: (Gözler & Kaplan, 2015, s. 85)

Her ne kadar 1982 yılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 127. Maddesinde ve 5018 sayılı Kamu Mali ve Kontrol Kanununun 3. maddesinin (e) bendinde sayılan mahalli idare birimleri arasında büyükşehir belediyesinde bahsedilmese de yukarıda yer alan Şekil 16’da gösterildiği üzere ülkemizde iki farklı belediye kanunu ve buna bağlı iki farklı belediye yapısı vardır. Buna göre her iki belediye kanunundaki belediye kavramı aşağıda tanımlanmıştır.

5393 sayılı Belediye Kanunu’na göre; “*Belediye: Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini, ... ifade eder.*” denilmektedir (Resmi Gazete, 2005). Ayrıca 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’na göre; “*Büyükşehir belediyesi: Sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisini, ... ifade eder.*” denilerek tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 2004).

Bu tanımlamalara bakıldığında, aradaki farkın belediye sınırı ve belediye yetkileri olduğu görülmekle birlikte 5393 sayılı Kanunda “belde” kelimesiyle daha düşük ölçekli bir alanı kapsadığı ancak 5216 sayılı Kanunda belediye sınırının “il mülki sınırı” olduğu

ifade edilmektedir. Ayrıca 5216 sayılı Kanunda ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan bir yetki olduğu da ifade edilmiştir.

İki belediye türü arasındaki bir diğer ayırım belediyelerin kurulmasına yönelik olarak belirlenen nüfus şartıdır. 5393 sayılı Belediye Kanununun 4. Maddesinde, “*Nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilir. İl ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunludur*” (Resmi Gazete, 2005). 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 4. Maddesinde ise, “*Toplam nüfusu 750.000’den fazla olan illerin il belediyeleri kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebilir.*” denilmektedir (Resmi Gazete, 2004).

Türkiye’de belediyelerin yapısı incelendiğinde karşımıza çıkan iki ayrı kanun bulunmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak belediyelerin ve büyükşehir belediyelerin görevleri her iki kanunda ayrı ayrı düzenlenmiştir. Genel olarak belediyelerin görevleri⁹; İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım temizlik ve katı atık, zabıta, itfaiye, defin ve mezarlıklar hizmetleri, ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar, sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma hizmetleri, devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımı, sağlık tesisi inşaatı-bakım onarımı, kültür ve tabiat varlıkları bakım onarımı, spor ile ilgili yardım ve faaliyetler, belde sakinlerinin müşterek ihtiyaçları için her türlü faaliyeti yapmak, yasak koymak, uygulamak ve kanunlarda belirtilen cezaları vermek, izin ve ruhsat vermek, vergi, resim, harç vb. tarh, tahakkuk ve tahsilini yapmak, toplu taşıma yapmak ve düzenini sağlamak, katı atıkların toplanması ayrışması vb. işleri yapmak, kamulaştırma yapmak, kiraya vermek, borç almak ve bağış kabul etmek şeklinde sıralanabilir.

5393 Sayılı Belediye Kanunu’nda sayılan görev, sorumluluk, yetki ve imtiyazlar büyükşehir belediyeleri içinde geçerli olmakla birlikte 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda daha detaylı ve liste şeklinde sayılmıştır (5216 md. 7). Bunun temel sebebi büyükşehir ilçe belediyeleri ile büyükşehir belediyesi arasında görev-yetki uyumsuzluğunun önüne geçmektir (Mecek vd. , 2015, s. 121; Ulusoy ve Akdemir, 2017, s. 335).

⁹ Detaylı bilgi için bakınız: 5393 Sayılı Belediye Kanunu ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu

Belediyeler ile büyükşehir belediyeleri arasında yukarıda bahsedilen ayrımların yanı sıra görev, sorumluluk, yetki ve imtiyazlar bakımından da farklılıklar mevcuttur. Söz konusu farklılıklar aşağıda yer alan Tablo 10’da özet bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 10: Belediyelerin Görev, Sorumluluk, Yetki ve İmtiyazları arasındaki Farklar

	İL VE İLÇE BELEDİYELERİ	BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ
Stratejik Plan, Yatırım Programı, Bütçe ve Kesin Hesap	Hazırlamak ve onaylamak.	Hazırlanan ilçe belediyelerinin ve büyükşehir belediyesinin bütçe ve kesin hesabı birlikte onaylanır ve tek bütçe halinde bastırılır.
İmar Planı	Yapmak ve onaylamak.	Yapmak ve ilçe belediyelerinin imar planlarını onaylamak, denetlemek
Yetki Alanı	Belediye sınırı	İl sınırı
Altyapı Koordinasyon Merkezi	Yok	Var
Ulaşım Koordinasyon Merkezi	Yok	Var

Kaynak: 5393 Sayılı Belediye Kanunu ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (Tablo yazar tarafından düzenlenmiştir.)

Yukarıda yer alan Tablo 10’da büyükşehir belediyeleri ile il belediyelerinin görev, sorumluluk, yetki ve imtiyazları arasındaki farklar özetlenerek gösterilmeye çalışılmış olup, büyükşehir belediyelerinin kapsamının daha geniş olduğu görülmektedir.

Türkiye’de yerel yönetim ve belediye kavramları genel hatlarıyla incelenmiş olup, ilgili kanunlara göre ülkemizdeki belediyelerin ayrımlarından, görev, yetki ve sorumluluklarından bahsedilmiştir. Belediyelerin yapısını ve genel yönetim içerisindeki durumunu daha iyi anlayabilmek adına bu başlığın alt başlığı olarak yerel özerklik ve mali yerelleşme kavramlarına da kısaca değinilecektir.

3.1.1. Yerel Özerklik

Yerel özerklik ya da mahalli özerklik kavramını açıklamadan önce özerklik kavramına değinmekte yarar olacaktır. Özerklik, Türk Dil Kurumu'na göre, bir kurumun düzenlenmiş bir yasaya göre ayrı olarak kendini yönetme hakkı anlamı taşımaktadır. Genel anlamıyla ise bir kişinin, bir topluluğun ya da bir kuruluşun belirlenmiş kanunlara göre, kendi kendini özgürce yönetme hakkının olması veya kendi uyacağı yasayı kendisinin koymasını ifade edilebilir (Türk Dil Kurumu, 2024). Bu tanımlama ışığında, ülkemiz idari ve mali yapısı göz önünde bulundurulduğunda belediyeler, belirli yasalara göre kendilerine hem idari hem de mali özerklik verilen kurumlardır.

Türkiye'de kamu hizmetleri sunumu açısından merkezi yönetim ağırlıklı bir yönetim anlayışı söz konusudur. Merkezi yönetimin kamu yönetimindeki bu ağırlığı temel olarak ülkemiz Anayasası'ndan kaynaklanmaktadır. Anayasamızda benimsenen yetki genişliği ilkesi gereği yerel düzeydeki kamu hizmetleri merkezi yönetimin taşra teşkilatları eliyle yürütülmektedir (Kerimoğlu & Yılmaz, 2005, s. 6). Ülkemizde yürürlükte bulunan idari ve mali mevzuat ile bu durum düzenlenmiş ve bu doğrultuda ilgili mevzuat ile hangi kamu hizmetinin kim tarafından yürütüleceği ve hangi mali kaynakların, kim tarafından tahsil edileceği belirlenmiştir.

Teorik olarak mahalli idareler, seçimle göreve gelmiş olmaları, kendi organları eliyle iş ve işlemlerini yürütmeleri ile ayrı bir tüzel kişilik sahibi bulunmaları nedeniyle demokratik ve özerk kuruluş niteliği taşımaktadır. Mahalli idarelerin bu genel özellikleri ise yerel özellik kavramını ortaya çıkmaktadır. Bu açıklamalar doğrultusunda yerel özellik kavramı; özellikle bir mahalli topluluğun yerel nitelikte olan hizmetleri, kendi seçtikleri kişiler tarafından görülebilmesi ve bu nedenle kendi kaynaklarına da sahip olabilmesi şeklinde tanımlanabilir (Keleş, 2009, s. 52).

Yerel özerklik, önceki başlıkta yer alan Şekil 15'te Türkiye'nin idari yapısı içinde gösterilen yerinden yönetim anlayışının temel bir özelliği olarak kabul edilebilir. Uygulamada yerel özelliğin kapsamı ve boyutu ise mahalli idarelerin görev ve sorumluluklarını yerine getirirken, merkezi idarenin kontrolünden ne kadar bağımsız hareket edebildiği ve kendini merkezi idareye ne ölçüde ihtiyacı olmadan yönetebildiği ile ilgilidir. Ayrıca yerel özerklik kavramı, yerel yönetimlerin sundukları veya sunacakları

kamu hizmetlerini belirleme ve kamu hizmetlerine ilişkin gelir sağlayabilme hakkını içerdiğinden dolayı seçilmiş yönetimin meşruluğunu da ilgilendiren bir kavramdır.

Yerel özerkliğin asıl amacı yerel kamu hizmetlerin daha hızlı, daha basit, daha ucuz ve daha iyi sunulmasını sağlamak içindir. Ayrıca yerel özerkliğin varlığı, merkezi yönetimden yerel yönetimine talep edilecek bir hizmetin ulaşmasındaki gecikmeyi de önlemektedir (Tortop, 1996, s. 4).

3.1.2. Mali Yerelleşme

Kamu mali yönetim sisteminin hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimlerde etkin bir şekilde yürütülmesinin en önemli şartlarından birisi merkezi idare ve yerel yönetimler arasında görev ve kaynak paylaşımının açık şekilde yapılmasıdır. Bu durumda yerel yönetimlerin sunacakları hizmetlere yetecek gelir kaynağına sahip olmaları oldukça önemlidir. Bu nedenle kaynak paylaşımı sistemini yakından ilgilendiren ve birbirleriyle ilişkili olan iki önemli kavram ortaya çıkmaktadır. Bunlar; idari yerelleşme ve mali yerelleşmedir. İdari/yönetsel yerelleşme bir önceki başlıkta da değinildiği üzere görev ve sorumluluğunu yerel yönetimlere devredilmesidir. Mali yerleşme ise merkezi idare tarafından yerel yönetimlere devredilen görev ve sorumlulukları yerine getirebilmeleri için sağlanan mali kaynakların yerel yönetimlere devredilmesidir (Yılmaz vd., 2017, s. 50).

Mali yerelleşme, ulusal düzeydeki merkezi yönetimin görev yetki ve sorumlulukları ile bunları gerçekleştirecekleri bir kısım gelirleri yerel düzeydeki idarelere bırakması anlamını taşımaktadır. Mali yerelleşmenin ne düzeyde gerçekleşeceği ise bir ülkenin politika önceliklerine, makroekonomik sorunlarına, ekonomik büyümesine, ekonomik istikrarına ve diğer önceliklerine vb. göre birçok faktör tarafından değişiklik gösterebilmektedir (Neyaptı, 2005, s. 105).

Mali yerelleşme tanımı gereği, yerel yönetimlerin, üzerlerine düşen kamu hizmetlerini yerine getirebilmeleri için belirli bir gelire sahip olmalarını gerekli kılmaktadır. Kendi gelir ve giderlerine sahip olmayan yerel yönetimler mali kaynaklarının yetersizliği durumunda görevlerinin sınırlanması ve merkezi yönetimin daha çok müdahalesi ile karşı karşıya kalabilmektedir. Başka bir ifade ile mali kaynakları yetersiz olan yerel yönetimler kendi hizmet alanlarına giren bazı görevleri de merkezi

yönetimlere devrederek özerkliklerini sınırlandırabilmektedirler. Bu da yerel idarelerin mali özerkliğini dolayısıyla idari özerkliklerini de tehdit eden bir durum olmaktadır (Tortop, 1996, s. 7). Bu nedenle yerel yönetimler için mali özerkliğin/yerelleşmenin önemi oldukça büyüktür.

E-Devletin gelişimini kamu kurumlarından ayrı tutmak mümkün olmadığı gibi yerel idareler içinde belediyelerin de e-Dönüşümde payı oldukça büyüktür. Çünkü daha öncede ifade edildiği üzere belediyelerin; vatandaş-kurum, vatandaş-kamu çalışanı ve vatandaş-hizmet ilişkisi daha yakın bir ilişkiyi kapsamaktadır. Ayrıca belediyelerin sunucusu ve yararlanıcısı olduğu pek çok kamu hizmeti olmakla birlikte belediyeler, bu hizmetleri elektronik ortama da taşımışlardır. Bu nedenle bir sonraki başlıkta elektronik belediye ya da e-Belediye kavramından bahsedilecektir.

3.2. E-Belediye Kavramı

Önceki bölümlerde e-Devlet ile ilgili yapılan tanımlamalar, amaçlar, yararlar ve unsurlar e-Belediye kavramı içinde birebir geçerlidir. Buradaki ayırım e-Hizmetlerin, hizmet sunucusu olan belediyeler ile hizmetten yararlanan yerel düzeydeki paydaşlar arasında gerçekleşmesidir.

E-Belediye kavramı, yerel yönetimlerde belediyelerin yetki alanına giren hizmetlerin elektronik ortamda sunulması ve yararlanılmasıdır. Bu bağlamda e-Belediye kavramı, bir bütün olan e-Devletin bir parçasıdır (Erdal, 2002, s. 169; Şahin, 2016, s. 224). Belediyeler buldukları coğrafi ve hizmet alanı nedeniyle merkezi yönetim idarelerine göre e-Devlet projelerinin sunumunda daha avantajlı bir konumdadır. Ayrıca belediyeler, yerel halkla daha yakın olmaları sebebiyle daha doğru bir şekilde hizmet ihtiyaçlarına cevap verebilmektedir. Bu sebeple belediyelerin yapısı gereği hizmetlerin elektronik ortamda sunulması merkezi yönetimlere nazaran daha kolay uygulanabilir olduğu görülmektedir (Uçkan, 2003, s. 295).

E-Belediyenin tanımından ziyade aşağıda yer alan Tablo 11’de hem belediye açısından hem de vatandaş açısından işlevleri kısaca verilmiştir. Karakaya’nın(2006) E-Belediyecilik Kılavuzu Yerel Yönetim Vatandaş Etkileşimi raporunda tanımlamış olduğu bu işlevler e-Devlet ile de örtüşmektedir.

Tablo 11: E-Belediyenin İşlevleri

E-Belediye'nin Belediye Açısından İşlevleri	E-Belediye'nin Vatandaş Açısından İşlevleri
Hizmetlerin sağlanmasında etkinlik ve verimlilik	Daha kaliteli hizmet
Vergi adaletinin sağlanması	Vatandaş odaklı hizmet
Performans ölçümü	7 gün 24 saat hizmet
Modernleşme ve reform aracı	Hizmetlerin tasarımında katılım imkânı
Bilgiye dayalı karar verme mekanizmalarının gelişimi	Daha saydam ve hesap verebilir yönetim

Kaynak: (Karakaya Polat, 2006, s. 10)

Yukarıda yer alan Tablo 11'de e-Belediye'nin kurum ve vatandaş açısından işlevleri gösterilmiştir. Buna göre kamu hizmetlerinde hem sunum hem de yararlanma açısından kalite artışı, etkinlik ve verimlilik artışı ile daha şeffaf bir yapı görülmektedir.

Dünya'da pek çok ülkede e-Belediyecilik yapılmakla birlikte bunlara ilk olarak şehir uygulama örnekleri; ABD'nin Phoenix, Almanya'nın Duisburg, İngiltere'nin Braintree, Hollanda'nın Tilburg ve Danimarka'nın Farum bölgeleri gösterilebilmektedir. Bu şehirlerdeki uygulamaların ortak özelliklerini yerel yönetimde; vatandaş odaklı yönetim, katılımlı yönetim\yönetişim ve etkili iletişim olarak özetlemek mümkündür (Şat, 2008, s. 212).

Ülkemizde ise yerel yönetimlerde e-Belediye uygulamalarının ilki ve en önemlisinin "Yerel-Net Projesi" olduğu söylenebilir (Yıldırım ve Öner, 2004, s. 55). Bu proje 2000 yılında yerel hizmetleri yürüten belediye, il özel idareleri ve köylerin kendi aralarındaki koordinasyonu ve bu kurumların vatandaşlarla olan iletişimini sağlamak amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı ile Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresinin ortaklaşa geliştirilmiştir. Daha sonra 2001 senesinde İçişleri Bakanlığı ile Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü "Yerel Bilgi (Yerel Yönetimler Bilgi Tabanı) Projesi" için bir protokol imzalamışlardır. Bu proje ile yerel yönetimlerle alakalı bütün verilerin elektronik bir ortamda saklanması, derlenmesi ve kullanılması amaçlanmıştır (Arıkboğa, 2017, s. 1625-1626).

Türkiye'de e-Devlet sistemine geçiş sürecinde yer alan çalışmalar içerisinde kilometre taşı sayılan, Devlet Planlama Teşkilatı 2006-2010 Bilgi Toplumu Stratejisi

eylem planında yerel yönetimler ile ilgili pek çok hedef belirlenmiştir. Bu hedefleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- *“Yerel yönetimlerce elektronik ortamda sunulan hizmetler geliştirilecek, veri paylaşımı sağlanacak ve bunlara ilişkin esaslar belirlenecektir.*
- *Yerel hizmetlerin çevrimiçi sunumunda başarılı uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.*
- *e-Demokrasi uygulamalarıyla halkın yönetime etkin katılımı sağlanacaktır.*
- *Ayrıca, yerel yönetimlerde bilgiye dayalı performans değerlendirme mekanizmaları yaygınlaştırılacaktır.*
- *Mahalli idareler arasındaki iş birliği ve koordinasyonun sağlanmasını İç İşleri Bakanlığı yapacaktır” (Devlet Planlama Teşkilatı, 2006, s. 32).*

Günümüzde, yukarıda sıralanan bu hedeflerin bazıları gerçekleşmiş, bazıları hiç gerçekleşmemiş ve bazıları da kısmen gerçekleşmiştir. Bu kapsamda belediyeler sundukları hizmetlerde elektronik sistemler geliştirecek ve yaygınlaştıracaklardır. Bu nedenle Türkiye’de yerel yönetimler için birçok e-Belediye uygulaması yapılmıştır. Bunların bazıları; “YER-YÖN” (Yerel Yönetimlerin Güçlendirilmesi Araştırma Projesi), “YEREP” (Yerel Yönetimler Eğitim Malzemesi Geliştirme Projesi), “TBB” (Türkiye Belediyeler Birliği), “BELBİS” (Belediye Yönetim Bilgi Sistemi) (Erdoğan, 2019, s. 557) ve son olarak İçişleri Bakanlığı “e-Belediye Bilgi Sistemi” adında tüm belediyeler için tek bir uygulama geliştirmiştir. Belediyecilikle ilgili tüm işlemleri kapsayan modüllerin olduğu bir portal olan e-Belediye sistemidir.

E-belediye sistemi, 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun ek 3. maddesinde, *“Belediyeler, mevzuatla kendilerine verilen görev ve hizmetlerin yürütülmesi ve vatandaşlar tarafından yapılan başvuruların sonuçlandırılması amacıyla her türlü idari iş ve işlemin yürütüldüğü e-Belediye bilgi sistemini kullanır. e-Belediye bilgi sistemini kurmaya, işletmeye, veri saklama, veri iletimi ve veri paylaşımı ile ilgili politikaları tespit etmeye, çalışma usul ve esaslarını belirlemeye ve bu sistem ile ilgili merkezî bir hizmet standardizasyonu oluşturmaya İçişleri ile Çevre ve Şehircilik bakanlıkları müştereken yetkilidir.”* denilerek ifade edilmiştir. Ayrıca yine aynı kanunun geçici 10. maddesinde, *“Belediyeler, e-Belediye bilgi sisteminin kurulduğuna dair bildirimini İçişleri Bakanlığı tarafından*

yapılmasından itibaren e-Belediye bilgi sistemi ile ilgili çalışmaları bir yıl içinde tamamlar. Benzer sistemi kullanan belediyeler, sistemlerinde bulunan ve e-Belediye bilgi sistemi için gerekli olan verileri e-Belediye bilgi sistemini kullanmaya başladıkları tarihten itibaren bir yıl içinde e-Belediye bilgi sistemine aktarır. İçişleri Bakanı, gerektiğinde bu süreyi bir katına kadar uzatabilir.” denilmektedir (Resmi Gazete, 2005).

Böylelikle; 10 Mart 2018 tarih ve 30356 sayılı Resmî Gazete ile 7099 Sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile e-Belediye bilgi sistemi kanunlaşmış ve yürürlüğe girmiştir. Sonraki süreçte ise İçişleri Bakanlığı tarafından e-Belediye bilgi sistemi projesi kapsamında Antalya Büyükşehir Belediyesi, Bitlis İl Belediyesi ve Malatya Battalgazi Belediyesi pilot belediye olarak seçilmiştir.¹⁰

E-Belediye Bilgi Sistemi projesinde; 45’i İç İşleri Bakanlığı, 22’si Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yapılmış olan toplam 67 modül bulunmaktadır (T.C. İçişleri Bakanlığı e-BELEĞİYE, 2023).¹¹ Bu modüllerden bazıları şunlardır: Elektronik Belge Yönetim Sistemi (EBYS) Modülü, Gelir Modülü, Muhtar Bilgi Sistemi, Personel Alım İlan Modülü, Eğitim Takip Modülü, Makine İkmal Modülü, Taşınır Mal Modülü, Stratejik Plan Modülü, **Analitik Bütçe Modülü, Performans Esaslı Bütçeleme Modülü**, Evlendirme Modülü, Doküman Yönetim Sistemi, Harcama Modülü, Üst Yapı Modülü, Analitik Muhasebe Modülü, Ruhsat Modülü, Alt Yapı Modülü, Taşınmaz Mal Modülü, Varlık Muhasebesi Modülü, Personel Özlük Modülü vb. (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2023). Çalışmamızın ana konusu e-Bütçe sistemi olduğundan e-Belediye sistemi içerisinde mevcut olan analitik bütçe modülüne kısaca değinmekte yarar olacaktır. Bir sonraki başlıkta belediyelerdeki bütçe süreci detaylı olarak ele alınacaktır.

“E-Belediye Sistemi Analitik Bütçe Modülü: Belediyelerin bütçe kayıt ve takibinin yapıldığı modüldür.” şeklinde genel olarak tanımlanmaktadır. Analitik Bütçe Modülünün altında yer alan başlıklar ise Tanıtım İşlemleri, Bütçe İşlemleri, Muhasebe İşlemleri,

¹⁰ (<https://www.belediye.gov.tr/pilot-belediye-secimleri>).

¹¹ E-Belediye Sistemi hakkında daha detaylı bilgi için: <https://www.belediye.gov.tr/> adresinden inceleyiniz.

Arama İşlemleri, Cetvel İşlemleri, Raporlar, Büyükşehir İşlemleri, Kriterli Rapor Sorgulama ve Tüm Kayıtlarda Düzeltme şeklinde sıralanmaktadır.¹²

Bu sistemin uygulamasına geçmiş olan belediyelerde, yetkili olan belediye personelleri tarafından mali iş ve işlemler yapılmaktadır. E-Belediye Sistemi Analitik Bütçe Modülünde temel amaç, sistemi kullanan belediyelerin yürütecekleri mali işlemlerinin detaylı ve saydam bir şekilde görünmesidir. Bu sebeple kurumsal sınıflandırma, fonksiyonel sınıflandırma, finansman tipi sınıflandırma ve ekonomik sınıflandırma şeklinde analitik bütçe sınıflandırmasına uygun olmak üzere sistemde işlemler yürütülmektedir.¹³ Bir sonraki başlıkta belediyelerin bütçe hazırlık, bütçe uygulama, belediyelere ait gelir ve giderler ile belediyelerin bütçe sisteminden bahsedilecektir.

3.3. Belediyelerde Bütçe Süreci

Belediyelerde bütçe sürecini anlatmadan önce belediyenin organlarından bahsetmekte yarar olacaktır. Bunlar; 5393 sayılı Kanun kapsamındaki belediyelerde, Belediye Meclisi, Belediye Encümeni ve Belediye Başkanı, 5216 sayılı Kanun kapsamındaki belediyelerde ise Büyükşehir Belediye Meclisi, Büyükşehir Belediye Encümeni ve Büyükşehir Belediye Başkanıdır. Her bir belediye organının görev ve yetkileri yine bu iki mevzuatta düzenlenmiştir (Resmi Gazete, 2005 ; Resmi Gazete, 2004). Aşağıda yer alan Tablo 12’de belediye organları ile bütçe görevleri ve yetkileri özetlenerek gösterilmiştir.

Tablo 12: Belediye Organları ve Bütçe Görev ve Yetkileri

KAPSAMA GÖRE BELEDİYELER	BÜTÇE GÖREV VE YETKİLERİ
5393 Sayılı Kanun Kapsamındaki Belediyeler	
Belediye Meclisi	Stratejik Plan, Yatırım Programı, Bütçe ve Kesin Hesabı kabul etmek, 1. Düzey aktarma yapmak.
Belediye Encümeni	Stratejik Plan, Yatırım Programı, Bütçe ve Kesin Hesabı inceleyip belediye meclisine görüş bildirmek, 2. Düzey aktarma yapmak.
Belediye Başkanı	Belediyeyi Stratejik Plana uygun yönetmek, Bütçeyi uygulamak, bütçede meclis ve encümenin yetkisi dışındaki aktarmalara onay vermek.
5216 Sayılı Kanun Kapsamındaki Belediyeler	

¹² (<https://www.belediye.gov.tr/analitik-butce-modulu>).

¹³ (<https://www.belediye.gov.tr/analitik-butce-modulu>).

Büyükşehir Belediye Meclisi	Stratejik Planı Hazırlamak, Büyükşehir İlçe Belediyelerinin Yatırım Programı ve Bütçelerini kabul etmek.
Büyükşehir Belediye Encümeni	Stratejik Plan, Yatırım Programı, Bütçe ve Kesin Hesabı inceleyip belediye meclisine görüş bildirmek
Büyükşehir Belediye Başkanı	Belediyeyi Stratejik Plana uygun yönetmek, Büyükşehir Belediyesinin Bütçe Tasarısını ve Kesin Hesabı hazırlamak

Kaynak: 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu

Yukarıda yer alan Tablo 12’de görüldüğü üzere belediye bütçelerinin onaylama yetkisi belediye meclislerine aittir. Ancak Büyükşehir belediyeleri ile il belediyeleri arasında bu durumla ilgili bir fark vardır. Bu fark, büyükşehir belediye meclislerinin kendi bütçelerine ek olarak büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçelerini de görüşüp tek bir bütçe olarak kabul etmeleridir. Belediyelerde bütçe hazırlık ve bütçe işlem süreçlerini anlatmadan önce belediyelerin bütçe sisteminden bahsetmekte yarar olacağı için bir sonraki başlıkta belediyelerin bütçe sisteminden bahsedilecektir.

3.3.1. Belediyelerde Bütçe Sistemi

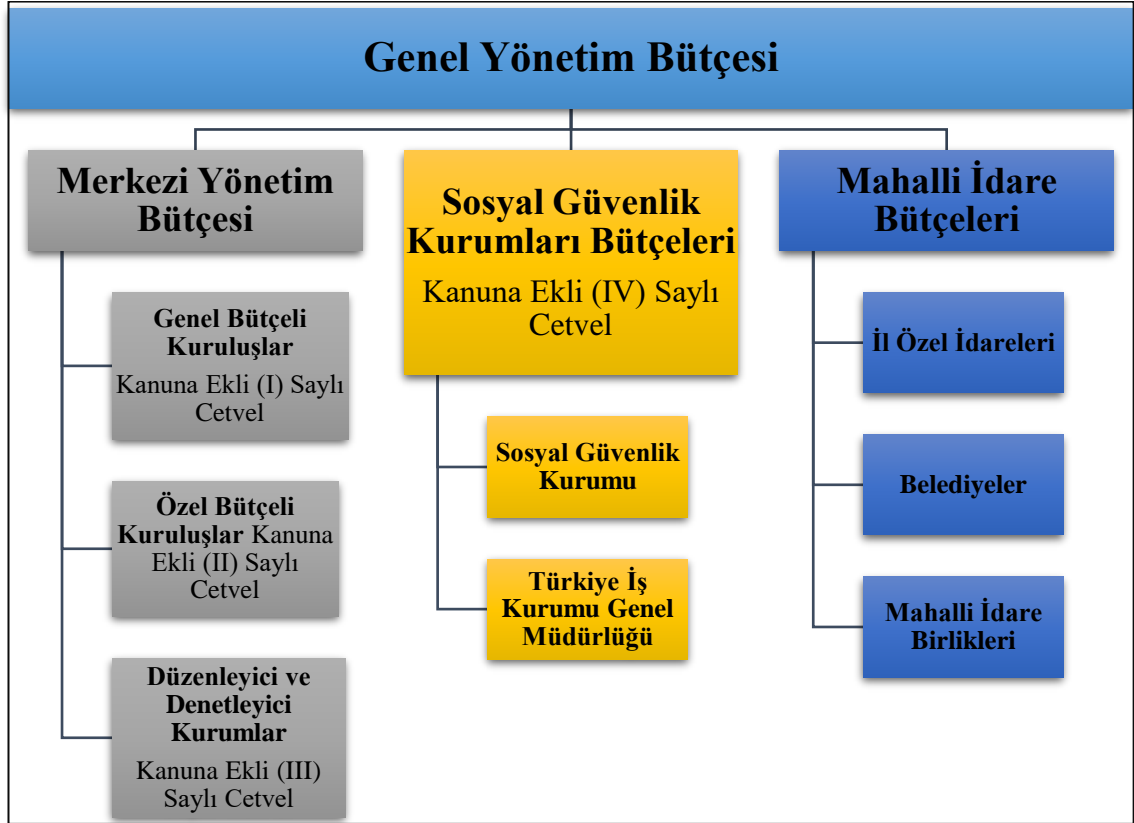
Çalışmanın Türkiye’de Yerel Yönetim ve Belediye konu başlığında ülkemiz idari yapısına değinilmiş ve Şekil 15 ile gösterilerek Türkiye’nin idari yapısının merkezi ve yerel yönetim olarak ayrıldığından bahsedilmiştir.

Mali iş ve işlemlerin ülkemizde anayasası sayılan 5018 sayılı Kamu Mali ve Kontrol Kanununun 2. Maddesinde “*Bu Kanun, merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri, sosyal güvenlik kurumları ve mahallî idarelerden oluşan genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin malî yönetim ve kontrolünü kapsar.*” denilerek genel yönetim kapsamındaki idareleri tanımlamaktadır. Yine aynı Kanunun devamında 3. maddesinde “*a) Genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri: Uluslararası sınıflandırmalara göre belirlenmiş olan, merkezî yönetim kapsamındaki kamu idareleri, sosyal güvenlik kurumları ve mahallî idareleri, b) Merkezî yönetim kapsamındaki kamu idareleri: Bu Kanuna ekli (I), (II) ve (III) sayılı cetvellerde yer alan kamu idarelerini, ... ifade eder.*” (Resmi Gazete, 24/Aralık/2003) denilerek genel yönetim içerisinde yer alan merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri ifade edilmiştir.

Bu tanımlamalar neticesinde; 1 sayılı cetvel genel bütçe kapsamındaki idareleri, 2 sayılı cetvel özel bütçeli idareleri, 3 sayılı cetvel düzenleyici denetleyici kurumları ifade etmekte ve bu üç cetveldeki idareler merkezi yönetim kapsamındaki idareleri oluşturmaktadır. Genel yönetim kapsamındaki kamu idareleri ise merkezi yönetim

kapsamındaki idarelerle birlikte sosyal güvenlik kurumları ve mahallî idarelerin bütününden oluşmaktadır. Bu ayrımları daha anlaşılır kılmak adına aşağıda yer alan Şekil 17’de Ülkemiz mali yönetiminin kapsamı özet olarak gösterilmiştir.

Şekil 17: Türkiye’de Mali Yönetimin Kapsamı

Kaynak: 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu

Yukarıda yer alan Şekil 17’de Genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin bütçe yapılanması ve belediyelerin bu yapı içerisinde nerede olduğu gösterilmiştir. Bu bağlamda belediyeler genel yönetim bütçesi çatısı altında mahalli idareler içerisinde yer almakta ve her bir belediyenin bütçesi mahalli idareler bütçesi içerisine dâhil edilmektedir.

Türkiye’de uygulanan bütçe sisteminin gelişimine önceki bölümlerde değinilmiş ve buna istinaden Ülkemiz 2006 yılından itibaren “Stratejik Planlamaya Dayalı Performans Esaslı Bütçeleme Sistemi” ni kullandığından bahsedilmiştir. Ancak 2018 yılında Türkiye’de hükümet sistem değişikliğine gidilerek Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmiş ve bu değişiklikle birlikte Türkiye’de birçok kurum ve idari yapı değişmiştir. Aynı zamanda bu değişiklikle birlikte merkezi yönetim kapsamındaki

idareler, 2021 yılından itibaren geçerli olan “Program Bazlı Performans Esaslı Bütçe Sistemi”ni uygulamaya başlamıştır. Bu sistemde belirlenmiş programlar analitik bütçe sınıflandırmasına entegre edilerek uygulanmaktadır.

Program bütçe sisteminin uygulanmasına öncelikli olarak merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinden başlanmıştır. Ancak takip eden süreçte, “Program Bazlı Performans Esaslı Bütçe Sistemi”nin genel yönetim kapsamındaki diğer kamu idarelerini de içerecek şekilde yaygınlaştırılması hedeflenmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020, s. 4). Bu doğrultuda belediyelerde uygulamasına devam edilen “Stratejik Planlamaya Dayalı Performans Esaslı Bütçeleme Sistemi” 24/09/2024 tarih ve 32672 sayılı Resmî Gazetede “Mahalli İdareler Bütçe Ve Muhasebe Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile sonlandırılacak ve mahalli idareler 01/01/2025 tarihinden geçerli olacak şekilde Program Bazlı Performans Esaslı Bütçe Sistemi’ni uygulamaya başlayacaktır.

3.3.2. Belediyelerin Gelir ve Giderleri¹⁴

Genel tanım itibariyle bütçe, belirli bir döneme ait gelir ve giderleri gösteren belgedir. Bu nedenle bu başlıkta belediyelerin gelir ve giderlerinden kısaca bahsedilecektir. Belediyeler ile ilgili iki ayrı mevzuat olduğundan hem büyükşehir hem de il belediyeleri gelir ve giderlerine yer verilecektir.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 23. maddesinde bu kapsamdaki belediyelerin gelirlerinden bahsedilmiştir. Bunlar sırasıyla;

“c) 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununda yer alan oran ve esaslara göre büyükşehir belediyesince tahsil olunacak at yarışları dâhil müşterek bahislerden elde edilen Eğlence Vergisinin % 20’si müşterek bahislere konu olan yarışların yapıldığı yerin belediyesine, % 30’u nüfuslarına göre dağıtılmak üzere diğer ilçe belediyelerine ayrıldıktan sonra kalan % 50’si.

¹⁴ Belediyelerin gelirleri ve giderleri hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu.

d) *Büyükşehir belediyesine bırakılan sosyal ve kültürel tesisler, spor, eğlence ve dinlenme yerleri ile yeşil sahalar içinde tahsil edilecek her türlü belediye vergi, resim ve harçları.*

e) *7nci maddenin birinci fıkrasının (g) bendinde belirtilen alanlar ile bu alanlara cephesi bulunan binalar üzerindeki her türlü ilân ve reklamların vergileri ile asma, tahsis ve bakım ücretleri.*

f) *7nci maddenin (f) bendine göre tespit edilen park yerlerinin işletilmesinden elde edilen gelirin ilçe belediyelerine, nüfuslarına göre dağıtılacak %50'sinden sonra kalacak %50'si.*

g) *Hizmetlerin büyükşehir belediyesi tarafından yapılması şartıyla 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununda belirtilen oran ve esaslara göre alınacak yol, su ve kanalizasyon harcamalarına katılma payları.*

h) *Kira, faiz ve ceza gelirleri.*

i) *Kamu idare ve müesseselerinin yardımları.*

j) *Bağlı kuruluşların kesin hesaplarındaki gelirleri ile giderleri arasında oluşan fazlalık sonucu aktarılacak gelirler.*

k) *Büyükşehir belediyesi iktisadî teşebbüslerinin safi hasılatından büyükşehir belediye meclisi tarafından belirlenecek oranda alınan hisseler.*

l) *Büyükşehir belediyesinin taşınır ve taşınmaz mal gelirleri.*

m) *Yapılacak hizmetler karşılığı alınacak ücretler.*

n) *Şartlı ve şartsız bağışlar.*

o) *Diğer gelirler.*

Büyükşehir belediyeleri ve bağlı kuruluşları ile ilçe belediyeleri; tahsil ettikleri vergiler ve benzeri malî yükümlülüklerden birbirlerine ödemeleri gereken paylar ile su, atık su ve doğalgaz bedellerini zamanında yatırmadıkları takdirde, ilgili belediye veya bağlı kuruluşun talebi üzerine söz konusu tutar, İller Bankası

tarafından, yükümlü belediyenin genel bütçe vergi gelirleri payından kesilerek alacaklı belediyenin hesabına aktarılır. Gecikmeden kaynaklanacak faiz ve benzeri her türlü zararın tazmininden, ilgili ilçe belediye başkanı ve sayman şahsen sorumludur. Bu fıkra hükmü, ilçe belediyeleri hesabına yapılacak her türlü aktarmaları zamanında yapmayan büyükşehir belediye başkanı, bağlı kuruluş genel müdürleri ve saymanları hakkında da uygulanır.” şeklinde sıralanmıştır.

Büyükşehir belediyesinin giderleri yine aynı kanununun 24. maddesinde şu şekilde sıralanmıştır;

- “a) Belediye hizmet binaları ve tesislerin temini, bakım ve onarımı için yapılan giderler.*
- b) Belediye personeline ve belediyenin seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluklar, hizmete ilişkin eğitim ile diğer giderler.*
- c) İlçe belediyeleri ile bağlı kuruluşlara yapacakları yardımlar ve ortak proje giderleri.*
- d) Her türlü alt yapı, yapım, onarım ve bakım giderleri.*
- e) Belediye zabıta ve itfaiye hizmetleri ile diğer görev ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılacak giderler.*
- f) Vergi, resim, harç, katılma payı, hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler.*
- g) Belediyenin kuruluşuna katıldığı şirket, kuruluş ve birliklerle ilgili ortaklık payı ile üyelik aidatı giderleri.*
- h) Mezarlıkların tesisi, korunması ve bakımına ilişkin giderler.*
- i) Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ödemeler ve sigorta giderleri.*
- j) Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar.*

- k) *Dava takip ve icra giderleri.*
- l) *Temsil, tören, ağırlama ve tanıtım giderleri.*
- m) *Avukatlık, danışmanlık ve denetim ödemeleri.*
- n) *Bu Kanunda büyükşehir belediyesine verilen görevlerle sınırlı olarak, yurt içi ve yurt dışı kamu ve özel kuruluşlar ve sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve diğer proje giderleri.*
- o) *Spor, sosyal, kültürel ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler.*
- p) *Büyükşehir belediye hizmetleriyle ilgili olarak yapılan kamuoyu yoklaması ve araştırması giderleri.*
- r) *Kanunla verilen görevler ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılan diğer giderler.”*

5393 sayılı Belediye Kanununun 59. maddesinde bu kanuna tabi belediyelerin gelirleri ise şunlardır;

- “a) *Kanunlarla gösterilen belediye vergi, resim, harç ve katılma payları.*
- b) *Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan pay.*
- c) *Genel ve özel bütçeli idarelerden yapılacak ödemeler.*
- d) *Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler.*
- e) *Belediye Meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler.*
- f) *Faiz ve ceza gelirleri.*
- g) *Bağışlar.*
- h) *Her türlü girişim, iştirak ve faaliyetler karşılığı sağlanacak gelirler.*

i) Diğer gelirler.

Büyükşehir belediyelerinde büyükşehir sınırları ve mücavir alanları içinde belediyelerince tahsil edilen emlak vergisi tutarının tamamı ilgili ilçe ve ilk kademe belediyeleri tarafından alınır. Bunlardan büyükşehir belediyesine veya özel idareye ayrıca pay kesilmez.”

Yine aynı kanununun 60. maddesinde bu kanuna tabi belediyelerin giderleri sırasıyla ifade edilmiştir. Bunlar;

“a) Belediye binaları, tesisleri ile araç ve malzemelerinin temini, yapımı, bakımı ve onarımı için yapılan giderler.

b) Belediyenin personeline ve seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluklar, hizmete ilişkin eğitim harcamaları ile diğer giderler.

c) Her türlü alt yapı, yapım, onarım ve bakım giderleri.

d) Vergi, resim, harç, katılma payı, hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler.

e) Belediye zabıta ve itfaiye hizmetleri ile diğer görev ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılacak giderler.

f) Belediyenin kuruluşuna katıldığı şirket, kuruluş ve katıldığı birliklerle ilgili ortaklık payı ve üyelik aidatı giderleri.

g) Mezarlıkların tesisi, korunması ve bakımına ilişkin giderler.

h) Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ödemeler ile sigorta giderleri.

i) Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar.

j) Dava takip ve icra giderleri.

k) Temsil, tören, ağırlama ve tanıtım giderleri.

- l) Avukatlık, danışmanlık ve denetim hizmetleri karşılığı yapılacak ödemeler.*
- m) Yurt içi ve yurt dışı kamu ve özel kesim ile sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve proje giderleri.*
- n) Sosyo-kültürel, sanatsal ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler.*
- o) Belediye hizmetleriyle ilgili olarak yapılan kamuoyu yoklaması ve araştırması giderleri.*
- p) Kanunla verilen görevler ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılan diğer giderler.*
- r) Şartlı bağışlarla ilgili yapılacak harcamalar.*
- s) İmar düzenleme giderleri.*
- t) Her türlü proje giderleri.” dir.*

Her iki belediye kanununda yer alan gelir ve giderlere yukarıda aynen yer verilmiştir. Ayrıca belediyelerin gelirleri hakkında daha detaylı bilgiye 29/05/1981 tarih ve 17354 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 2464 kanun numaralı Belediye Gelirleri Kanunundan ulaşılabilmektedir.

3.3.3. Belediyelerde Bütçe Hazırlık Süreci

Bir önceki bölümde ülkemizde merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinde uygulanan bütçe hazırlık süreci anlatılmıştır. Bu başlıkta ise genel yönetim bütçesinin bir parçası olan belediye bütçelerinin hazırlık süreci anlatılacaktır. Belediyelerin bütçe hazırlık süreçleri, “Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği” ile her yıl Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan “Belediye, Bağlı İdare ve Birlikler Bütçe Hazırlama Rehberi” aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Aşağıda yer alan Tablo 13’te belediyelerde bütçe hazırlık süreci özet halinde gösterilmiştir.

Tablo 13: Belediyelerde Bütçe Hazırlık Süreci

NE ZAMAN?	KİM?	NEYİ?	KİME ?/NEREYE?
Haziran Ayının Sonuna Kadar	Belediye Başkanı	Gider Bütçe Çağrısını	Belediye Birimlerine
Temmuz Ayının Sonuna Kadar	Birimler	Gerekçeli Bütçe Yılı Gider Teklifleri ve İzleyen İki Yılın Gider Tahminleri Ve Ayrıntılı Harcama Programını	Mali Hizmetler Birimine
	Mali Hizmetler Birimi	Gider Tekliflerini Birleştirip Gelir Bütçesini ve İzleyen İki Yılın Gelir Tahminlerini Hazırlayarak Kurumun Bütçe Tasarısını Oluşturur. Ayrıntılı Harcama Programı ve Finansman Programı Hazırlanarak Bütçe Tasarısına Ekler.	
Ağustos Ayının Sonuna Kadar	Belediye Başkanı	Bütçe Tasarısını	Belediye Encümenine
Eylül Ayının İlk Haftası	Mali Hizmetler Birimi	Bütçe Tasarısı, İzleyen İki yıllık Gelir-Gider Tahmini ve Yılı Bütçe Gerçekleşmelerini (merkezi yönetim bütçe tasarısına eklenmek üzere)	T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
Eylül Ayının Son Haftasına Kadar	Belediye Encümeni	Encümen Görüşlü Bütçe Tasarısını	Belediye Başkanına
Ekim Ayının Birinci Gününden Önce	Büyükşehir İlçe Belediyelerinde Üst Yönetici	Bütçe Tasarısını	Belediye Meclisine
Kasım Ayının Birinci Gününden Önce	Büyükşehir Belediyeleri ve Diğer Belediyelerde Üst Yönetici		
Ekim ve Kasım Ayı Toplantılarından Sonra	Belediye Meclisi	Bütçe Tasarısını	Plan ve Bütçe (Kesin Hesap) Komisyonuna
En Çok 20 Gün İçinde	Plan ve Bütçe Komisyonu ve Belediye Meclisi	Bütçeyi Görüşüp Karara Bağlar	
	Meclis başkanı ve Kâtip Üyeler	Onaylanmış Bütçeyi İmza Ederek	Belediye Başkanına
Mali Yılbaşı		Kesinleşen Bütçe Yürürlüğe Girer	

Kaynak: Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliğinden yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Yukarıda yer alan Tablo 13’ ten de anlaşılacağı üzere belediyelerdeki bütçe süreci, belediye başkanının haziran ayı sonuna kadar belediye birimlerine “Gider Bütçe

Çağrısını” yapmasıyla başlamaktadır. Mali hizmetler birimi, diğer birimlerden topladığı verilerle gider tekliflerini birleştirip gelir bütçesini ve izleyen iki yılın gelir tahminlerini hazırlayarak kurumun bütçe tasarısını oluşturur ayrıca ayrıntılı harcama programı ve finansman programı hazırlanarak bütçe tasarısına ekler ve belediye başkanına sunar. Daha sonra belediye başkanı bunları incelenmek üzere belediye encümenine gönderir. Mali hizmetler birimi, bütçe tasarısını, izleyen iki yıllık gelir-gider tahminini ve yılı bütçe gerçekleştirmelerini, merkezi yönetim bütçe tasarısına eklenmek üzere eylül ayının ilk haftası içerisinde T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’na gönderir.

Büyükşehir ilçe belediyelerinde Ekim ayının birinci gününden önce, büyükşehir belediyeleri ve diğer belediyelerde kasım ayının birinci gününden önce belediye başkanları, bütçe tasarılarını kendi belediye meclislerine sunarlar. Belediye meclislerinin ekim ve kasım ayında yaptıkları toplantılar neticesinde plan ve bütçe komisyonu ve belediye meclisi en çok 20 gün içerisinde bütçeyi görüşüp karara bağlar. Böylece onaylanmış bütçe imza aşamalarından sonra kesinleşir ve mali yılbaşından geçerli olmak üzere yürürlüğe girer.

3.3.4. Belediyelerde Bütçe İşlemleri

5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanununun 12. maddesinde, “*Genel yönetim kapsamındaki idarelerin bütçeleri; merkezî yönetim bütçesi, sosyal güvenlik kurumları bütçeleri ve mahallî idareler bütçeleri olarak hazırlanır ve uygulanır. Kamu idarelerince bunlar dışında herhangi bir ad altında bütçe oluşturulamaz.*” denmektedir. Bu kanun hükmünden de anlaşılacağı üzere belediyelerde bütçenin hazırlanması ve uygulanması merkezi yönetim bütçesinden ayrılmakta olup ülkemiz genel yönetim bütçesi içerisine dâhil olmaktadır.

Yine aynı kanunun 77. maddesinde, “*Sosyal güvenlik kurumları ve mahallî idare bütçelerinin hazırlanması ve uygulanması ile diğer malî işlemleri, bu Kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla, ilgili kanunlarındaki hükümlere tâbidir. Ancak, sosyal güvenlik kurumları ve mahallî idarelerin ayrıntılı harcama programları ile finansman programları bütçeleriyle birlikte hazırlanır, görüşülür ve onaylanır. Ödenekler de bu usul ve esaslara göre kullanılır.*” hükmü yer almaktadır.

Bu maddeye istinaden belediyelerde bütçe işlemlerinin kendi kanun ve diğer mevzuatlarındaki hükümler çerçevesinde yürütüleceği belirtilmektedir. Bu nedenle bütçe işlemlerini detaylandırabilmek için belediye mevzuatlarına bakmak gerekmektedir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun Belediye Bütçesi başlıklı 61. maddesinde, *“Belediyenin stratejik plânına ve performans programına uygun olarak hazırlanan bütçe, belediyenin malî yıl ve izleyen iki yıl içindeki gelir ve gider tahminlerini gösterir, gelirlerin toplanmasına ve harcamaların yapılmasına izin verir. Bütçeye ayrıntılı harcama programları ile finansman programları eklenir. Bütçe yılı Devlet malî yılı ile aynıdır. Bütçe dışı harcama yapılamaz. Belediye başkanı ve harcama yetkisi verilen diğer görevliler, bütçe ödeneklerinin verimli, tutumlu ve yerinde harcanmasından sorumludur.”* hükümlerine yer verilerek bu maddede genel olarak bütçeye dair ilkelere bahsedilmiştir.

Belediyelerin ve mahalli idarelerin bütçe ve muhasebe işlemlerinin daha detaylı olarak belirlendiği bir mevzuat olan Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği bu kapsama dâhil olan idareler için bütçe işlemlerini açıklayıcı niteliktedir. Bu yönetmelik incelendiğinde karşımıza altı başlık çıkmaktadır. Bunlar (Resmi Gazete, 2016);

- Ödenek Kullanımı
- Aktarma
- Ek Ödenek
- Yedek Ödenek
- Ödeneklerin İptali ve Devri
- Bütçe Kesin Hesabının Düzenlenmesi ve Görüşülmesidir.

Belediyelerdeki bütçe işlemleri, “Mahalli İdareler Bütçe Ve Muhasebe Yönetmeliğinin 5. Bölümü Ödenek Kullanımı ve Bütçede Yapılacak Değişiklikler” başlığı altında sıralanmış olup yapılacak açıklamalar bu mevzuat hükümlerinden yararlanılarak yapılmıştır.

3.3.4.1. Ödenek Kullanımı

Belediyeler kesinleşen ve mali yılbaşında yürürlüğe giren bütçelerini, ayrıntılı harcama ve finansman programları gözetilerek, hizmet önceliği ilkesi çerçevesinde

mevcut nakit durumlarını da değerlendirerek kullanırlar. Ayrıca yönetmeliğin 35. maddesinde, mali hizmetler biriminin görüşleri alınarak üst yönetici tarafından ödenek kullanımına ilişkin ilkelerin de belirlenebileceğinden bahsedilmiştir.

3.3.4.2. Ödenek Aktarma

Belediye bütçesi içerisinde bir tertipte bulunan ve kullanılmayacağı öngörülen ödeneğin, planlamalar ve ihtiyaçlar dâhilinde olan bir diğer gider tertibine ödeneklerin aktarılması işlemidir. Aktarma işlemi, belediyede analitik bütçe sınıflandırması dâhilinde yetkilere göre ayrılmış olup, fonksiyonel sınıflandırmanın birinci düzeyindeki aktarmalar meclis kararı, fonksiyonel sınıflandırmanın ikinci düzeyindeki aktarmalar encümen kararıyla ve ekonomik sınıflandırmanın ikinci düzeyine kadar aktarmalar ise üst yöneticinin onayı ile yapılır.

Aktarma yapılamayacak haller merkezi yönetim kapsamındaki idareler ile aynı olmakla birlikte aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür;

- Personel giderleri tertiplerinden,
- Aktarma yapılmış tertiplerden,
- Yedek ödenekten aktarma yapılmış tertiplerden,
- Projeye bağlı yatırım tertiplerinden,
- İlgili mevzuatında aktarma yapılmaması öngörülen tertiplerden yapılacak aktarmalar.

3.3.4.3. Ek Ödenek

Ek ödenek ya da ekleme işlemi; bütçe tertibinde ödeneğin bulunduğu halde ödeneğin yetmeyeceği veya ihtiyaca göre kurum bütçesinde tertibin olmadığı hallerde bütçenin diğer tertiplerindeki ödeneklere dokunulmadan alınan ilave ödenektir. Sadece cari yıl içerisinde alınabilir ve ek ödenek verilmesi için yeni bir gelir veya finansman kaynağının bulunması da zorunludur.

Ek ödenek verilmesi belediye meclis kararı ile olmakta ancak büyükşehir ilçe belediyelerinde belediye meclislerince kabul edildikten sonra büyükşehir belediye meclisince karara bağlanmaktadır.

3.3.4.4. Yedek ödenek

Kurumun ödenek yetersizliğini gidermek veya başlangıç bütçesi içerisinde öngörülemeyen ve bütçede tertibi bulunmayan ancak yerine getirilmesi zorunlu hizmetlerden dolayı bütçedeki tertiplere aktarma yapmak suretiyle “09-Yedek Ödenek” tertibine bütçe gelirleri toplamının % 10’undan fazla olmamak kaydıyla en az % 5 ödenek konulur. Bu tertibe konulacak ödenekler amacı dışında kullanılamayacağı gibi bu tertipten aktarma yapılmış olan tertipten tekrar aktarma da yapılamaz.

Belediyelerde yedek ödenek amacıyla bütçede gerekli tertipler açmaya, bu tertiplere aktarma yapmaya ve tertiplerden yapılacak ödemelerin yer ve esaslarını tespiti belediye encümeni yetkili kılınmıştır.

3.3.4.5. Ödeneklerin İptali ve Devri

Cari yıl bütçesi içerisinde kullanılmayan ödenekler iptal edilir. Fakat şartlı, tahsisi içerikli olan ve mevzuatı gereği ertesi yıla devri gereken ödenekler devir gerekçesi belirtilerek devredilir. Devredilen ödenekler yeni yıl bütçesi içerisinde açılacak tertiplere tekrar kaydedilmektedir.

3.3.4.6. Bütçe Kesin Hesabının Düzenlenmesi ve Görüşülmesi

Bütçe kesin hesabı mali yılın bitmesiyle birlikte mali hizmetler birimi tarafından hazırlanır ve belediye başkanı tarafından Nisan ayı içinde belediye encümenine sunulur. Encümen kesin hesabı en geç Nisan ayının sonuna kadar inceleyip, görüşüyle birlikte meclisin Mayıs ayı toplantısında görüşülmek üzere belediye başkanına sunar.

Kesin hesap belediye meclisince görüşülerek kabul edilir. Ancak kabul edilmeyen hususlar gerekçeleri belirtilmek suretiyle karara bağlanır. Kesin hesabın görüşülmesi ve kesinleşmesinde, bütçeye ilişkin hükümler uygulanır. Büyükşehir ilçe belediyelerinin kesin hesapları ayrıca Büyükşehir belediye meclisinde görüşülmez. Kesin hesap Haziran ayının sonuna kadar Sayıştay Başkanlığına gönderilir.

3.4. E-Bütçe Sisteminin Belediyelerde Uygulanabilirliği

Bu başlık altında ilk önce belediyelerde bütçe işlemini hangi birimin yaptığı ve bu birimin görevlerinden kısaca bahsedilecek olup daha sonra merkezi yönetim

kapsamındaki idarelerin kullandıkları e-Bütçe sisteminin belediyelerde uygulanabilirliği incelenecektir. Bu inceleme için e-Belediye bilgi sistemine geçiş yaptığı görünen yirmi büyükşehir belediyesi temel alınacak olup bu belediyelerin faaliyet raporları incelenecektir. Nihai olarak temel alınan belediyelerle ilgili yapılan araştırma sonuçları bu başlık altında açıklanacak ve e-Bütçe sisteminin belediyeler için uygulanabilirliği konusunda bir değerlendirme yapılacaktır.

Türkiye’deki belediyelerde bütçe ve muhasebe hizmetlerinin görüldüğü birim “Mali Hizmetler Müdürlüğü/Başkanlığı”dır. Ancak bazı belediyelerde “Strateji Geliştirme Müdürlüğü/Başkanlığı” ve “Mali Hizmetler Müdürlüğü/Başkanlığı” şeklinde yapısal ayırım da bulunmaktadır. Kamu idarelerindeki mali hizmetler birimlerinin görevleri 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun 60. maddesinde detaylı bir şekilde sıralanmıştır. Ayrıca ilgili Belediye Kanunları ve Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliğinin çeşitli maddelerinde bu birimin yapacağı iş ve işlemler tanımlanmıştır.

Çalışmamızın ana konusundan sapmamak adına belediyelerdeki mali hizmetler birimlerinin genel olarak bütçe ve muhasebe ile ilgili görevleri aşağıda özetlenmiştir (Karakaya Polat, 2006, s. 34). Bunlar;

- Belediye yıllık bütçesi ve ek bütçelerinin hazırlanmasını ve muhasebe işlerinin yürütmek,
- Gerçekleşen gelir ve giderlerin kayıt altına almak, ilgili birimlere aktarmak,
- Ödenekleri kullanmak, aktarmak, eklemek, iptal ve devir etmek,
- Çeşitli defterlerin oluşturulması (kasa, yevmiye, banka, menkul kıymetler ve emanetleri, teminat mektubu emanetleri, avans ve kredi, bütçe giderleri, bütçe gelirleri defterleri vb.),
- Çeşitli raporların oluşturulmasıdır (günlük hesap kontrol cetveli, aylık ve günlük mizan, hesap hareketleri dökümü vb.).

Merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki idarelerin bütçe hazırlık ve bütçe uygulama işlemleri T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığınca yönetilen e-Bütçe (Bütçe Yönetim Enformasyon Sistemi) sisteminden gerçekleştirilmektedir. Mahalli idareler içerisinde belediyelerin bütçesi ise farklı usullerle ilerlemekte ancak nihayetinde genel yönetim bütçesi çatısı altında ülkemiz bütçesi birleşmektedir. Her belediyede ilgili

belediyeleri faaliyet raporları ve e-Belediye web sayfası gibi kamu açık kaynaklardan anlaşıldığı üzere henüz tam uygulanmamakla birlikte belediyelerin bütçe hazırlık ve bütçe uygulama süreçleri T.C. İç İşleri Bakanlığı e-Belediye Bilgi Sistemi içerisinde ilgili bütçe modülünden gerçekleştirilmektedir.

E-Belediye sistemi 2018 yılında kanunlaşmış ve bu uygulama belediyeler için zorunlu kılınmıştır. Ülkemizde 30 büyükşehir belediyesinden 20'si, 51 il belediyesinden 37'si ve 922 ilçe belediyesinden 662'si uygulamaya geçmiştir.¹⁵ Bu verilerden anlaşıldığı üzere ülkemizdeki belediyelerin çoğunun (% 71 civarı) kamu hizmet sunumunda elektronik bir sisteme geçtiği ve bütçe işlemlerini e-Belediye sistemi üzerinden gerçekleştirdikleri söylenebilir. Ancak halen tüm belediyeler bu sisteme geçmemiştir ve her ne kadar tüm belediyelerin bu sisteme kısa sürede geçmesi planlansa da genel yönetim bütçesi çatısı altında tek bir bütçe sisteminin uygulanması daha olumlu sonuçlar doğuracağı aşikârdır. Keza tüm belediyeler, bütçe tasarılarını, izleyen iki yıllık gelir-gider tahminlerini ve yılı bütçe gerçekleştirmelerini merkezi yönetim bütçe tasarısına eklemek üzere T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na göndermektedirler.

Dolayısıyla her ne kadar idari yapılanmada mahalli idareler merkezi idare birimlerinden ayrılmakta olsa da genel yönetim içerisinde yer almaları ve bütçelerinin Merkezi Yönetim Bütçe Kanun Teklifi ekinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunuluyor olması mahalli idare bütçe şekil, işlem ve kurallarının merkezi idare ile benzer olması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bunun yanında evrensel olarak kabul görmüş bütçe ilkelerine mahalli idarelerin bütçe süreçlerinde de uyulması bu süreçlere katkı sağlayacaktır. Bu açıklanan nedenlerle özellikle birlik, toplama ve yeknesaklık gibi bütçe ilkeleri doğrultusunda mahalli idarelerinin idari ve mali özerkliklerine zarar vermeyecek şekilde e-Bütçe sistemini kullanmalarının mümkün olduğunu ifade etmek mümkündür.

Bu çalışmanın neden yapıldığı ile ilgili daha aydınlatıcı olmak adına yukarıda sayılan bütçe ilkelerinden bahsetmekte yarar olacaktır. Çünkü merkezi idareler ile belediyeler arasında hem idari yapılanmada hem de bütçe yapılanması adına farklılıklar vardır. Bütçe teorisinde kabul edilen bütçe ilkelerinden bir tanesi "birlik (teklik) ilkesi" 'dir. Birlik ilkesi, devletin tüm gelir ve giderlerinin tek bir bütçe çatısı altında toplanmasını, kamu idarelerinin yapmış oldukları hizmetlerin gider ve gelirlerini tek bir

¹⁵(<https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx>,
<https://www.belediye.gov.tr/belediyeler>).

bütçede gösterilmesini ifade eder. Önceki başlıklarda bahsedilen mali yerelleşme ve özerklik kavramlarıyla pek örtüşmeyen bir ilke olmasının yanında birlik ilkesi başka bir bütçe ilkesi olan toplama ilkesine dönüşerek TBMM'ne genel yönetim bütçesi adı altında tek bir bütçe sunulması ile uygulanmaktadır. Dolayısıyla “toplama (konsolide) ilkesi” çerçevesinde devletin farklı bütçeler ile yürütülen bütçe süreçleri ile kesinleşen bütçe sonuçları bir araya getirilmektedir. Bu doğrultuda merkezi yönetim dışındaki mahalli idarelerin bütçeleri hazırlık aşamasında genel yönetim bütçesine dâhil edilmek üzere T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına gönderilmekte böylelikle toplama ilkesi hayata geçirilmekte ve birlik ilkesi desteklenmektedir. Bir başka bütçe ilkesi ise “yeknesaklık (tekdüzelik) ilkesi”, her bir kurum için bütçede oluşturulan gelir ve giderlerin özellik bakımında benzer olmasını ifade eder. Bu ilke analitik bütçe sınıflandırılmasıyla uygulanmaktadır. Yeknesaklık ilkesiyle amaçlanan şey devletin yapmış olduğu tüm faaliyetleri daha anlaşılır ve açık bir şekilde raporlamak, izlemek ve analiz etmektir ki bu da oldukça önemlidir. (Tüğen, 2016, s. 39-46; Mutluer vd., 2005, s. 88-89). Bu ilke 5018 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle tüm kurumlarda uygulanmaktadır. Ancak merkezi yönetim kapsamındaki idareler 2018 Anayasa değişikliği sonucunda analitik kod düzeni devam etmekle birlikte program bütçe yapısına geçmiş ancak diğer idarelerin geçişi tam sağlanamamıştı. Nihayetinde yapılan mevzuat değişikliği ile 01/01/2025 tarihinden geçerli olacak şekilde mahalli idareler için de “Program Bazlı Performans Bütçe Sistemi” yürürlüğe girerek uygulanmaya başlanacak olup böylelikle yeknesaklık ilkesi ile birlik ilkesi de pekişmiş olacaktır.

Bu bütçe ilkeleri ışığında hem merkezi hem de mahalli idareler bütçe süreçleri incelendiğinde nihayetinde ülkemizde tek bir bütçe olmasına rağmen bunların elektronik ortamda hazırlama ve uygulama aşamasında sistemlerinin farklı olmasına gerek bulunmamaktadır. Yukarıda açıklanan nedenlerle özellikle birlik, toplama ve yeknesaklık gibi bütçe ilkeleri doğrultusunda mahalli idarelerinin idari ve mali özerkliklerine zarar vermeyecek şekilde e-Bütçe sistemini kullanmalarının mümkün olduğunu ifade etmek mümkündür. Bu sebeplerden ötürü 2005 yılından beri uygulanmakta olan e-Bütçe sisteminin tüm belediyelere entegre edilerek uygulamaya sokulmasında yarar olacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmamda merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin uyguladığı e-Bütçe sisteminin belediyelerde uygulanabilirliği araştırılmıştır.

Bu çalışmada e-Bütçe sisteminin belediyelerde uygulanabilirliğinin ölçülmesinde e-Belediye sistemine geçmiş görünen yirmi büyükşehir belediyesi, örneklem dâhilinde ele alınmıştır.¹⁶ Bunlar sırasıyla; Adana Büyükşehir Belediyesi, Antalya Büyükşehir Belediyesi, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, Denizli Büyükşehir Belediyesi, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Erzurum Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, Malatya Büyükşehir Belediyesi, Manisa Büyükşehir Belediyesi, Mardin Büyükşehir Belediyesi, Mersin Büyükşehir Belediyesi, Sakarya Büyükşehir Belediyesi, Samsun Büyükşehir Belediyesi, Trabzon Büyükşehir Belediyesi, Van Büyükşehir Belediyesi, Aydın Büyükşehir Belediyesi, Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, Konya Büyükşehir Belediyesi ve Muğla Büyükşehir Belediyesi'dir. Bu belediyelerin seçiminde öncelikli olarak e-Belediye sistemini kullanan ve kullanmayan belediyeler olmak üzere bir ayrıma gidilmiştir. Bu bağlamda aşağıda yer alan Tablo 14'te gösterilen ve e-Belediye sistemini kullanan büyükşehir belediyeleri incelenmiştir.

Tablo 14: E-Bütçe Sisteminin Uygulanabilirliğinde Seçilen Belediyeler

	E-Belediye Sistemini Kullanan Belediyeler	E-Belediye Sistemini Kullanmayan Belediyeler
Büyükşehir Belediyesi	Adana Büyükşehir Belediyesi, Antalya Büyükşehir Belediyesi, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, Denizli Büyükşehir Belediyesi, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Erzurum Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, Malatya Büyükşehir Belediyesi, Manisa Büyükşehir Belediyesi, Mardin Büyükşehir Belediyesi, Mersin Büyükşehir Belediyesi, Sakarya Büyükşehir Belediyesi, Samsun Büyükşehir Belediyesi, Trabzon Büyükşehir Belediyesi, Van Büyükşehir Belediyesi, Aydın Büyükşehir Belediyesi, Eskişehir	Ankara Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Hatay Büyükşehir Belediyesi, Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Ordu Büyükşehir Belediyesi, Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi

¹⁶ Ayrıntılı Bilgi için Bakınız: (<https://www.belediye.gov.tr/belediyeler>).

Büyükşehir Belediyesi, Konya Büyükşehir Belediyesi, Muğla Büyükşehir Belediyesi

Kaynak: Tablo yazar tarafından düzenlenmiştir.

Yukarıda yer alan Tablo 14’te e-Belediye sistemine geçiş yapmış yirmi büyükşehir belediyesi ile e-Belediye sistemine geçiş yapmamış on büyükşehir belediyesi, e-Belediye sistemini kullananlar ve bu sistemi kullanmayanlar ayrımı yapılarak düzenlenmiştir. Bu durumun ana sebebi, e-Belediye sistemini kullanan belediyeler incelendiğinde aslında bu sisteme tam anlamıyla geçmediklerini ve tüm belediyeler arasında bile elektronik bütçe sistemlerine ilişkin farklılıkların olduğunu daha açık göstermektedir.

Böylelikle belediyelerde e-Bütçe sisteminin uygulanabilirliği ölçülmeye çalışılarak yukarıda anılan bu belediyelerin stratejik planları, performans programları, faaliyet raporları ile resmî web siteleri vb. kamuya açık resmî kaynaklar incelenmiş ve bu kurumların kullandıkları sistemler hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Belirtilen kamuya açık kaynaklar üzerinden yapılan incelemeler ve araştırmalar neticesinde alınan sonuçlar aşağıda yer alan Tablo 15’te özetlenerek gösterilmiş olup bunların detaylarına ise Ek 1’de yer verilmiştir.

Tablo 15: Kamuya Açık Kaynaklar Üzerinden Elde Edilen Bulgular

SIRA NO	E-BELEDİYE SİSTEMİNİ KULLANAN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ	E-BÜTÇE SİSTEMİ KULLANIM DURUMU
1	Adana Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıkları görülmüş ancak e-Hizmetler ile ilgili kendi sitelerinin adresini vermiştir. Birçok hizmetin elektronik olarak yürütüldüğü ifade edilmiş ancak bütçe işlemleriyle ilgili böyle bir ifadeye rastlanılmamıştır.
2	Antalya Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıkları görülmüş ancak e-Hizmetler ile ilgili kendi sitelerinin adresini vermiştir. Ayrıca bütçe işlemleriyle ilgili böyle bir ifadeye rastlanılmamıştır.
3	Balıkesir Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye bilgi sisteminde sadece yazışmalar yapılmakta, bütçe işlemleri için belediye otomasyon programının ((flexcity): mali hizmetler, insan kaynakları vb. sistemlerinin tutulduğu ve raporlandığı yazılımdır.) kullanılmaktadır.

4	Denizli Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye sistemindeki bütçe modülü de dahil tüm modüllerin aktif olarak kullanıldığı görülmüştür.
5	Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi	Stratejik Planlama, Performans Programı ve İdari Faaliyet Raporların hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve raporlanması dışında e-Belediye sistemindeki bütçe modülü de dahil tüm modüllerin aktif olarak kullanıldığı görülmüştür.
6	Erzurum Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye bilgi sistemini kullandıklarına dair bir bilgiye rastlanmamıştır. İçişleri Bakanlığının hazırladığı e-Belediye sistemine geçiş çalışmalarına başlandığı ve yazışma modülü olan EBYS sisteminin kullanıldığı anlaşılmaktadır.
7	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye bilgi sistemini kullandıklarına dair ifadeler bulunmama ile birlikte personele “EBYS” ile ilgili eğitim verildiği ifadesinden sadece bu yazışma sistemine geçtikleri anlaşılmaktadır ancak bütçe işlemleriyle ilgili böyle bir ifadeye rastlanılmamıştır.
8	Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıklarını ifade edilmiş ancak bütçe işlemleriyle ilgili böyle bir ifadeye rastlanılmamıştır.
9	Malatya Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıklarını ifade edilmiş ancak bütçe işlemleriyle ilgili böyle bir ifadeye rastlanılmamıştır. Ayrıca belediyeye ait kurumsal bir Portal oluşturularak kurumda kullanılan bütün yazılımların ortak bir platformda toplandığı ifade edilmiştir.
10	Manisa Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini kullanma adına çalışmaların sürdüğü ve bütçe işlemleriyle ilgili flexcity programının kullanıldığı görülmüştür.
11	Mardin Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye sistemindeki bütçe modülü de dahil tüm modüllerin aktif olarak kullanıldığı görülmüştür.
12	Mersin Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye sisteminin mevcut olduğu ifade edilmiş ancak bu sisteme ait modüller ile ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır. Ayrıca Taşınmaz Bilgi Sistemi (Netcad), Bilgisayarlı Muhasebe Yazılımı, İK Maaş Programı gibi mali işlemler için ayrı programların olduğu görülmüştür.
13	Sakarya Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıkları ancak diğer idari ve mali modüllerin her biri için ayrı bir sistemin olduğu görülmüştür.
14	Samsun Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye bilgi sistemini kullandıklarına dair ifadeler bulunmama ile birlikte bütçe işlemleriyle ilgili böyle bir ifadeye rastlanılmamıştır.
15	Trabzon Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye bilgi sistemini kullandıklarına dair ifadeler bulunmama ile birlikte kurumun web sitesinden E-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemi uzantısı yer almaktadır. Ayrıca kurumun 2024 Yılı Performans Programında bütçe ve muhasebe işlemleri için kullandığı kurumsal bir otomasyonu olduğu görülmüştür.
16	Van Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak

		kullandıkları ancak bazı idari ve mali modüllerde satın alınan Sampaş (Webmis) Uygulamasını kullandıkları görülmüştür.
17	Aydın Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıkları görülmüş ancak bütçe işlemleriyle ilgili böyle bir ifadeye rastlanılmamıştır.
18	Eskişehir Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye bilgi sistemini kullandıklarına dair bir bilgiye rastlanmamıştır ancak e-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini kullandıkları görülmüştür. Ayrıca bütçe işlemleriyle ilgili böyle bir ifadeye rastlanılmamıştır.
19	Konya Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıkları ancak bütçe ve diğer modüllerde farklı bir uygulama kullanıldığı görülmüştür.
20	Muğla Büyükşehir Belediyesi	E-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıkları görülmüş ancak bütçe ve diğer modüllerde farklı bir uygulama kullanıldığı görülmüştür.

Kaynak: Tablo yazar tarafından düzenlenmiştir.

Merkezi yönetim kapsamındaki idarelerin bütçe iş, işlem ve yıl içi uygulamalarında kullandıkları e-Bütçe sisteminin belediyelerde uygulanabilirliği için e-Belediye bilgi sistemine geçmiş görünen yirmi büyükşehir belediyesi hakkında inceleme ve araştırma yapılarak yukarıda yer alan Tablo 15’te detay sonuçları gösterilmiştir. Yukarıda yer alan Tablo 15’ten görüleceği üzere; Denizli Büyükşehir Belediyesi, İçişleri Bakanlığı tarafından geliştirilen e-Belediye sistemine tam olarak uyum sağlamış ve bu sisteminin tüm modüllerinin kullanarak ülkede ilk ve öncü belediyelerden olmuştur.¹⁷ Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ise yine e-Belediye sistemine geçen öncü belediyelerden olup bu sistem üzerinden idari ve mali modülleri kullanmakta ancak Stratejik Planlama, Performans Programı ve İdari Faaliyet Raporlarının hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve raporlanmasına olanak sağlayan yeterli bir sistemin mevcut olmadığını dile getirmektedir. Ayrıca plan, program ve faaliyetlerin hazırlanması, uygulanması ve izlenmesinin manuel olarak gerçekleştirmektedir.¹⁸ Yine Mardin Büyükşehir Belediyesi’nin de e-Belediye sistemindeki bütçe modülü dahil tüm modüllerin aktif olarak kullanıldığı ifade edilmektedir. Bunların dışında bazı belediyeler son yayımlanan faaliyet raporlarına göre sadece e-Belediye sistemine ait olan “EBYS” yazışma modülünü kullanmakta, bazı belediyeler ise bütçe ve muhasebe işlemlerini satın alma yoluyla gerçekleştirilen bir program/sistem üzerinden gerçekleştirmekte, bazı

¹⁷ (<https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=haber-detay&id=21713>). Erişim Tarihi: 01/11/2024

¹⁸ (<https://www.diyarbakir.bel.tr/kurumsal/faaliyet-raporlari.html>). Erişim Tarihi: 01/11/2024

belediyeler ise faaliyet raporlarında e-Belediye bilgi sisteminin adı geçmekte ancak bütçe iş, işlem ve uygulamaları hakkında bu sistemi kullandıklarına dair bir bilgiden bahsetmemektedir.

Yukarıda yer alan Tablo 15'te inceleme yapılan belediyelerin Ek 1'de yer alan detay bilgileri kısaca gösterilmiştir. Buna istinaden e-Belediye sistemini kullanan inceleme yapılan yirmi büyükşehir belediyesinin sadece üç tanesinin e-Belediye sistemine tam entegre olduğu görülmekle birlikte, bu üç belediye dışında kalan belediyeler e-Belediye sistemine tam olarak geçmediği daha doğrusu bütçe işlem ve süreçlerinde bu sistemi kullanmadıkları görülmektedir. Ayrıca e-Belediye sistemine geçip bütçe modülü kullanmayan belediyeler ile e-Belediye sistemine hiç geçmemiş olan belediyeler bütçe işlemlerini ya kendi geliştirdikleri ya da satın alma yoluyla temin ettikleri bir yazılımla gerçekleştirmektedirler. Her belediyenin farklı bir elektronik bütçe sistemi kullanması öncelikle belediyeler arasında bütçe işlemleri adına bir düzen dahi sağlayamamaktadır. Bu nedenlerden ötürü tek bir bütçe sisteminin daha yararlı olacağı açıktır. Ayrıca yukarıda bahsedilen ilkeler çerçevesinde hali hazırda hiçbir maddi yük içermeyen merkezi yönetim kapsamındaki idarelerin kullanmış olduğu e-Bütçe sistemini belediyelerinde dâhil edilerek kullanılması oldukça fayda sağlayacaktır.

SONUÇ

Son zamanlarda gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde artık zaman ve mekân fark etmeksizin pek çok ihtiyaç görülebilmektedir. Yaşadığımız toplum ve bunun getirdiği devlet faaliyetleri de gelişen bilgi iletişim teknolojilerinden yararlanmaktadır. Bilgisayar başında, ağ ortamı sayesinde artık birçok kamu hizmetinden dijital olarak yararlanılmaktadır.

Kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunumunun geçmişi çok eski olmasa da e-Hizmetler oldukça hızlı ilerleyip gelişmiştir. Özellikle Türkiye’de e-Hizmet 2000’li yıllardan sonra başlamış ancak bilgi iletişim teknolojilerinden toplumsal olarak kullanımın artmasıyla gelişmeler de oldukça hızlı ilerlemiştir. 2008 yılında e-Devlet Kapısı projesiyle dağınık olan e-Hizmetler; tek çatı altında toplanmış, erişim daha kolay ve daha hızlı bir şekilde tek bir web sitesinden uygulanabilir hale gelmiştir. Kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunumu sadece vatandaşları değil birçok unsuru da etkilemiş olup bunlardan biri de kamu kurumları ve kamu çalışanlarıdır. E-Devlet hizmetleri sadece vatandaşa sunulan değil aynı zamanda belli kamu çalışanlarına tanımlanmış kullanıcıların erişebildiği kamu hizmetlerini de içermektedir. Örneğin bu çalışmanın da ana konusu olan, merkezi yönetim kapsamındaki kamu kurumlarında bütçe işlemlerinin yürütüldüğü, e-Bütçe sistemidir.

E-bütçe sistemi, Türkiye’de merkezi yönetim kapsamındaki idarelerin bütçe ile ilgili işlem ve süreçlerini yürüttüğü bir e-Uygulamadır. Bu sistem, yetkili kamu çalışanları tarafından bütçenin tüm sürecinde veri girişi, uygulamada işlem yapma ve veri alma ile merkeze ödenek gönderme vb. bütçe mevzuatı gereği birçok işlem yapma imkânı sunmaktadır. Sistem sadece merkezi yönetim bütçesine dâhil idarelerde kullanılmakta olup genel yönetim kapsamındaki tüm idareler için de uygun olabilecek gelişmişlik düzeyindedir.

Ülkemizde kamu hizmeti sunan birçok kurum vardır ve bunların yerel düzeyde en önemlisi belediyelerdir. Türkiye Cumhuriyeti idari yapısı incelendiğinde belediyeler genel yönetim kapsamında mahalli idareler içerisinde yer alan yapılardır. Bu çalışmada merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinde bütçe işlemleri için oluşturulan ve kullanılan e-Bütçe sistemi tanıtılmış ve belediyelerinde bu sistemi kullanılabilirliği ölçülmeye çalışılmıştır. Çünkü 2018 yılına kadar belediyelerde oturmuş bir e-Hizmet

sunucusu bulunmamaktaydı ancak bu tarihten sonra e-Belediye sistemi geliştirilmiş ve belediyelerin bu sistemi kullanması bir zorunluluk haline getirilmiştir. Ülkemizdeki belediyelerin günümüzde sadece yüzde yetmişinin bu sistemi kullandığı görülmektedir. Bunun yanında bütçenin en temel ilkelerinden biri olan bütçenin birlik ve toplama ilkesi gereği genel yönetim bütçesi oluşturulmakta ve bu nedenle bu yapı içerisindeki idarelerin tek bir bütçe sistemi üzerinden işlemlerini yapmalarında pek çok yarar olacağı düşünülmektedir.

Tüm bu nedenlerden ötürü bu çalışmada, belediyelerin bütçe süreç ve işlemlerini e-Bütçe sistemi kullanılarak yapılabilecekleri ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırmada belediye kanunları gereği ve e-Belediye sistemini kullanıp kullanmamalarına göre sadece büyükşehir belediyeleri incelenmiştir. Ülkemizdeki çoğu belediyenin e-Belediye sistemine geçtiği görülse de uygulamada genel olarak yazışma modülünden öteye gidilememiştir. Daha doğru bir ifadeyle bütçe modülü e-Belediye sistemine geçiş yapan belediyelerin hepsi tarafından kullanılmamakta olup incelenen belediyelerin farklı usullerle bütçe süreci ve işlemleri yönetilmektedir. Bu nedenle hali hazırda geliştirilmiş bir bütçe sistemi olan e-Bütçe sistemine belediyelerinde entegre edilerek uygulamada ortaya çıkan farklılık ve aksaklıkların giderileceği bu yolla raporlamanın standartlaşacağı ve denetimin kolaylaşacağı düşünülmektedir. Örneğin e-Bütçe sistemine mahalli idareler ile ilgili açılacak bir modülle bu entegrasyonun tamamlanabileceği değerlendirilmektedir.

24/09/2024 tarih ve 32672 sayılı Resmî Gazetede “Mahalli İdareler Bütçe Ve Muhasebe Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” yayımlanmış ve 01/01/2025 tarihinden geçerli olacak şekilde mahalli idareler için de Program Bazlı Performans Bütçe Sistemi yürürlüğe girerek uygulanmaya başlanacaktır. Bu durum tüm idareler için tek bir bütçe sisteminin sağlanmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca çoğu belediye bütçe programlarını özel şirketlerden satın alma yoluyla gerçekleştirmekte ve bu durum kaynak israfı doğurduğu gibi kamusal verilerin kamu dışında bir otoritenin eline bırakılması durumunu da ortaya çıkmıştır. Belediyeler tarafından e-Bütçe sisteminin kullanımı ile söz konusu kaynak israfı ile veri güvenliğine ilişkin risklerde minimize edilebilecektir. Bunun yanında “2.3.4. E-Bütçe Uygulama Örnekleri” başlığı altında sayılan bütçe işlemleriyle “3.3.4. Belediyelerde Bütçe İşlemleri” başlığında bahsedilen bütçe işlemleri neredeyse aynı olmakla birlikte uygulamada da benzerlik göstermesi

durumu bütçe işlem ve süreçleri için ülkede tek bir “e” uygulama olabilmesinin önünü açmaktadır.

Tüm bu açıklamalar neticesinde, bütçenin birlik, toplama ve yeknesaklık ilkesi ile ülkemizdeki başta 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu ile diğer mevzuat hükümleri doğrultusunda kamu kaynağı kullanılan tüm bütçe süreçleri gibi idari ve mali özerkliklerine zarar vermeyecek şekilde belediyeler içinde e-Bütçe gibi tek bir uygulama kullanılmasının sağlayacağı faydalar açıktır. Sonuç olarak tüm bilgiler ışığında ve yapılan inceleme/araştırma sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda, e-Bütçe sisteminin belediyelerde kullanımının uygun olacağı görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Adana Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 01, 2024 tarihinde <https://www.adana.bel.tr/tr/faaliyet-raporu> adresinden alındı
- Agency For Digital Government. (2024, Şubat 01). Agency For Digital Government: <https://en.digst.dk/> adresinden alındı
- Akçakaya, M. (2017). E-Devlet Anlayışı ve Türk Kamu Yönetiminde E-Devlet Uygulamaları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.
- Álvaro, M. P. (2008, December 30). E-government a nivel del País. *Ingenius. Revista de Ciencia y Tecnología*(3), 73-76. doi:<https://doi.org/10.17163/ings.n3.2008.10>
- Ankara Üniversitesi. (2022, Haziran 03). *Ankara Üniversitesi Açık Ders Malzemeleri*. Haziran 03, 2022 tarihinde <https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=7025> adresinden alındı
- Antalya Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 01, 2024 tarihinde <https://www.antalya.bel.tr/Kurumsal/faaliyet-raporlari> adresinden alındı
- Arifoğlu, A. vd. (2002, Mayıs 10-12). E-Devlet. 203-317. Ankara.
- Arıkboğa, Ü. (2017). Belediye Hizmetlerinin Elektronik Ortamda Sunumu: İstanbul Büyükşehir Belediyesi E-Belediye Uygulamalarının Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22 (Kayfor15 Özel Sayısı), 1619-1644.
- Aydın Büyükşehir Belediyesi. (2019). *2020-2024 Stratejik Planı*. Kasım 01, 2024 tarihinde <https://aydin.bel.tr/detail/4369/stratejik-plan> adresinden alındı
- Aydın Büyükşehir Belediyesi. (2023). *2024 Yılı Performans Programı*. Kasım 01, 2024 tarihinde <https://aydin.bel.tr/detail/4369/stratejik-plan>, <https://aydin.bel.tr/detail/4371/performans-programi> adresinden alındı
- Aydın Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 01, 2024 tarihinde <https://aydin.bel.tr/detail/4369/stratejik-plan>, <https://aydin.bel.tr/detail/4370/faaliyet-raporlari> adresinden alındı
- Badem, A. C., Kılınç, Y. ve Kavas, T. (2013). Türkiye’de Uygulanan Performans Esaslı Bütçeleme Süreci: Kocaeli Üniversitesi Örneği. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(26), 77-104.
- Balcı, A., ve Kırılmaz, H. (2009). Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Kapsamında E-Devlet Uygulamaları. *Türk İdare Dergisi*, 45-70.
- Balıkesir Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 01, 2024 tarihinde <https://balikesir.bel.tr/faaliyet-raporlari> adresinden alındı
- Boyle, B. ve Nicholson, D. (2003). E-Government in New Zealand. *Journal of Political Marketing*, 89-105. doi:https://doi.org/10.1300/J199v02n03_06
- Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü. (2007). *2006 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara: Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü.
- Çakır, C. (2015). E-Devlet Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. *Global Journal Of Economics And Business Studies*, 4(7).

- Çarıkcı, O. (2010). Türkiye’de E-Devlet Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(12).
- Çiçek, H. G. ve Dikmen, S. (2015). Osmanlı Devleti’nde Bütçenin Ve Bütçe Hakkının Tarihsel Gelişimi. *Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 96.
- Çildir, M. (2010). Performans Esaslı Bütçeleme Sistemi Ve Türkiye’deki Uygulamanın Değerlendirilmesi. Bursa: T.C. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Maliye Teorisi Bilim Dalı.
- Demirel, D. (2005, Temmuz 5). Etkin Devletin Bir Aracı Olarak E-Devlet ve Türk Kamu Yönetimi. 1-146. Kocaeli, İzmit, Türkiye: T.C. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirel, D. (2006). E-Devlet ve Dünya Örnekleri. *Sayıştay Dergisi*(61), 83-118.
- Demirhan, Y. ve Türkoğlu, İ. (2014). Türkiye’de E-Devlet Uygulamalarının Bazı Yönetim Süreçlerine Etkisinin Örnek Projeler Bağlamında Değerlendirilmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10(22).
- Denizli Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 01, 2024 tarihinde <https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=content&id=19087> adresinden alındı
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2004). *E-Devlet Proje Ve Uygulamaları* . Türkiye İktisat Kongresi İzmir 5-9 Mayıs, Devlet Planlama Teşkilatı Bilgi Toplumu Dairesi .
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2005). *E-Devlet Proje ve Uygulamaları*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Bilgi Toplumu Dairesi.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2006). *Bilgi Toplumu Stratejisi 2006-2010*. Haziran 4, 2023 tarihinde <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/01/Bilgi-Toplumu-Strateji-Belgesi.pdf>
- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (2002). *e-Devlet’e Geçiş Sürecinde KamuNet Çalışmaları*. Devlet Planlama Teşkilatı Yönetim Bilgi Merkezi Dairesi (KamuNet Teknik Kurulu Başkanlığı).
- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (2007). *OECD e-Devlet Çalışmaları*.
- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (2010). *Bilgi Toplumu İstatistikleri 2010*.
- Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 01, 2024 tarihinde <https://www.diyarbakir.bel.tr/kurumsal/faaliyet-raporlari.html> adresinden alındı
- ebütçe. (2024, Mayıs 15). ebütçe: Mayıs 15, 2024 tarihinde <https://programbutce.sbb.gov.tr/> adresinden alındı
- e-icisleri.gov.tr. (2024 Eylül 15). e-icisleri.gov.tr: Eylül 15, 2024 tarihinde <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx> adresinden alındı
- Erdal, M. (2002, Mayıs 10-11). Elektronik Bilgi Çağında Kamu Yönetimi ve Bir Yerel Yönetim Uygulaması: İstanbul Büyükşehir Belediyesi. *I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, 1-1087. İzmit, Hereke.
- Erdoğan, O. (2019). Yerel Yönetimlerde E-Belediye Uygulamaları: İçişleri Bakanlığı E-Belediye Bilgi Sistemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(3), 551-566.

- Ergen, Z. (2021). Performans Esaslı Bütçe Sisteminden Program Bazlı Performans Bütçe Sistemine Geçiş: Yeni Bütçe Sistemi İle Hedeflenenler. *T.C. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 208-302.
- Erzurum Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 01, 2024 tarihinde https://www.erkzurum.bel.tr/IcerikDetay-faaliyet_raporlari/16/D.html adresinden alındı
- Eskişehir Büyükşehir Belediyesi. (2023). *2024 Yılı Performans Programı*. Kasım 01, 2024 tarihinde <https://www.eskisehir.bel.tr/performans-programi> adresinden alındı
- Eskişehir Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 01, 2024 tarihinde <https://www.eskisehir.bel.tr/faaliyet-raporlari> adresinden alındı
- Eskişehir Büyükşehir Belediyesi. (2019). *2020-2024 Stratejik Planı*. Kasım 01, 2024 tarihinde <https://www.eskisehir.bel.tr/stratejik-plan> adresinden alındı
- European Commission. (2023). *eGovernment Benchmark 2023 Insight Report Connecting Digital Governments*. European Union Publications. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/egovernment-benchmark-2023> adresinden alındı
- Evcimen, C. S. (2005). Kamu Yönetiminde E-Devlet Anlayışı ve Maliye Bakanlığı E-Devlet Uygulamaları. İstanbul: T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Executive Office Of The President Of The United States. (2003). *Implementing the President's Management Agenda for E-Government*. *E-Government Strategy*. E-Gov. My Government. My Terms.
- Farelo, M. ve Morris, C. (2006). The Status Of E-Government In South Africa. 1-12.
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi. (2019). *2020-2024 Yılı Stratejik Planı*. Kasım 01, 2024 tarihinde <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/plan-ve-rapor> adresinden alındı
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi. (2023). *2024 Performans Programı*. Kasım 01, 2024 tarihinde <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/plan-ve-rapor> adresinden alındı
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 01, 2024 tarihinde <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/plan-ve-rapor> adresinden alındı
- Gözler, K. (2003). *İdare Hukuku* (Cilt 1). Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Gözler, K., ve Kaplan, G. (2015). *İdare Hukukuna Giriş*. Bursa: Ekin Basım Dağıtım.
- Gül , A. L. (2002, Kasım). Elektronik Devlet ve Türkiye İçin Öneriler. 1-186. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Yönetim Bilgi Merkezi Daire Başkanlığı.
- Güven, A. ve Çolak, E. (2019). Türk Kamu Yönetiminde E-Devlet Uygulamaları ve Tarihsel Gelişimi. A. Atik, C. Çataloluk ve D. Bozdğan (Dü) içinde, *Sosyal Bilimlerde Değişim ve Gelişim Yazıları II* (s. 165-186). Ankara: Gece Akademi.
- Jakoet-Salie, A. (2020, September). E-government Strategies in South Africa A Plausible Attempt at Effective Delivery of Services. *Administratio Publica*, 28(3), 1-22. Nisan 18, 2024 tarihinde <https://hdl.handle.net/10520/ejc-adminpub-v28-n3-a2> adresinden alındı

- Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 01, 2024 tarihinde <https://kahramanmaras.bel.tr/kurumsal/faaliyet-raporlari/2023-yili-faaliyet-raporu> adresinden alındı
- Karakaya Polat, R. (2006). *E-Belediyecilik Kılavuzu Yerel Yönetim Vatandaş Etkileşimi*. İstanbul: Türkasya Stratejik Araştırma Merkezi (TASAM).
- Kaya , A. ve Mursül, D. (2017). Dijital Türkiye Projesi Kapsamında Kamu Hizmetlerinin Dönüşümü. *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(Kayfor'14 Özel Sayı: 4), 209-219.
- Kayalı, C. A. ve Yereli, A. N. (2002, Mayıs 10-11). Türkiye’de Bilgi Toplumu Yaratılması ve E-Devlet Uygulamalarına Genel Bir Bakış. *I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, 1-1087. İzmit, Hereke: Kocaeli Üniversitesi İİBF Yayını.
- Keleş, R. (2009). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kemp, S. (2023). *Digital 2023 Global Overview Report*. Meltwater. Ocak 23, 2024 tarihinde [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://wearesocial.com/wp-content/uploads/2023/03/Digital-2023-Global-Overview-Report.pdf](https://wearesocial.com/wp-content/uploads/2023/03/Digital-2023-Global-Overview-Report.pdf) adresinden alındı
- Kerimoğlu, B. ve Yılmaz, H. H. (2005). Yerel Yönetimlerde Rol ve Sorumlulukların Belirleyiciliğinde Harcama Yapısı. B. Kerimoğlu, H. H. Yılmaz, F. Emil ve B. Neyaptı içinde, *Mali Yerelleşme: Yoksulluk ve Bölgesel Eşitsizlik Sorunlarının Çözümü İçin Yeni Yaklaşım* (s. 1-127). İstanbul: Tesev Yayınları.
- Kırçova, İ. (2003). E-Devlet Uygulamaları ve Ekonomiye Etkileri. *İstanbul Ticaret Odası*(2003-38).
- Konya Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 02, 2024 tarihinde <https://www.konya.bel.tr/birim/strateji-ve-butce-subemudurlugu/faaliyet-raporu> adresinden alındı
- Kore İçişleri ve Güvenlik Bakanlığı. (2024, Şubat 01). Digital Government: Şubat 01, 2024 tarihinde <https://www.dgovkorea.go.kr/> adresinden alındı
- Kore Kamu Yönetimi ve Güvenlik Bakanlığı Kore Politika Çalışmaları Kurulu. (2012). *2011 Modularization of Korea's Development Experience: The Introduction of e-Government in Korea*. Kore Cumhuriyeti Strateji ve Maliye Bakanlığı. Seul: Kore Politika Çalışmaları Kurulu.
- Leigh , A. ve Atkinson, R. D. (2001). Breacking Down Bureaucratic Barries: The Next Phase of Digital Govenment. *Progresive Policy İnstitute, Technology and New Economy Project*.
- Malatya Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 02, 2024 tarihinde <https://www.malatya.bel.tr/sayfa/faaliyet-raporu-2023> adresinden alındı
- Manisa Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 02, 2024 tarihinde https://www.manisa.bel.tr/t35_mali-hizmetler-dairesi-baskanligi.aspx?sayfa=icerik&sid=8 adresinden alındı
- Mardin Büyükşehir Belediyesi. (2023). *2022 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 02, 2024 tarihinde <http://www.mardin.bel.tr/mardin-buyuksehir-belediyesi-2020-faaliyet-raporu> adresinden alındı

- Mardin Büyükşehir Belediyesi. (2023). *2024 Yılı Performans Programı*. Kasım 02, 2024 tarihinde <http://www.mardin.bel.tr/mardin-buyuksehir-belediyesi-2024-yili-performans-programi> adresinden alındı
- Mecek, M., Doğan, M., ve Parlak, B. (2015). *İdari ve Mali Açından Türkiye'de Yerel Yönetimler*. Bekad .
- mecliste.org. (2022, Ocak 07). mecliste.org: Ocak 07, 2022 tarihinde <https://www.mecliste.org/wp-content/uploads/2018/10/Madde-madde-Anayasa-Değişikliğiyle-bütçenin-hazırlanışı-ve-görüşmesi-nasıl-değişti.pdf> (mecliste.org) adresinden alındı
- Mersin Büyükşehir Belediyesi. (2016). *2017-2019 Revize Stratejik Planı*. Kasım 02, 2024 tarihinde <https://www.mersin.bel.tr/dokumanlar/2017-2019-mbb-stratejik-plan-revizesi> adresinden alındı
- Mersin Büyükşehir Belediyesi. (2022). *2023 Yılı Performans Programı*. Kasım 02, 2024 tarihinde <https://www.mersin.bel.tr/dokumanlar/2023-yili-mbb-performans-programi-1950454717> adresinden alındı
- Mersin Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 02, 2024 tarihinde <https://www.mersin.bel.tr/dokumanlar/2023-yili-faaliyet-raporu-1659139372> adresinden alındı
- Muğla Büyükşehir Belediyesi. (2019). *2020-2024 Stratejik Planı*. Kasım 02, 2024 tarihinde <https://www.mugla.bel.tr/sayfa/stratejik-planlar/> adresinden alındı
- Muğla Büyükşehir Belediyesi. (2023). *2024 Yılı Performans Programı*. Kasım 02, 2024 tarihinde <https://www.mugla.bel.tr/sayfa/performans-programlari> adresinden alındı
- Muğla Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 02, 2024 tarihinde <https://www.mugla.bel.tr/sayfa/faaliyet-raporlari> adresinden alındı
- Mutluer, M. K., Öner, E. ve Kesik, A. (2005). *Bütçe Hukuku*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Mutula, S. M., ve Mostert, J. (2010, February 16). Challenges And Opportunities Of E-Government In South Africa. *The Electronic Library*, 28(1), 38-53. doi:10.1108/02640471011023360
- Narin, E. (2009, Eylül). Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarındaki E-Bütçe Uygulamasına İlişkin Uzman Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi Ve Politikası Anabilim Dalı (Eğitim Ekonomisi Ve Planlaması Programı).
- New Zealand Government. (2024, February 12). Şubat 12, 2024 tarihinde <https://www.digital.govt.nz/>. Digital.Govt.Nz: <https://www.digital.govt.nz> adresinden alındı
- Neyaptı, B. (2005). Mali Yerelleşme Aracılığı İle Mali Eşitleme. B. Kerimoğlu, H. H. Yılmaz, F. Emil, ve B. Neyaptı içinde, *Mali Yerelleşme: Yoksulluk ve Bölgesel Eşitsizlik Sorunlarının Çözümü İçin Yeni Yaklaşım* (s. 1-127). İstanbul: Tesev Yayınları.
- O'Neill, R. (2009, November 09). The Transformative Impact of E-Government on Public Governance in New Zealand. *Public Management Review*, 751-770. doi:<https://doi.org/10.1080/14719030903318939>

- Odabaş, Ç. (2004). Stratejik Yönetim ve E-Devlet . *Sayıştay Dergisi*(55), 83-94.
- Odabaş, H. (2009). *E-Devlet Sürecinde Elektronik Belge Yönetimi*. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.
- Özbek, M. (2007). E-Devlet ve Türkiye Uygulamaları Kapsamında “Vedop” Projesi. Tokat: T.C. Gazi Osmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özen, A. (2008). Performans Esaslı Bütçeleme Sistemi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği. İzmir: T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı.
- Republic of South Africa Department Of Public Service And Administration. (1997). *Batho Pele - "People First" White Paper On Transforming Public Service Delivery*. Department Of Public Service And Administration. Şubat 17, 2024 tarihinde <https://www.dpsa.gov.za/dpsa2g/documents/acts®ulations/frameworks/white-papers/transform.pdf> adresinden alındı
- Resmi Gazete. (1981, Mayıs 26). 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu.
- Resmi Gazete. (1982, Kasım 09). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.
- Resmi Gazete. (1983, Ekim 04). Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu Kurulmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname. (KHK/77), 12.
- Resmi Gazete. (2004, Temmuz 23). 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (25531).
- Resmi Gazete. (2005 , Temmuz 13). 5393 sayılı Belediye Kanunu. (25874).
- Resmi Gazete. (2011, Kasım 01). 655 sayılı Kanun Hükmünde Kararname. (28102 (Mükerrer)).
- Resmi Gazete. (2015, Mart 06). 2015/4 sayılı Kurul Kararı . (29287 (Mükerrer)).
- Resmi Gazete. (2016, Temmuz 19). 2016/15 Kurul Kararı. (29775 (2. Mükerrer)).
- Resmi Gazete. (2016, Mayıs 27). Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği. (29724 Mükerrer).
- Resmi Gazete. (2023, 12 31). 7489 Sayılı 2024 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu. (31 aralık 2023 tarih ve 32416 (mükerrer) sayı).
- Resmi Gazete. (24 Eylül 2024). Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik.
- Resmi Gazete. (24 Aralık 2003). 5018 sayılı Kamu Mali ve Kontrol Kanunu.
- Sakarya Büyükşehir Belediyesi. (2024). 2023 Yılı Faaliyet Raporu. Kasım 03, 2024 tarihinde <https://www.sakarya.bel.tr/tr/StratejikPlanlama> adresinden alındı
- Samsun Büyükşehir Belediyesi. (2014). 2015-2019 Stratejik Planı. Kasım 03, 2024 tarihinde <https://samsun.bel.tr/icerik/stratejik-planlar> adresinden alındı
- Samsun Büyükşehir Belediyesi. (2023). 2024 Yılı Performans Programı. Kasım 03, 2024 tarihinde <https://samsun.bel.tr/icerik/performans-programi> adresinden alındı
- Samsun Büyükşehir Belediyesi. (2024). 2023 Yılı Faaliyet Raporu. Kasım 03, 2024 tarihinde <https://samsun.bel.tr/icerik/faaliyet-raporlari> adresinden alındı
- Şahin, A. (2016). *Türk Kamu Yönetiminde Yapısal Dönüşüm ve E-Devlet*. Konya: Atlas Akademi.

- Şahin, A. ve Örselli, E. (2003). E-Devlet Anlayışı Sürecinde Türkiye. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Şat, N. (2008). *Demokrasi İçin Bir Araç: E-Belediye*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- T.C. Başbakanlık. (1998, Mart 19). 1998/13 sayılı Genelge.
- T.C. Başbakanlık. (2003). *2003/12 sayılı Genelge*.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi. (2024 Ekim 09). T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi: Ekim 09, 2024 tarihinde <https://cbddo.gov.tr/dijital-devlet-stratejisi/> adresinden alındı
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2020). Program Bütçe Rehberi.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2024). *2024 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Uygulama Tebliği (Sıra No: 2)*. Tebliğ. <https://www.sbb.gov.tr/2024-yili-ahp-afp-uygulama-ve-butce-islemleri-hakkinda-butce-uygulama-tebliği-sıra-no-2/> adresinden alındı
- T.C. Denizli Büyükşehir Belediyesi. (2024 Kasım 01). T.C. Denizli Büyükşehir Belediyesi: Kasım 01, 2024 tarihinde <https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=haber-detay&id=21713> adresinden alındı
- T.C. Denizli Büyükşehir Belediyesi. (2024 Kasım 01). Kasım 11, 2024 tarihinde T.C. Denizli Büyükşehir Belediyesi: <https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=haber-detay&id=21713> adresinden alındı
- T.C. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Diyarbakır. Kasım 03, 2024 tarihinde <https://www.diyarbakir.bel.tr/kurumsal/faaliyet-raporlari.html> adresinden alındı
- T.C. İç İşleri Bakanlığı e-BELEDİYE. (2023, Ekim 09). Ekim 09, 2023 tarihinde T.C. İç İşleri Bakanlığı e-BELEDİYE: <https://www.belediye.gov.tr/moduller-> adresinden alındı
- T.C. İç İşleri Bakanlığı e-BELEDİYE. (2023, Ekim 09). Ekim 09, 2023 tarihinde T.C. İç İşleri Bakanlığı e-BELEDİYE: <https://www.belediye.gov.tr/hakkimizda> adresinden alındı
- T.C. İçişleri Bakanlığı e-BELEDİYE. (2024 Kasım 01). T.C. İçişleri Bakanlığı e-BELEDİYE: Kasım 01, 2024 tarihinde <https://www.belediye.gov.tr/mardin-buyuksehir-belediyesi-tum-modulleri-ile-e-belediye-bilgi-sistemine-dahil-oldu> adresinden alındı
- T.C. İçişleri Bakanlığı e-BELEDİYE. (2024 Ekim 10). T.C. İçişleri Bakanlığı e-BELEDİYE: Ekim 10, 2024 tarihinde <https://www.belediye.gov.tr/pilot-belediye-secimleri> adresinden alındı
- T.C. İçişleri Bakanlığı e-BELEDİYE. (2024 Ekim 11). T.C. İçişleri Bakanlığı e-BELEDİYE: <https://www.belediye.gov.tr/analitik-butce-modulu> adresinden alındı
- T.C. İçişleri Bakanlığı e-BELEDİYE. (2024 Ağustos 08). T.C. İçişleri Bakanlığı e-BELEDİYE: Ağustos 08, 2024 tarihinde <https://www.belediye.gov.tr/belediyeler> adresinden alındı

- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu Kalkınma Planı (2014- 2018)*.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2015, Mart). 2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı . T.C. Kalkınma Bakanlığı Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı.
- T.C. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı. (2016, Temmuz). 2016-2019 Ulusal e-Devlet Stratejisi ve Eylem Planı. T.C. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Haberleşme Genel Müdürlüğü e-Devlet Hizmetleri Daire Başkanlığı.
- T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Strateji Daire Başkanlığı. (2024). Ocak 25, 2024 tarihinde www.uab.gov.tr/: <https://sgb.uab.gov.tr/raporlar-ve-istatistikler> adresinden alındı
- Tortop, N. (1996). Yerel Yönetimler ve Mali Özerklik. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 5(5), 3-13.
- Trabzon Büyükşehir Belediyesi. (2023). *2024 Yılı Performans Programı*. Kasım 03, 2024 tarihinde <https://www.trabzon.bel.tr/Web/PerformansProgrami> adresinden alındı
- Trabzon Büyükşehir Belediyesi. (2024 Kasım 01). Trabzon Büyükşehir Belediyesi: Kasım 01, 2024 tarihinde <https://www.trabzon.bel.tr/> adresinden alındı
- Trabzon Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 03, 2024 tarihinde <https://www.trabzon.bel.tr/Web/FaaliyetRaporu> adresinden alındı
- TÜBİTAK. (1997). *Türkiye'nin bilim ve Teknoloji Politikası*.
- Tügen, K. (2016). *Devlet Bütçesi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Türk Dil Kurumu. (2024). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. Kasım 01, 2024 tarihinde <https://sozluk.gov.tr> adresinden alındı
- Türkiye.gov.tr. (2022 Haziran 08). Haziran 08, 2022 tarihinde Türkiye.gov.tr: <https://www.turkiye.gov.tr/cok-kullanilan-hizmetler> adresinden alındı
- Türkiye.gov.tr. (2022, Nisan 25). Nisan 25, 2022 tarihinde Türkiye.gov.tr: <https://www.turkiye.gov.tr/bilgilendirme?konu=sikcaSorulanlar> adresinden alındı
- Türkiye.gov.tr. (2022, Haziran 08). Haziran 08, 2022 tarihinde Türkiye.gov.tr: <https://www.turkiye.gov.tr/> adresinden alındı
- Türkiye.gov.tr. (2023 Mayıs 10). Mayıs 10, 2023 tarihinde Türkiye.gov.tr: <https://www.turkiye.gov.tr/csbb-butce-yonetim-enformasyon-sistemi-e-butce-4594> adresinden alındı
- Türkiye.gov.tr. (2024 Ekim 06). Ekim 06, 2024 tarihinde Türkiye.gov.tr: <https://www.turkiye.gov.tr/bilgilendirme?konu=siteHakkinda> adresinden alındı
- U.S. Department of State. (2024 Şubat 01). Şubat 01, 2024 tarihinde U.S. Department of State: <https://www.state.gov/digital-government-strategy> adresinden alındı
- Uçkan, Ö. (2003). *E-Devlet, E-Demokrasi ve Türkiye*. İstanbul: Litaratür Yayınları.
- Ulusoy, A., ve Akdemir, T. (2017). *Mahalli İdareler Teori Uygulama Maliye*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- United Nations. (2008). *UN E-Government Survey 2008 From e-Government to Connected Governance*. New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs Division for Public Administration and Development Management.
- United Nations. (2022). *E-Government Survey 2022 The Future of Digital Government*. New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2024). *UN E-Government Knowledgebase*. Ocak 25, 2024 tarihinde UN E-Government Knowledgebase: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/data-center> adresinden alındı
- Van Büyükşehir Belediyesi. (2024). *2023 Yılı Faaliyet Raporu*. Kasım 03, 2024 tarihinde <https://van.bel.tr/Strateji.html> adresinden alındı
- West, D. M. (2008). *State and Federal Electronic Government in the United States 2008*. The Brookings Institution. Washington DC: Governance Studies at Brookings.
- Wirtz, B. W. ve Daiser, P. (2018). E-Government. R. Voigt, & R. Voigt (Dü.) içinde, *Handbuch Staat*. Springer Nature, Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-658-20744-1_88
- World Bank. (2022, Nisan 25). www.worldbank.org. Nisan 25, 2022 tarihinde <https://www.worldbank.org/en/programs/govtech> adresinden alındı
- World Bank. (2023 Kasım 12). www.worldbank.org. Kasım 12, 2023 tarihinde <https://www.worldbank.org/en/topic/digitaldevelopment/brief/e-government> adresinden alındı
- Yamaç, N. (2011 Haziran-Eylül). Dünyada e-Devlet Uygulamaları ve Türkiye Değerlendirmesi. (Ş. Erkaya, Dü.) *Türk İdare Dergisi*(471-472), 217-248.
- Yegen, B. (2020). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Kapsamında Bütçe Sürecinin Analizi. *T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(1), 151-170.
- Yıldırım, U. ve Öner, Ş. (2004, Ocak). Bilgi Toplumu Sürecinde Yerel Yönetimlerde Eğitim-Bilişim Teknolojisinden Yararlanma: Türkiye'de E-Belediye Uygulamaları. *The Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 3.
- Yılmaz, H. H., Emil, F. ve Kerimoğlu, B. (2017). *Yerel Yönetimler Maliyesi Temel İlkeler İle Mevzuat ve Uygulama Açısından Türk Yerel Yönetim Yapılanmasında Mali Yönetim Ve Kaynak Kullanım Sistemi*. Ankara: Pyb Yayınları.
- Yüksel, C. (2021). *Kamu Bütçesi Özet Ders Notları*. Mersin: Mersin Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü.

EKLER

EK-1: İnceleme/Araştırma Yapılan Belediyelere Ait Detay Sonuçlar

1. **ADANA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ:** 2023 Yılı Faaliyet Raporunda e-Belediye bilgi sistemini kullandığına dair bir ifade bulunmamakla birlikte sunulan e-Hizmetler için kurumun kendi web sitesinin adresini vermiştir. Birçok hizmetin elektronik olarak yürütüldüğü ifade edilmiş ve e-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıkları görülmüştür. Ancak bütçe işlemleriyle ilgili bu sistemi kullandıklarına dair bir ifadeye rastlanmamıştır.¹⁹
2. **ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ:** 2023 Yılı Faaliyet Raporunda, e-Belediye Bilgi Sistemini kullandığına dair bir ifade bulunmamakla birlikte sunulan e-Hizmetler için kurumun kendi web sitesinin adresini vermiştir. E-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıkları görülmüş ayrıca kurumun bütçe işlemleriyle ilgili bu sistemi kullandıklarına dair bir ifadeye rastlanılmamıştır.²⁰
3. **BALIKESİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ:** 2023 Yılı Faaliyet Raporunda, e-Belediye Bilgi Sisteminde sadece yazışmaların yapıldığı, e-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemi yazılımını kullandıkları bilgisi yer almaktadır. Ayrıca kurum mali hizmetler, insan kaynakları vb. sistemlerinin tutulduğu ve raporlandığı, bütçe işlemleri için de kullanılan, özel bir belediye otomasyon programı (flexcity) olan yazılımını kullandığı görülmüştür.²¹
4. **DENİZLİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ:** 2023 Yılı Faaliyet Raporunda, e-Belediye bilgi sistemini kullandığından bahsederek tüm modülleri kullandığı görülmektedir. Ayrıca kurumun kendi otomasyon sistemleriyle beraber e-Belediye sistemini uyum içinde çalıştığı dile getirilmiştir. Raporunda kurumun üstünlükler metninde “İçişleri Bakanlığı E-Belediye Mali/İdari Bilgi Sistemi’ne geçilmiş olması” denilerek kurumsal kapasitesini değerlendirmiştir.²² Ayrıca

¹⁹ (<https://www.adana.bel.tr/tr/faaliyet-raporu>).

²⁰ (<https://www.antalya.bel.tr/Kurumsal/faaliyet-raporlari>).

²¹ (<https://balikesir.bel.tr/faaliyet-raporlari>).

²² (<https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=content&id=19087>).

kurumun kendi web sitesinde İçişleri Bakanlığı kapsamında çıkarılan e-Belediye bilgi sistemi projesine geçen öncü ve ilk belediyelerden olduğu ve tüm idari ve mali modüllerin aktif bir şekilde kullanıldığı bilgisi yer almaktadır.²³

5. DİYARBAKIR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: 2023 Yılı Faaliyet Raporunda, e-Belediye bilgi sistemini kullandığından bahsederek bütçe iş ve işlemleri dahil tüm modülleri kullandığı ancak *“Belediyemiz bünyesinde bilgi sistemi uygulamalarında “e-belediye” kapsamında işlemlerin yetkilendirilmiş kullanıcılar tarafından yapıldığı otomasyon programı mevcuttur. Ancak; Stratejik Planlama, Performans Programı ve İdari Faaliyet Raporların hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve raporlanmasına olanak sağlayan yeterli bir sistem mevcut değildir. Plan, program ve faaliyetlerin hazırlanması, uygulanması ve izlenmesi manuel olarak Office programları yardımıyla yapılabilmektedir.”* Denilerek sistemle ilgili detaylı durum değerlendirmesi yapıldığı görülmektedir.²⁴

6. ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: 2023 Yılı Faaliyet Raporunda, İç işleri Bakanlığı e-Belediye bilgi sistemini kullandıklarına dair bir bilgiye rastlanmamıştır. Ancak İçişleri Bakanlığının hazırladığı e-Belediye bilgi sistemine geçiş çalışmalarına başlandığı e-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemi yazılımını kullandıkları bilgisi yer almaktadır.²⁵

7. GAZİANTEP BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: Kurumun 2020-2024 Stratejik Plan ve 2024 Yılı Performans Programında e-Belediye bilgi sistemi kullandıklarına dair bir bilgiye rastlanılmamış ve e-Hizmetlerinde (flexcity) yazılımının kullanıldığı bilgisi yer almaktadır. Bunun yanında 2023 Yılı Faaliyet Raporunda, “EBYS” ile ilgili kurum personeline eğitim verildiği ifadesinden sadece bu sisteme ait yazışma modülüne geçtikleri anlaşılmaktadır ancak bütçe işlemleriyle ilgili böyle bir ifadeye rastlanılmamıştır.²⁶

²³ (<https://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=haber-detay&id=21713>). Erişim Tarihi: 01/11/2024

²⁴ (<https://www.diyarbakir.bel.tr/kurumsal/faaliyet-raporlari.html>).

²⁵ (https://www.erzurum.bel.tr/IcerikDetay-faaliyet_raporlari/16/D.html).

²⁶ (<https://www.gaziantep.bel.tr/tr/plan-ve-rapor>).

- 8. KAHRAMANMARAŞ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ:** 2023 Yılı Faaliyet Raporunda, e-Belediye Bilgi Sisteminde sadece yazışmaların yapıldığı, e-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemi yazılımını kullandıkları bilgisi yer almaktadır. Ayrıca raporun üstünlükler başlığında Elektronik Belge Yönetim Sisteminin (EBYS) aktif olarak kullandıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca e-Belediye bilgi sistemine ait bütçe modülünü kullanmaları hakkında bir bilgiye ulaşılammıştır.²⁷
- 9. MALATYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ:** 2023 Yılı Faaliyet Raporunda, e-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıkları ifade edilmiş ancak bütçe işlemleriyle ilgili böyle bir ifadeye rastlanılmamıştır. Ayrıca belediyeye ait kurumsal bir Portal oluşturularak kurumda kullanılan bütün yazılımların ortak bir platformda toplandığı ifade edilmiştir.²⁸
- 10. MANİSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ:** 2023 Yılı Faaliyet Raporunda, E-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini kullanma adına çalışmaların sürdüğü ve bütçe işlemleriyle ilgili (flexcity) programının kullanıldığı görülmüştür. Raporda, “*Personel Özlük ve Maaş Modülü, Muhasebe İşlemleri Modülü (Tahakkuk-Tahsilat İşlemleri, Ön Muhasebe Ödenek İşlemleri, Bütçe İşlemleri, Beyan İşlemleri, Ödeme Emri ve İcra İşlemleri vb.), Satın Alma Modülü (Talep ve Taşınır İşlemleri), Emlak İstimlak, İtfaiye ve Tutanak İşlemleri Modüllerinin Flexcity programına aktarma işlemleri tamamlanmıştır.*” Denilerek idari ve mali e-Hizmetlerinde özel bir yazılımının kullanıldığı bilgisi yer almaktadır.²⁹
- 11. MARDİN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ:** Kurum, 2021 yılı itibariyle e-Belediye bilgi sistemine tüm modülleriyle geçen ilk belediye olmuş ayrıca e-Belediye sistemine geçiş aşamasında mevcut programlarda kullandıkları tüm verileri eksiksiz olarak e-Belediye bilgi sistemine aktarmış ve belediyenin tüm iş

²⁷ (<https://kahramanmaras.bel.tr/kurumsal/faaliyet-raporlari/2023-yili-faaliyet-raporu>).

²⁸ (<https://www.malatya.bel.tr/sayfa/faaliyet-raporu-2023>).

²⁹ (https://www.manisa.bel.tr/t35_mali-hizmetler-dairesi-baskanligi.aspx?sayfa=icerik&sid=8).

ve işlemleri e-Belediye bilgi sistemi üzerinden gerçekleştirilmeye başlanmıştır.³⁰ 2022 Yılı Faaliyet Raporunda, e-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıklarını ve bu raporun üstünlükler bölümünde “*Bütünleşik Kamu Mali Yönetim Sistemine (KBS, MYS, EBYS vb.) yönelik uygulamaların kullanılabilirliğini...*” dile getirmişlerdir.³¹ Ayrıca 2024 Yılı Performans Programında, Belediye Gelir (Tahakkuk-Tahsilat İşlemlerinin Tamamı), Muhasebe, İnsan Kaynakları (Memur-İşçi Maaş ve Özlük İşlemleri), Doğrudan Temin (Harcama-Satın Alma), Taşınır İşlemleri, İşyeri Ruhsat ve Zabıta İşlemleri gibi idari ve mali tüm modüllerin tamamının e-Belediye bilgi sistemi üzerinden gerçekleştirildi ifade edilmiştir.³²

12. MERSİN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: Kuruma ait 2017-2019 Stratejik Planı, 2024 Yılı Performans Programı ve 2023 Yılı Faaliyet Raporu incelenmiş, bu belgelerde e-Belediye sistemine ait modüller ile ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır. Ancak 2023 Yılı Faaliyet Raporunda İçişleri Bakanlığına ait e-Belediye Portalının bulunduğu belirtilmiş olup, Taşınmaz Bilgi Sistemi (Netcad), Bilgisayarlı Muhasebe Yazılımı, İnsan Kaynakları Maaş Programı gibi mali işlemler için ayrı programların olduğu görülmüştür.³³

13. SAKARYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: 2023 Yılı Faaliyet Raporunda, e-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıkları ifade edilmiş ancak diğer idari ve mali modüller için farklı yazılımların olduğu görülmektedir. Örneğin bütçe işlemleri için “BÜTÇE (Bütçe Yönetimi Bilgi Sistemi)” yazılımı.³⁴

14. SAMSUN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: Kuruma ait 2015-2019 Stratejik Planı, 2024 Yılı Performans Programı ve 2023 Yılı Faaliyet Raporu incelenmiş,

³⁰(<https://www.belediye.gov.tr/mardin-buyuksehir-belediyesi-tum-modulleri-ile-e-belediye-bilgi-sistemine-dahil-oldu>).

³¹(<http://www.mardin.bel.tr/mardin-buyuksehir-belediyesi-2020-faaliyet-raporu>).

³²(<http://www.mardin.bel.tr/mardin-buyuksehir-belediyesi-2024-yili-performans-programi>).

³³(<https://www.mersin.bel.tr/dokumanlar/2023-yili-faaliyet-raporu-1659139372>,
<https://www.mersin.bel.tr/dokumanlar/2023-yili-mbb-performans-programi-1950454717>,
<https://www.mersin.bel.tr/dokumanlar/2017-2019-mbb-stratejik-plan-revizisi>).

³⁴(<https://www.sakarya.bel.tr/tr/StratejikPlanlama>).

bu belgelerde e-Belediye sistemine ait modüller ile ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır. Ancak 2023 Yılı Faaliyet Raporunda e-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıkları ifade edilmiştir.³⁵

15. TRABZON BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: 2023 Yılı Faaliyet Raporunda, e-Belediye bilgi sistemini kullandıklarına dair ifadeler bulunmamakla birlikte kurumun web sitesinden E-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemi uzantısı yer almaktadır. Ayrıca kurumun 2024 Yılı Performans Programında bütçe ve muhasebe işlemleri için kullandığı kurumsal bir otomasyonu olduğu görülmüştür.³⁶

16. VAN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: 2023 Yılı Faaliyet Raporunda, e-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıkları, bazı modüller ile ilgili personele gerekli eğitimlerin verildiği ve ilgililerin yetkilendirilerek modüllerin devreye alındığı ve genel olarak e-Belediye bilgi sistemine entegrasyon ve eğitim faaliyetlerinin sürdürmekte olduğu ifade edilmiştir. Ancak bazı idari ve mali modüllerde Sampaş (Webmis) Uygulamasını kullandıkları görülmüştür. Ayrıca gelir, muhasebe, satın alma ve insan kaynakları modüllerinin kapsamlı bir yazılım aracılığıyla, belediye hizmetlerinin dijitalleştirilmesi ve merkezi bir sistem üzerinden yönetilmesi sağlanmalı ifadesiyle faaliyet belirlenmiştir.³⁷

17. AYDIN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: Kuruma ait 2020-2024 Stratejik Planı, 2024 Yılı Performans Programı ve 2023 Yılı Faaliyet Raporu incelenmiş, bu belgelerde e-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıkları görülmüş ancak diğer modüllerinin kullanıldığından söz edilmemektedir.³⁸

³⁵(<https://samsun.bel.tr/icerik/faaliyet-raporlari>, <https://samsun.bel.tr/icerik/performans-programi>, <https://samsun.bel.tr/icerik/stratejik-planlar>).

³⁶(<https://www.trabzon.bel.tr/>, <https://www.trabzon.bel.tr/Web/FaaliyetRaporu>, <https://www.trabzon.bel.tr/Web/PerformansProgrami>).

³⁷(<https://van.bel.tr/Strateji.html>).

³⁸(<https://aydin.bel.tr/detail/4369/stratejik-plan>, <https://aydin.bel.tr/detail/4371/performans-programi>, <https://aydin.bel.tr/detail/4370/faaliyet-raporlari>).

18. ESKİŞEHİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: Kuruma ait 2020-2024 Stratejik Planı, 2024 Yılı Performans Programı ve 2023 Yılı Faaliyet Raporu incelenmiş, bu belgelerde e-Belediye bilgi sistemini kullandıklarına dair bir bilgiye rastlanmamıştır ancak e-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini kullandıkları görülmüştür. Ayrıca bütçe işlemleriyle ve diğer modüller ile ilgili böyle bir ifadeye rastlanılmamıştır.³⁹

19. KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: 2023 Yılı Faaliyet Raporunda, e-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıkları ancak merkezi olan bu sistemde yaşanan aksaklıklara zamanında müdahale edilemediği ifade edilmiştir. Bunun yanında personel, maaş, gelir (tahakkuk, tahsilat), bütçe, muhasebe, satın alma, stok takip vb. pek çok modülü içerisinde barındıran belediyeye ait bir otomasyon sisteminin olduğu belirtilmiştir.⁴⁰

20. MUĞLA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: Kuruma ait 2020-2024 Stratejik Planı, 2024 Yılı Performans Programı ve 2023 Yılı Faaliyet Raporu incelenmiş, bu belgelerde e-Belediye sistemine ait yazışma modülü olan (EBYS) Elektronik Belge Yönetim Sistemini aktif olarak kullandıkları görülmüş ancak muhasebe, bütçe, personel - maaş, satın alma, çağrı merkezi, gelir ve elektronik belge yönetim sistemi vb. idari ve mali modüllerin belediyeye ait kapsamlı bir otomasyon sisteminden yürütüldüğü ifade edilmiştir.⁴¹

³⁹(<https://www.eskisehir.bel.tr/stratejik-plan>, <https://www.eskisehir.bel.tr/performans-programi>, <https://www.eskisehir.bel.tr/faaliyet-raporlari>).

⁴⁰(<https://www.konya.bel.tr/birim/strateji-ve-butce-sube-mudurlugu/faaliyet-raporu>).

⁴¹(<https://www.mugla.bel.tr/sayfa/stratejik-planlar/>, <https://www.mugla.bel.tr/sayfa/performans-programlari>, <https://www.mugla.bel.tr/sayfa/faaliyet-raporlari>).